

Torsdagen den 14 november

Kl. 12.00

Förhandlingarna leddes till en början av fru tredje vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollen för den 6 innevarande månad.

§ 2 Meddelande ang. fyllnadsval

Fru TREDJE VICE TALMANNEN yttrade:

Jag får meddela att val av en suppleant i civilutskottet och en suppleant i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond kommer att ske onsdagen den 20 november.

§ 3 Om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten i Västerbottens län

Herr arbetsmarknadsministern BENGSSON erhöll ordet för att besvara herr *Nygrens* (s) i kammarens protokoll för den 16 oktober intagna fråga, nr 251, och anförde:

Fru talman! Herr *Nygren* har frågat mig om regeringen överväger speciella åtgärder med anledning av den mycket stora ungdomsarbetslösheten i Västerbottens län.

Den allmänna förbättring av arbetsmarknadsläget som inträffat under senare tid har även kommit ungdomen till del. I jämförelse med förra året har enligt arbetskraftsundersökningarna antalet sysselsatta ungdomar ökat med drygt 20 000 samtidigt som en viss minskning av antalet arbetslösa ungdomar skett.

Vissa orostecken finns dock. Det gäller bl. a. de yngre kvinnornas situation och utvecklingen i vissa regioner som exempelvis Västerbotten.

Arbetsmarknadsstyrelsen har omfattande resurser för att bekämpa ungdomsarbetslösheten. Bl. a. har länsarbetsnämnden i Västerbotten fått särskild personal som enbart kan ägna sig åt ungdomens sysselsättningsfrågor. Arbetsmarknadsstyrelsen har i en skrivelse till regeringen nyligen föreslagit ytterligare åtgärder för att motverka arbetslösheten. Arbetsmarknadsstyrelsens förslag bereds för närvarande inom departementet.

Herr NYGREN (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka för svaret på min fråga.

Hur allvarligt det problem som jag tagit upp är kan bäst förstås om jag berättar att vid en specialundersökning, som länsarbetsnämnden i Västerbotten gjorde nyligen, kunde man notera 1 438 arbetslösa ung-

Torsdagen den
14 november 1974

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslösheten i Västerbottens län*

Torsdagen den
14 november 1974

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslös-
heten i Västerbot-
tens län*

domar i åldrarna under 25 år. Det betyder att drygt 30 procent av totala antalet arbetslösa i länet är ungdomar under 25 år. De flesta av dem – 840 – är bosatta i Umeå och de närliggande kommunerna Nordmaling, Vännäs, Vindeln och Robertsfors.

Vid besök som dessa ungdomar gör på arbetsförmedlingarna möter de föga hopp om jobb i sitt hemlän, där de – enligt vad arbetsförmedlarna berättat – helst vill stanna kvar och arbeta. Västerbotten är det län, som relativt sett har det lägsta utbudet av lediga jobb i hela landet. Vad ungdomarna däremot ofta möter är värvare från Syd- och Mellansverige, representanter för företag som planerar utbyggnader av industrier i områden av vårt land där det inte finns någon ledig arbetskraft att tillgå. Vad vore naturligare än att dessa utvecklingsföretags direktörer tog sig en funderare på om man inte, i stället för att bedriva värvning i Norrland, skulle flytta någon tillverkning dit, som kunde ge jobb åt de arbetslösa ungdomarna? Några påtagliga bevis på initiativ från företagarehåll i den riktningen har vi tyvärr inte märkt under högkonjunkturperioden som vi alltjämt befinner oss i.

Jag vill ta det här tillfället i akt att vädja till arbetsmarknadsministern att ta vara på varje möjlighet att påminna utvecklingsföretagens direktörer om deras ansvar att medverka i de regionalpolitiska jämlikhetssträvanden, när det gäller sysselsättningens spridande, som regeringen står för. Jag vill försäkra statsrådet att de åtgärder, som han här redovisat att bl. a. länsarbetsnämnden i Västerbotten nu skall sätta in för att hjälpa de arbetslösa ungdomarna, de är välkomna. Men det grundläggande problemet i dagens situation är ändå bristen på industrisysselsättning i stora delar av Västerbotten, i dag särskilt markant i Umeåområdet.

Jag skulle vara fulländat tacksam om statsrådet kunde lova att ägna speciell uppmärksamhet åt detta problem i regionalpolitiska sammanhang. Det vore ett besked som jag är övertygad om att de många arbetslösa ungdomarna i Västerbotten skulle sätta en betydande framtidsstro till.

Låt mig bara till sist fråga: När kan de eventuella övervägandena på arbetsmarknadsstyrelsens förslag föreligga och resultera i åtgärder från regeringens sida?

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Fru talman! På den sista frågan kan jag lämna det svaret att det är vår avsikt att inom den allra närmaste tiden slutbehandla arbetsmarknadsstyrelsens förslag i departementet.

Jag vill framhålla för herr Nygren att departementet genom Industrieförbundet har kontakt med en hel rad expanderande företag, just för att förmå dem att lokalisera sina utbyggnader till stödområdet, och Västerbotten tillhör de delar av landet dit vi gärna ser utlokalisering av företag. Det går nu knappast en vecka utan att vi har något lokaliseringsärende till Västerbotten. Jag tror inte vi skall se alltför pessimistiskt på situationen, även om det för dagen – som jag erkände i mitt svar – är en smula dystert för speciellt ungdomen.

Herr NYGREN (s):

Fru talman! Jag tackar för den kompletteringen av svaret. Det är riktigt att vi har en hel del lokaliseringsärenden, men det är så gott som utslutande redan i länet befintliga företag som utvecklas. Vad som är önskvärt vore ett tillskott från andra delar av vårt land.

Jag betraktar statsrådets påpekande om att man i departementet har kontakt med expanderande företag som hoppningivande för framtiden.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 122

Torsdagen den
14 november 1974

*Om ändrade villkor
för statligt kredit-
stöd till hemslöjd,
hantverk och
småindustri*

§ 4 Om ändrade villkor för statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr *Nyquists* (fp) i kammarens protokoll för den 30 oktober intagna fråga, nr 303, och anförde:

Fru talman! Herr Nyquist har frågat mig om jag är beredd medverka till en sådan ändring av författningen om statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri att anställda kan få sådant stöd i de fall tillfälle yppas för dem att övertaga och i egen regi driva det företag i vilket de arbetar.

Enligt gällande författning kan statligt kreditstöd lämnas bl. a. för investeringar i byggnader och maskiner. Om särskilda skäl föreligger kan stöd också beviljas för förvärv av fabriksbyggnad och för anskaffning av omsättningstillgångar. Detta innebär i ett fall som det herr Nyquist åsyftar att statligt kreditstöd kan beviljas ett företag som de anställda har övertagit. Däremot kan kreditstöd inte beviljas för anskaffning av eget kapital, exempelvis för övertagande av aktier.

Statens industriverk har nyligen lagt fram förslag om vissa ändringar av reglerna för det statliga kreditstödet till hemslöjd, hantverk och småindustri. Bl. a. har verket tagit upp frågan om lånegaranti vid förvärv av aktier. Förslagen från industriverket övervägs för närvarande inom arbetsmarknadsdepartementet.

Herr NYQUIST (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret, som tycks innebära en öppning i arbetsdemokratisk riktning.

Min fråga är föranledd av ett inte sällan förekommande förhållande. Ägaren till det lilla företaget, det lilla bolaget, anser sig av olika skäl – kanske åldersskäl – inte kunna fortsätta rörelsen. Han är intresserad av, eller är i varje fall inte obenägen, att låta de anställda överta företaget. De anställda går till länets företagareförening för att få hjälp med aktieköpen. Som regel kan man inte klara förvärvet med egna tillgångar. Företagareföreningarna måste då tyvärr konstatera, vilket också framgår av svaret, att ifrågavarande kreditkungörelse formellt inte tycks ge något

Torsdagen den
14 november 1974

*Om ändrade villkor
för statligt kredit-
stöd till hemslöjd,
hantverk och
småindustri.*

utrymme för vare sig statlig lånegaranti eller statligt hantverks- och industrilån för förvärv av aktier, trots att det i realiteten är fråga om förvärv av omsättnings- och anläggningstillgångar.

Även om jag tar upp frågan från principiella utgångspunkter vill jag nämna att vi i Uppsala län har haft ett antal sådana här fall. I skarven mellan industriverkets övertagande av de här frågorna från kommerskollegium meddelade kommerskollegium i juni förra året med anledning av en av våra framställningar att statligt kreditstöd jämlikt berörd kungörelse "kan endast lämnas utövare av hemslöjd, hantverk och småindustri och därmed jämförlig verksamhet. Eftersom verksamheten utövas av bolaget och ej av ägarna till aktierna i bolaget kan kreditstöd författningenslignigt icke lämnas ifrågavarande anställda för förvärv av aktierna."

Varken de anställda eller – hårdtaget – de befintliga aktieägarna kan alltså få statligt kreditstöd. Det är endast bolaget som sådant, i sin egenkap av etablerad juridisk person, som kan räkna med ett stöd. En i mitt tycke mycket snäv och alltför formalistisk, juridisk-teknisk konstruktion. Författningstexten kan knappast sägas vara i takt med tiden. I ett läge då det alltmer talas om att underlätta för de anställda att fortsätta driften av ett annars kanske nedläggningshotat företag och i en situation då det aviserats obligatoriskt samråd mellan ägare och anställda inför en eventuell försäljning av företag motverkas denna positiva, arbetsdemokratiskt riktiga utveckling av kreditkungörelsens nuvarande utformning.

Får jag då, herr statsråd, med anledning av svaret fråga: Vad innebär – i den mån det gäller lånegaranti för förvärv av aktier – det förslag som har utarbetats i industriverket?

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Fru talman! Hur det slutgiltiga förslaget kommer att se ut då det är färdigbehandlat vågar jag inte ha någon uppfattning om i dag. Detta är en väldigt svår fråga. Rörde det sig om vinstgivande och bra företag vore ju problemet mycket enkelt. Men all erfarenhet visar att det mycket sällan rör sig om sådana företag – även om jag väl känner till Uppsalafallen – utan det är vanligen företag som har akuta eller mycket långsiktiga, stora och svåra problem, där ett övertagande egentligen bara innebär att den gamle ägaren slipper ifrån en mängd problem som det för de anställda blir hopplöst att klara upp. Leder övertagandet till det tycker jag inte det är moraliskt försvarbart att uppmuntra eller hjälpa de anställda att ta över företaget.

Frågan är emellertid, som sagt, inte färdigbehandlad i departementet, och därför kan jag inte i dag ange hur vi kommer att ställa oss till det slutgiltiga förslaget.

Herr NYQUIST (fp):

Fru talman! Jag biträder uppfattningen att detta är ett komplicerat spörsmål, en fråga som är svår att lösa. Men jag konstaterar att det uppen-

barligen i departementet finns en positiv vilja att göra något åt dessa ute på fältet inte sällan förekommande fall.

Får jag då också till departementet skicka med den förhoppningen att man även försöker ta upp frågan om den krets som skall kunna komma i fråga då det gäller kreditstöd av denna typ. För närvarande är den kretsen begränsad. Bl. a. är konsultföretag och övriga företag i servicebranschen ställda utanför.

För egen del skulle jag helst vilja se kungörelsen under rubriken: Statligt kreditstöd till hantverk, serviceverksamhet och småindustrin.

Jag vore tacksam att få höra något om statsrådets uppfattning i den delen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Ang. utformningen av hälsodeklarationer för anställningssökande

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr *Takmans* (vpk) i kammarens protokoll för den 30 oktober intagna fråga. nr 304, till herr socialministern, och anförde:

Fru talman! Herr Takman har frågat socialministern om något initiativ kan väntas från dennes sida med anledning av att hälsodeklarationer för anställningssökande har en sådan utformning att de dels är kränkande för den personliga integriteten, dels bidrar till att utestänga stora grupper av medborgare från förvärvslivet. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Syftet med nyanställningsundersökning är i första hand att ge den sökande en medicinsk rådgivning om hans (hennes) möjlighet att utan risk för hälsan anta ett erbjudet arbete. Syftet är vidare att ge arbetsgivaren en möjlighet att bedöma om den sökandes hälsa är sådan att han (hon) är lämplig för arbetsuppgifterna och i anslutning härtill vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att anpassa arbetsuppgifterna till den sökandes förutsättningar. Inom den enskilda sektorn betraktas undersökningen i princip som ett förhållande mellan företagshälsovården och den sökande. I fråga om statlig tjänst pågår en allmän översyn av bestämmelserna om nyanställningsundersökningar. Regeringen avser att ta initiativ i denna fråga så snart resultatet av detta utredningsarbete föreligger.

Herr TAKMAN (vpk):

Fru talman! Jag tackar för svaret, som jag fann överraskande, rent av chockerande magert. Det är verkligen inte så enkelt som statsrådet Bengtsson här säger, att undersökningen är en angelägenhet mellan företagshälsovården och den sökande och att syftet är det påstådda.

Överläkare Lisbet Palmgren slog larm i Läkartidningen nr 43 om en hälsodeklaration, som anställningssökande vid privata företag måste fylla

Nr 122

Torsdagen den
14 november 1974

*Ang. utformningen
av hälsodeklarationer
för anställningssökande*

Torsdagen den
14 november 1974

*Ang. utformningen
av hälsodeklaratio-
ner för anställnings-
sökande*

i. Av en senare tidningsuppgift framgår att den används vid bl. a. Electrolux. Den som söker anställning skall lämna uppgifter om alla tidigare sjukdomar och besvär, inklusive alkoholproblem, och vilka sjukhus och läkare som behandlat eller undersökt honom. Han skall ge bolagets för-
troendeläkare medgivande att inhämta upplysningar från dessa sjukhus och läkare, och han skall finna sig i att bolagsläkaren på grundval av upplysningarna rapporterar om hans eller hennes lämplighet till personalavdelningen.

Doktor Palmgren finner förfarandet "djupt omoraliskt" och konstaterar med all rätt att den anställningssökande, när han avger hälsodeklaration, befinner sig i en direkt utpressningssituation: "Vägrar han att svara, ris-
kerar han att inte bli anställd. Ger han en osann eller ofullständig de-
klaration, har han därmed medgivit att anställningsavtalet kan hävas. Han har alltså inget val."

I en kommentar från Företagsläkarföreningen i samma nummer av Läkartidningen görs gällande att hela proceduren står i överensstämmelse med arbetarskyddslagen och 1967 års avtal mellan SAF och LO om arbetarskydd och företagshälsovård. Men man medger att det publicerade frågeformuläret kan behöva revideras på flera punkter.

Kvar står det faktum att hela förfarandet – med nuvarande organisation – berör den personliga integriteten och bidrar till att utestänga stora grup-
per av medborgare från det reguljära arbetslivet. Det aktualiserar på nytt det krav som sedan många år har ställts av vänsterpartiet kommunisterna: att företagshälsovården förs in under samma huvudman som annan hälso-
och sjukvård, dvs. under landstingen, och frikopplas från bindningen till bolagen. Först då kan den bli en verkligt opartisk hälsovård, som enbart tar hänsyn till vad som är bäst för den anställde eller anställ-
ningssökande.

Först då kommer man att kunna vända på hela problemställningen, från den arbetande individen till förhållandena på arbetsplatsen. Den upp-
märksamhet som de senaste månaderna riktats på silikosfallen inom sten-
industrin, levercancerfallen inom plastindustrin och de organiska nerv-
skadorna från jetmotorbränsle visar hur nödvändigt det är att äntligen ta itu på allvar med de hälsovådliga arbetsplatserna.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Fru talman! Den omständigheten att det eventuellt kan bli en annan
huvudman för företagshälsovården ändrar ingenting på det förhållande
som herr Takman har tagit upp, nämligen utformningen av blanketterna
för hälsoundersökning.

När det gäller den privata sektorn finns en uppgörelse mellan Lands-
organisationen och Arbetsgivareföreningen, och förhandlingar pågår. I
samband med de förhandlingarna bevakar säkert Landsorganisationen
formuleringen, så att inte hälsokontrollen får den effekt som den tyvärr
har fått i vissa fall. Problemet löses alltså avtalsvägen, och därvid be-
stämmer man både hur hälsovården skall utformas och hur blanketterna
skall se ut.

När det gäller den statliga sektorn, som jag trodde var bakgrunden till herr Takmans fråga, pågår en utredning om hur blanketterna skall utformas och om hur sekretessen skall bevaras. De frågorna är alltså under utredning, och syftet är att utredningen skall lägga fram förslag som tar bort de olägenheter herr Takman här har påtalat.

Herr TAKMAN (vpk):

Fru talman! Det är i och för sig inte frågorna som är elakartade, utan det är syftet med denna typ av undersökning och det sammanhang de förekommer i som gör att frågorna framstår i ett sådant ljus.

En företags- eller arbetshälsovård som verkligen gör skäl för namnet skall inte vara till för att utestänga en mängd människor från arbetslivet. Den skall tvärtom slussa tillbaka sådana som blivit utslagna. Och den skall framför allt medverka aktivt till att skapa arbetsbetingelser som är hygieniskt och säkerhetsmässigt riktiga, hälsofrämjande i stället för skadliga och farliga, så att de friska anställda förblir friska och de utslagna kan få anställning och bli rehabiliterade i det reguljära arbetslivet.

Dessa problem löser man inte i företagsläkarens mottagningsrum, och man löser dem definitivt inte med pedantiska och försåtliga frågeformulär.

Hälsodeklarationen kan ha sin positiva betydelse vid den första hälsoundersökningen av en person som redan har anställts. Och den borde – liksom en grundlig hälsoundersökning – vara obligatorisk när en person slutar sin anställning med ålderspension eller av hälsoskäl. Många i dessa bägge kategorier har blivit knäckta av olämpliga arbetsmiljöer, och det är verkligen av stort medicinskt och socialt intresse att utreda konsekvenserna och eliminera orsakerna.

Vi borde här i landet ha sådana arbetsplatskataloger som man använder i DDR och andra socialistiska länder. De upptar alla arbetsplatser som inte fyller alla rimliga krav vad arbetsmiljön beträffar. Där åläggs läkare och tekniker gemensamt med fackliga funktionärer och arbetare att utveckla bättre arbetsbetingelser.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om vidgad AMS-utbildning för förskolepersonal

Fru statsrådet LEIJON erhöi ordet för att besvara fru *Landbergs* (s) i kammarrens protokoll för den 24 oktober intagna fråga, nr 290, och anförde:

Fru talman! Fru Landberg har frågat mig om jag har övervägt möjligheterna att utvidga arbetsmarknadsutbildningen för förskolepersonal.

Förskolans personalsituation bevakas fortlöpande av regeringen liksom av berörda myndigheter. Den sittande barnstugeutredningen skall enligt direktiven under sitt fortsatta arbete särskilt behandla bl. a. personalfrågorna.

Torsdagen den
14 november 1974

*Om vidgad
AMS-utbildning för
förskolepersonal*

I vad mån olika utbildningsbehov bör tillgodoses inom arbetsmarknadsutbildningen prövas i första hand av arbetsmarknadsstyrelsen. Den prövningen sker i vedertagen ordning i samråd med arbetsmarknadens parter och skolmyndigheterna.

I våras uttalade delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor och barnstugeutredningen i en gemensam skrivelse, att det under en tid borde göras extraordinära utbildningsinsatser för förskolan, bl. a. som arbetsmarknadsutbildning, även om utbildningen på längre sikt i första hand borde ske i det reguljära utbildningsväsendet. Jag delar den uppfattningen.

Bristen på utbildad personal i förskolan är ett allvarligt problem som har motiverat särskilda insatser. Regeringen uppdrog i september 1974 åt arbetsmarknadsstyrelsen att inom ramen för gällande bestämmelser vidta åtgärder för att öka arbetsmarknadsutbildningen för förskole- och fritidshemspersonal. Det gäller bl. a. en ökning av den utbildning för anställda barnskötare som har pågått sedan början av 1973. De som utbildas ersätts under kurstiden av arbetslösa som får beredskapsarbete. Det gäller vidare en ökning av arbetsmarknadsutbildningen av betecknedevetare till förskollärare.

Fru LANDBERG (s):

Fru tälman! Jag ber att få framföra mitt tack till statsrådet Leijon för svaret på min fråga.

Anledningen till min fråga är att det har framkommit att i vissa kommuner nybyggda barnstugor står tomma, trots att daghemsköerna är långa. Förklaringen från de ansvariga i de berörda kommunerna har varit att man ej kunnat få utbildad personal.

I alla de ansträngningar som samhället för närvarande gör för jämställdhet mellan könen, där inte minst statsrådet gör berömvärda insatser, ingår utbyggnaden av barnstugorna som en mycket viktig del. Regeringens stimulanspaket, som bl. a. innehöll en tillfällig fördubbling av det statliga anordningsbidraget till barnstugor, har resulterat i en mycket hög utbyggnadstakt i kommunerna.

Bristen på utbildad förskolepersonal har tidigare varit en flaskhals och ett hinder för ökad utbyggnad av barnstugor, men under senare år har antalet utbildningsplatser ökat väsentligt. Om inte detta är tillräckligt och man från staten ger särskilda bidrag för att stimulera utbyggnaderna av daghem under en viss period, vore det enligt mitt förmenande naturligt att öka utbildningen av förskolepersonal genom bristyrkesutbildning i ännu större omfattning.

Av svaret framgår att man på flera sätt gör särskilda insatser för att försöka komma till rätta med bristen på förskolepersonal, vilket är mycket tillfredsställande. – Men för alla dem som står i daghemsköerna måste det framstå som beklagligt att färdigbyggda barnstugor står tomma.

Fru statsrådet LEIJON:

Fru talman! Jag kanske skall komplettera mitt svar med att berätta om vilken omfattning arbetsmarknadsutbildningen av förskolepersonal nu har. Det är tre utbildningar man i första hand kan tala om.

Den första är utbildning till barnskötare i samband med beredskapsarbete. Där räknar man nu med en ökning av ungefär ett hundratal elever, och det kommer att betyda att totalt ca 700 personer får utbildning till barnskötare. Under tiden tas alltså arbetslösa in på deras lediga jobb och får på det sättet ett beredskapsarbete.

Den andra är utbildning av beteendevetare till förskollärare. Man har nu sådan på fem orter: Göteborg, Malmö, Norrköping, Södertälje och Luleå. Arbetsmarknadsstyrelsen planerar en ny kurs i Göteborg och undersöker vidare möjligheterna för ytterligare sådan utbildning. Totalt kan man räkna med mellan 150 och 200 deltagare i de här kurserna.

Den tredje är utbildning av barnskötare till förskollärare. Jag vet att det framför allt är den typen av utbildning som man i vissa kommuner nu under sommaren och hösten har diskuterat och att man har påtalat behovet av en ökning. Förra året hade vi sådana kurser på två orter med 36 elever sammanlagt. I år omfattar den här utbildningen 144 elever på sex olika orter.

Fru LANDBERG (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka för kompletteringen, vilken visar att arbetsmarknadsmyndigheterna ser det här som en mycket viktig fråga. Man kan endast klara barntillsynen genom daghem, om det finns utbildad personal som kan ta hand om barnen när man förvärvsarbetar.

Jag hoppas att arbetsmarknadsverket ser till att den här utbildningen utökas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Ang. statens intresse för förhandlingar med företag inom bryggeribranschen

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr *Jadestigs* (s) i kammarens protokoll för den 6 november intagna fråga, nr 323, och anförde:

Fru talman! Herr *Jadestig* har frågat mig om jag är beredd att kommentera massmedias uppgifter om eventuellt statligt intresse för konkreta förhandlingar med företag inom bryggeribranschen.

Jag kan för dagen endast säga att det enligt min mening finns alkoholpolitiska motiveringar för att undersöka förutsättningarna för ett statens övertagande av öltillverkningen. På dessa premisser förs vissa förberedande diskussioner med ledningen för *Pripps* bryggerier.

Torsdagen den
14 november 1974

*Ang. tillsättande av
besparingsutred-
ning*

Herr JADESTIG (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret. Jag delar finansministerns uppfattning, och jag hoppas att målet åtminstone på längre sikt är att samhället helt skall överta kontrollen av bryggerinäringen. Det har nykterhetspolitisk motivering.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Ang. tillsättande av besparingsutredning

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr *Löfgrens* (fp) i kammarens protokoll för den 7 november intagna fråga, nr 324, och anförde:

Fru talman! Herr *Löfgren* har frågat mig när jag avser att tillsätta den av riksdagen begärda besparingsutredningen.

Inom finansdepartementet pågår för närvarande arbetet med de utredningsdirektiv som skall vara vägledande för utredningens arbete. När detta arbete är klart kommer jag att begära Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillsätta utredningen.

Herr LÖFGREN (fp):

Fru talman! Jag tackar givetvis finansministern för svaret, även om det inte sade mycket.

Jag kan nämna att jag talade med finansministerns statssekreterare vid ett tillfälle i augusti månad och frågade om det inte skulle bli någonting av med detta. Då fick jag också den informella uppgiften att man höll på att överväga saken. Nu har det gått ytterligare en längre tid, och fortfarande håller man tydligen i finansdepartementet på att överväga direktivens utformning.

Nog vet jag att herr *Sträng* är mycket svalt intresserad av en sådan här utredning. Men riksdagen har beslutat att hos Kungl. Maj:t anhålla om tillsättandet av en sådan parlamentarisk utredning. De som tror att en utredning av detta slag skall kunna ha en väsentlig uppgift tycker att det inte borde finnas anledning att vänta så som man nu gör.

Då skulle jag vilja fråga: Hur länge tror herr *Sträng* att det skall behöva dröja ytterligare innan direktiven kan vara färdiga?

Herr finansministern STRÄNG:

Fru talman! Jag vill nog gärna själv se på de här direktiven och fundera över dem. Just nu pågår ett budgetarbete som tar både dagar och nätter, både lördagar och söndagar. Det erforderliga utrymmet för att granska dessa direktiv, som nu är under utarbetande på tjänstemannaplanet, har jag inte kunnat reservera ännu.

Men självfallet har jag ingen anledning att dra längre på detta arbete än vad tiden tvingar mig till.

Herr LÖFGREN (fp):

Fru talman! Jag får naturligtvis ha den förhoppningen att det snart skall bli tillfälle för herr statsrådet att se över den här saken tillräckligt för att det skall ske någonting. Om det dröjer alltför länge, så får jag väl återkomma.

Denna sak ingick ju i den ekonomiska problematiken i maj månad. Det är ett av de områden där vi tycker att det är angeläget att utnyttja möjligheterna att göra besparingar. Det är också en del i arbetet på att säkra en god ekonomisk utveckling i vårt samhälle.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 122

Torsdagen den
14 november 1974

*Om åtgärder för att
öka tillgången på
mynt*

§ 9 Om åtgärder för att öka tillgången på mynt

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr *Wennerfors'* (m) i kammarens protokoll för den 7 november intagna fråga, nr 330, och anförde:

Fru talman! Herr Wennerfors har frågat mig om jag ämnar vidta några åtgärder för att öka tillgången på mynt i detaljhandeln.

Jag är medveten om att det förelegat vissa försörjningssvårigheter med växelmynt under senare tid.

När det gäller produktionen av mynt vill jag framhålla att Sverige har en internationellt sett mycket hög myntproduktion. Jag är dock beredd att pröva möjligheterna att öka myntproduktionen för att bättre tillgodose marknadens behov. Jag räknar med att förutsättningarna härför har förbättrats väsentligt genom att myntverket omlokaliserats till Eskilstuna och fått nya ändamålsenliga arbetslokaler med större produktionskapacitet.

Herr WENNERFORS (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret.

Den 1 juli fanns det 2 200 miljoner mynt rent bokföringsmässigt. Men sedan får man veta av dem som förstår sig på det här, att det bara är hälften som finns i själva penningrörelsen. Var är då den andra hälften av mynten? Det påstås att de ligger i hemmen – i sparbössor, i lådor, i syltburkar och var de nu kan vara. Men 1 000 miljoner mynt låter ju väldigt mycket. Och ändå är det brist.

Man beräknar att vi konsumenter gör ungefär 2 000 miljoner inköp per år. Antar man dessutom att det åtgår fem mynt vid varje inköpstillfälle, så blir det 10 miljoner mynt som skall vara i omlopp, som skall lämnas från en hand till en annan. Då kanske siffran på mängden mynt i landet ändå inte är så stor.

Då frågar man sig hur stor produktionen är per år. Normalt, svaras det, producerar vi 220 miljoner mynt per år. Men under det senaste

Torsdagen den
14 november 1974

*Om förbud för
kärnvapenbärande
fartyg att besöka
svenska hamnar*

året, 1973/74, producerades bara 164 miljoner, beroende på utflyttningen till Eskilstuna. Jag skall nu inte bråka om det, men man kunde ställa frågan: Varför kunde man inte ha klarat den normala produktionen samtidigt med utlokaliseringen? Men jag skall alltså inte ställa frågan. Det kan naturligtvis uppstå problem i samband med flyttningen.

Vad jag inte kan förstå är emellertid de argument som man möter från annat håll när man påtalar myntbristen. Jag tycker att man skall ha klart för sig att människornas sätt att handla och köpa varor och förnödenheter i dag är annorlunda. Här har det förändrats, som mycket annat i samhället, och det krävs alltså mycket mera mynt. O. K. – låt oss då pröva frågan om att öka produktionen rejält. Myntverket förklarar att man kan mycket väl öka till 250–260 miljoner och ända upp till 400 miljoner mynt per år.

Denna uppfattning tycks också Gunnar Sträng ha. Det är jag tacksam för. Jag ber att än en gång få tacka för det positiva svaret samt hoppas att vi mycket snart skall få en ökad myntproduktion.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om förbud för kärnvapenbärande fartyg att besöka svenska hamnar

Herr försvarsministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr *Petterssons* i Västerås (vpk) i kammarens protokoll för den 24 oktober in-tagna fråga, nr 282, till herr utrikesministern, och anförde:

Fru talman! Herr *Pettersson* i Västerås har frågat utrikesministern om han avser att vidta åtgärder för att hindra att kärnvapenbärande fartyg besöker svenska hamnar. Efter överenskommelse med utrikesministern besvarar jag frågan.

Utländska örlogsfartyg får inte besöka svenska hamnar utan tillstånd av regeringen. Framställning om sådant tillstånd görs på diplomatisk väg. Militära myndigheter lämnar sin bedömning om det är möjligt och lämpligt att motta besöket med hänsyn till navigatoriska förutsättningar, hamnresurser, värdskap m. m. Den politiska bedömningen görs naturligtvis av regeringen. Besöken sker vanligen inom ramen för den utväxling av örlogsbesök som sedan gammalt sker mellan vänskapligt sinnade nationer.

Enligt praxis vid besök av örlogsfartyg behöver gästande nation inte lämna uppgift om vilka vapen fartyget medför men kontroll av detta sker regelmässigt inom försvarsdepartementet med hjälp av tillgängliga publikationer. Den internationella kunskapen om förekommande vapen är sådan att säkerhetsbedömning kan göras om man vet typnamn på vapnen. Hittills har inget fartyg nekats att besöka Sverige på grund av de typer av vapen som medförts ombord. I de fall kärnvapen medförts har dessa vapens s. k. stridsdelar innehållit en ringa mängd uran eller

Torsdagen den
14 november 1974

*Om förbud för
kärnvapenbärande
fartyg att besöka
svenska hamnar*

plutonium. Stridsdelarna är inte armerade, dvs. är inte sammanförda, och en explosion kan inte utlösas ens som en sekundäreffekt vid brand, kollision eller annan olyckshändelse.

Jag följer noggrant frågorna om säkerhetsaspekter vid besök i Sverige av kärnvapenbärande fartyg. Några åtgärder för generellt förbud för besök av sådana fartyg i svenska hamnar övervägs emellertid inte.

Herr PETERSSON i Västerås (vpk):

Fru talman! Jag tackar för svaret.

Min fråga är föranledd av det amerikanska flottbesöket i Göteborg helt nyligen. Det fanns uppgifter i pressen om att fartygen skulle vara utrustade med kärnvapen, och det oroade – med all rätt – befolkningen i Göteborg. Oron blev inte mindre då man inte kunde få ett klart besked, vare sig från befälet på båtarna eller från ansvariga myndigheter här i landet. Hela frågan mörklades mer eller mindre, och sekretessen var total.

Den typ av fartyg det gällde ingår i en grupp kallad DDG-klassen i den amerikanska krigsflottan och är kärnvapenbestyckade. Det har också framgått vid kongressförhör i USA att kärnvapenbestyckade fartyg inte lastar ur sina kärnvapen innan de anlöper främmande hamnar. Jag vill nu ställa frågan till försvarsministern, om han i dag kan ge ett klart besked huruvida dessa fartyg var utrustade med kärnvapen eller inte, oavsett graden av kärnvapen.

Det är framför allt två spörsmål som i detta sammanhang har stor principiell betydelse.

För det första måste Sverige hålla starkt på sin neutralitet och på sitt principiella avståndstagande från kärnvapen. Som en del av en kärnvapenfri zon, vilket återigen aktualiserats av vårt broderland Finland, bör Sverige inte under några som helst omständigheter tolerera kärnvapen inom sina gränser.

För det andra måste noga beaktas den olycksfallsrisk som kan föreligga och de konsekvenser en olycka skulle få. Det senare är inte minst viktigt eftersom brandchefen i Göteborg inte hade fått några som helst instruktioner, om en brand eller en olycka av annan art skulle ha hänt. Jag betecknar det som mycket oroväckande att ingen ansvarig myndighet tog till orda och skingrade mystiken kring de två amerikanska krigsfartygens besök i Göteborg, men jag utgår från att försvarsministern ger ett klart besked här i dag.

Slutligen vill jag också ställa en annan fråga: Delar försvarsministern uppfattningen att Sverige som en del av en kärnvapenfri zon inte under några som helst omständigheter skall tillåta kärnvapen inom sina gränser?

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Fru talman! Av vad jag redan sagt framgår att det är säkerhetsfrågorna som här är av den största betydelsen. Om det hade funnits kärnvapen ombord på ifrågasvarande fartyg skulle ändå inte säkerheten på något

Torsdagen den
14 november 1974

*Om förbud för
kärnvapenbärande
fartyg att besöka
svenska hamnar*

sätt ha äventyrats. Jag hänvisar där till de besked jag gav i mitt svar. Men vi efterfrågade inte – som vi annars gör – huruvida man hade sådana vapen ombord i detta fall. Jag kan därför inte ge något svar på den punkten. Men frågesvaret skall tolkas på det sättet att vi har bedömt detta fall så att det inte på något sätt har hindrat oss från att fullfölja vår neutralitetspolitik – eller vad det nu var som herr Pettersson i Västerås antydde. Det finns ingenting som gör det nödvändigt att gå in på sådana funderingar i detta sammanhang.

Jag kan sålunda inte ge något svar på frågan huruvida det fanns sådana vapen ombord. Däremot kan jag säga att om så hade varit fallet var riskerna ändå inte av det slaget att det hade funnits anledning att av det skälet avvisa fartygen.

Herr PETERSSON i Västerås (vpk):

Fru talman! Försvarsministern kan inte ge något klart besked om huruvida man hade kärnvapen ombord i nämnda fartyg, och låt mig då ställa en annan fråga: Kan försvarsministern utesluta att man inte hade några kärnvapen ombord?

Låt mig sedan återgå till den principiella frågan. Jag har för mig – och försvarsministern kan ju korrigeras om jag har fel – att det finns en lag här i landet från 1966, den s. k. tillträdeskungörelsen, som kräver godkännande av svensk myndighet innan utländskt fartyg får lägga till i svensk hamn. På UD har man sagt att såvitt man vet har inget kärnvapenbestyckat fartyg besökt svensk hamn, men man säger samtidigt att någon kontroll inte har förekommit. Jag tycker det är oroväckande att frågor av så allvarlig art behandlas så slentrianmässigt. Jag vill därför fråga om försvarsministern anser att detta är en tillfredsställande vakt-hållning och kontroll av försvarsmyndigheterna? Det är som sagt mycket oroande att inte få något klart besked på dessa punkter.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Fru talman! Herr Pettersson i Västerås blandar tydligen samman två saker. De bestämmelser som herr Pettersson åberopar avser fartyg som framdrivs med kärnkraft, och det är ju en helt annan utgångspunkt. Och där har vi det förbehållet att frågan om tillträde måste prövas i särskild ordning. Men det är som sagt något helt annat än vad det här rör sig om, nämligen att det i fartygets bestyckning ingår stridsspetsar försedda med någon form av kärnladdningar. Det är så små mängder det rör sig om i sådana sammanhang att det från säkerhetssynpunkt inte kan ha någon som helst betydelse. Därför kan jag inte heller ge något svar på den framställda frågan. Jag kan inte garantera att det inte har förekommit sådant, men jag kan garantera att det från säkerhets-synpunkt inte har funnits någon anledning att företa något ingrepp i detta fall.

Herr PETERSSON i Västerås (vpk):

Fru talman! Jag tycker ändå att denna fråga inte är tillräckligt utredd. Om det förhåller sig så som försvarsministern säger, att det från säkerhetssynpunkt inte föreligger någon fara, varför informerades inte då brandchefen i Göteborg om detta förhållande? Han har enligt en tidsningsintervju sagt att han inte har fått några som helst instruktioner om huruvida fartygen var bestyckade eller inte. Och kan man helt utesluta olycksfallsrisken? Det finns ju en rad exempel på olyckshändelser med atom-, vätebomb- och kärnvapenstridspetsar som inträffat runt om i världen under de senaste åren. Det är alltså ytterst allvarliga ting det här handlar om, och vi måste ovillkorligen försöka förhindra att olyckor av det slaget inträffar i vårt land.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 122

Torsdagen den
14 november 1974

*Om ökad trygghet
vid olycksfall för
värnpliktiga m. fl.*

§ 11 Om ökad trygghet vid olycksfall för värnpliktiga m. fl.

Herr försvarsministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr *Mundebo* (fp) i kammararens protokoll för den 25 oktober intagna fråga, nr 294, och anförde:

Fru talman! Herr Mundebo har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att värnpliktiga och frivilliga skall få samma trygghet vid olycksfall som genom yrkesskadeförsäkring och trygghetsförsäkring tillkommer förvärsarbetande vid yrkesskada.

Gällande system för ersättning åt värnpliktiga m. fl. som skadas under tjänstgöring medför ett bra olycksfallsskydd för denna personal.

Det särskilda olycksfallsskydd för värnpliktiga som vid sidan av militärsättningsförordningen finns sedan år 1969 omfattar emellertid endast skador som har inträffat efter år 1968. Det finns därför i dag ett antal personer som är mer eller mindre invalidiserade till följd av skador som de har ådragit sig under militärtjänstgöring och som inte har fått ersättning enligt de generösare grunder som tillämpas fr. o. m. år 1969. Jag har hos riksförsäkringsverket begärt uppgifter om sådana värnpliktiga som uppbär militärlivränta till följd av skada som ådragits före år 1969. Med ledning av dessa uppgifter har jag för avsikt att inom departementet utreda möjligheten att betala ut särskild ersättning i åtminstone vissa svåra äldre skadefall.

Jag är medveten om att de trygghetsförsäkringar som herr Mundebo åsyftar kan innebära att en anställd i vissa fall har en större trygghet vid olyckor än värnpliktiga och frivilliga. I det värnpliktsprogram som regeringen presenterade häromdagen har därför som mål satts upp att värnpliktiga m. fl. som skadas i tjänsten skall, oavsett om staten är skadeståndsskyldig eller inte, få ersättning som om sådan skyldighet förelegat. Jag kan för dagen inte säga när detta mål kan förverkligas.

Torsdagen den
14 november 1974

*Om ökad trygghet
vid olycksfall för
värnpliktiga m. fl.*

Herr MUNDEBO (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret på min fråga.

Bakgrunden är bl. a. att de anställda på arbetsmarknaden under senare år fått en allt större trygghet – det har skett lagstiftningsvägen och avtalsvägen. Men de värnpliktiga och frivilliga inom försvaret berörs inte av dessa lagar och avtal. De har inte samma rätt att förhandla om sin trygghet.

Det finns en militärsättningsförordning, som har flera svagheter. Nuvarande regler betyder, som försvarsministern också sade i sitt svar, att många värnpliktiga får ett otillräckligt skydd och kan få vänta länge på besked. Det finns skadeståndsfall som har fått vänta i årtal innan klarhet nåtts.

Jag hoppas att försvarsministern på grundval av de uppgifter som kan komma in från riks försäkringsverket gör det yttersta för att klara av de gamla, eftersläpande ersättningsfallen. Jag hoppas också att försvarsministern snart kan förverkliga värnpliktsprogrammets mål i detta avseende, nämligen att de värnpliktiga skall få en ersättning liknande den som utgår till de förvärvsarbetande.

Olycksfallsriskerna inom försvaret är betydande. Det handlar här om unga människor som ännu inte fullföljt sin utbildning eller fått en anställning på arbetsmarknaden. Olyckor medför därför ofta svåra problem.

Försvarsministern säger att han inte för dagen kan ange när värnpliktsprogrammets mål kan förverkligas. Jag är medveten om att det där finns många punkter som kan kosta rätt mycket pengar. Men denna punkt gör det inte statsfinansiellt. Däremot är den synnerligen betydelsefull för de värnpliktiga. Jag vill fråga: Är försvarsministern beredd att inom värnpliktsprogrammet prioritera denna för de värnpliktiga så betydelsefulla punkt?

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Fru talman! Jag kanske allra först bör säga att skillnaden mellan vad som kan utgå enligt det särskilda olycksfallsskydd som infördes för de värnpliktiga för inte särskilt länge sedan och vad som kan utgå enligt avtal som de anställda har träffat dock inte är stor. Vi har gjort en analys, varvid det har visat sig att vid en invaliditetsgrad av 10 procent får den som har avtalad ersättning och är anställd 13 500 kronor, medan den värnpliktige i ett sådant fall får 15 000. Han får alltså något mera. Men om jag väljer fallet med en 25-procentig invaliditetsgrad, får den som är anställd i försvaret enligt de avtalmässiga reglerna 40 000 kronor. Här får de värnpliktiga och frivilliga 37 500 kronor, alltså en ca 2 000 kronor lägre ersättning. – Jag har velat nämna de här beloppen för att kammarens ledamöter inte skall få intrycket att det är en väldig skillnad dem emellan i fråga om trygghet.

En annan sak som jag också kan peka på är att med det särskilda olycksfallsskydd som vi har ersättningen självfallet är begränsad men

Om åtgärder för att undvika inkallelse av värnpliktiga med psykiska besvär

dock utgår med upp till 150 000 kronor. Efter hand som penningvärdet förändras kan det naturligtvis finnas anledning att se över detta skydd.

Vi är alltså helt överens, och jag tycker inte det i och för sig finns anledning att behålla några skiljaktigheter. Det faktiska förhållandet är att vi inom försvaret har legat före på detta område och har löst detta problem för de värnpliktiga enligt en särskild modell. Senare har förhandlingar förts för de anställda i övrigt, och man har kommit till en uppgörelse, som alltså i vissa avseenden råkar vara fördelaktigare men, som jag sade, i andra avseenden kanske är något sämre. Men vi skall se till att vi får en likvärdighet i de här fallen.

Herr MUNDEBO (fp):

Fru talman! Jag medger gärna att det inte är någon enorm ekonomisk skillnad i sådana exempel som dem försvarsministern tog upp, men det är dock en ekonomisk skillnad, och den är särskilt betydelsefull när det gäller unga människor som ännu inte har fått fast anställning ute på arbetsmarknaden. Det finns – detta medger ju också försvarsministern i sitt svar – en rad fall från 1960-talet eller ibland ännu tidigare som ännu icke är färdigbehandlade och avgjorda enligt de generösare grunder som gäller under senare år.

Jag tar emellertid fasta på de positiva inslagen i försvarsministerns svar och väntar mig att någonting positivt kommer att hända rätt snart.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Om åtgärder för att undvika inkallelse av värnpliktiga med psykiska besvär

Herr försvarsministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr *Peterssons* i Röstånga (fp) i kammarens protokoll för den 7 november inlagda fråga, nr 326, och anförde:

Fru talman! Herr *Petersson* i Röstånga har frågat mig, om jag avser att skärpa inskrivningsförfarandet för att undvika inkallelser av värnpliktiga med psykiska besvär.

Det nya inskrivningssystemet, som infördes hösten 1969, har bl. a. medfört väsentlig förbättring av möjligheterna att tidigt upptäcka psykiska störningar av den art att de kan medföra problem under militär-tjänstgöringen. Numera får alla samtala med en psykolog vid inskrivningsprövningen. I de fall samtalet utvisar att särskilda svårigheter kan vara att förvänta remitteras den värnpliktige för undersökning av den psykiater som finns vid inskrivningscentralen. På detta sätt upptäcks flertalet problem av den art att tjänstdugligheten kan ifrågasättas.

I en del fall uppstår psykiska störningar sedan den värnpliktige vistats en tid i den nya miljön. Det är utomordentligt svårt att i förväg så i detalj klarlägga alla faktorer att varje fall av störningar kan förutses.

Torsdagen den
14 november 1974

*Om åtgärder för att
undvika inkallelse
av värnpliktiga med
psykiska besvär*

När de uppstår har förbandsläkarna möjlighet att remittera den värnpliktige till psykiater. Jag kan vidare nämna att viss försöksverksamhet pågår för att ytterligare förbättra situationen för de värnpliktiga som får problem av psykisk eller social natur.

Försöken innebär bl. a. att vid vissa förband en psykolog, psykiater och personalvårdskonsulent står till förfogande när problem uppstår för de värnpliktiga. Resultatet av dessa försök kommer att sammanfattas i en rapport som jag kommer att få i vår.

Vad jag här har redovisat klargör att de av herr Petersson aktualiserade frågorna redan är uppmärksammade av berörda myndigheter.

Herr PETERSSON i Röstånga (fp):

Fru talman! Anledningen till min fråga är oroväckande uppgifter från en del förband, där man för varje år måste hemförlova allt fler värnpliktiga på grund av att de har psykiska besvär. Detta måste jag ta som en signal till att inskrivningen måste förstärkas på något sätt. Jag menar då i första hand samtalen med psykiatriker.

Anledningen till den beklagliga utvecklingen kan naturligtvis diskuteras. Värnpliktsverket menar att den moderna ungdomens psykiska stabilitet har minskat under de senare åren. Ungdomarna kommer direkt från skolan, där disciplinen har blivit sämre, och nutidens ungdom synes vara mer omogen än ungdomen tidigare har varit, menar man. Huruvida denna bedömning är riktig kan jag inte avgöra, men den står litet i motsatsförhållande till den bedömning vi har gjort i riksdagen när vi bl. a. har sänkt rösträttsåldern och myndighetsåldern.

Oavsett vilken förklaringen kan vara, är det föga tillfredsställande att så många värnpliktiga med psykiska besvär inkallas. Jag är naturligtvis medveten om att man inte kan få fram alla vid själva inskrivningsförfarandet, men det borde vara en målsättning att sträva efter. Onödiga inkallelser av värnpliktiga med psykiska besvär är först och främst ett mänskligt problem, där man vållar dessa personer lidande genom att de tvingas rycka in till en militärtjänstgöring som de inte har några som helst möjligheter att kunna klara av. Men det är inte heller problemfritt för försvarsmakten när man måste hemförlova alltför många värnpliktiga under en period. Det gäller naturligtvis i huvudsak sådana förband som är baserade på att de värnpliktiga tjänstgör i yrkesbefattningar.

Jag vill tacka försvarsministern för svaret, och såvitt jag kan förstå måste det innebära en kommande förbättring. Men jag vill fråga om den försöksverksamhet som pågår också innebär att man ger de värnpliktiga mer tid att tala med psykiatriker under själva inskrivningsförfarandet.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Fru talman! Först vill jag gärna deklarerat att jag liksom herr Petersson i Röstånga finner det väldigt angeläget att ägna omsorg åt de värnpliktiga. Man kan kanske säga att vi inom försvaret har varit så intresserade av

Torsdagen den
14 november 1974

*Om åtgärder för att
undvika inkallelse
av värnpliktiga med
psykiska besvär*

materielen och diskuterat den frågan så mycket att det finns all anledning att diskutera det allra värdefullaste i sammanhanget – individerna. Herr Petersson har säkert observerat att jag har vidtagit en rad åtgärder för att förbättra och förstärka de värnpliktigas situation. Den speciella fråga herr Petersson har tagit upp är naturligtvis angelägen, och det är väldigt viktigt att komma till rätta med de här problemen. Det nya inskrivningssystemet går ut på att de mönstrande skall lämna uppgifter om sig själva, sin situation, sina önsknings osv. Detta material kan ge oss bättre förutsättningar att placera de värnpliktiga på uppgifter för vilka de passar bäst. Detta nya system har lett till förbättringar. Avgångarna från krigsmakten – jag inräknar här även dem som överförts till handräckningstjänst – låg 1970–1971 vid hela 18,5 procent. Det var således nära var femte pojke på förbanden som antingen klassades till handräckning eller fick lov att resa hem för att återkomma ett annat år, om han inte blev helt befriad från tjänst. 1973–1974 var siffran 11,3 procent. Det är fortfarande mycket viktigt att siffran kan pressas ned, men den minskning som skett är ändå ett uttryck för att det nya systemet verkar i rätt riktning.

Jag har inga fullständiga uppgifter om det antal värnpliktiga som haft mentala sjukdomar eller nervösa besvär. Men det rör sig om en stor del av de värnpliktiga. År 1972–1973 var det hela 55 procent. Den siffran hade 1973–1974 gått ned till 49,9 procent. Även där ser det alltså ut att vara en utveckling i rätt riktning.

Herr PETERSSON i Röstånga (fp):

Fru talman! Jag tackar försvarsministern för detta kompletterande svar som visar att det har blivit bättre när det gäller värnpliktiga med psykiska besvär. Man har alltså redan på ett tidigt stadium fått bort många. Men faktum är att detta fortfarande är ett stort problem. Jag har fått uppgift från ett förband att man där under 1974 fram till oktober månad måste hemförlova nästan en hel pluton. Detta är naturligtvis i sig mycket besvärande.

Såvitt jag förstår är samtalet med psykiater under inskrivningsförfarandet alldeles för kort. Det gäller vissa värnpliktiga, och man har en genomsnittstid på maximalt fyra minuter. Det räcker definitivt inte till.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Fru talman! Ett sådant genomsnittstal kan naturligtvis ge sken av att den tid som står till förfogande vid inskrivningarna är mycket kort. Men herr Petersson i Röstånga avsåg väl också möjligheterna för värnpliktiga att under tjänsten få tillfälle till samtal om sin situation. I detta avseende har vi, som jag sagt, vid en rad förband satt i gång en försöksverksamhet. Meningen är att vi i denna verksamhet skall ha specialister som kan samtala med pojkarna. Det är klart att det i första hand är befälet på kompaniet och plutonen som skall hjälpa till när det gäller personliga svårigheter, men när dessa inte orkar med detta är det en mycket stor

Torsdagen den
14 november 1974

*Om ökade möjlig-
heter att bereda
nyutexaminerade
juris kandidater
tingsmeritering*

tillgång att man har en fackman som hjälper till. Vi har alltså försök i den riktningen, och jag tror för egen del att det blir nödvändigt att vi förstärker den sidan av välfärden inom militärtjänsten.

Herr PETERSSON i Röstånga (fp):

Fru talman! Låt mig till sist säga att jag är medveten om försvarsministerns intresse för de värnpliktiga, och jag hoppas och tror att denna försöksverksamhet skall leda till åtgärder som kan bidra till att minska antalet inskrivna med psykiska besvär.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Om ökade möjligheter att bereda nyutexaminerade juris kandidater tingsmeritering

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr *Lidgards* (m) i kammarens protokoll för den 7 november intagna fråga, nr 327, och anförde:

Fru talman! Herr Lidgard har frågat mig vilka åtgärder som planeras för att bereda nyutexaminerade juris kandidater ökade möjligheter till s. k. tingsmeritering.

Så sent som den 1 januari 1973 genomfördes en reform av notarie-tjänstgöringen som bl. a. syftade till att bereda flera nyutexaminerade juris kandidater möjligheter till sådan meritering.

När det gäller antalet notarieplatser vid tingsrätterna vill jag vidare erinra om att behovet av tingsnotarier årligen prövas i samband med budgetbehandlingen och att behovet däremellan fortlöpande prövas av hovrätterna som har befogenhet och resurser att inrätta de extra notariatjänster som anses behövliga.

Antalet tingsnotariatjänster har ökat från sammanlagt ca 460 i hela landet budgetåret 1965/66 till ca 615 innevarande budgetår. Genom reformen den 1 januari 1973 kan antalet notarieplatser utanför tingsrättsorganisationen, i första hand hos länsstyrelser, åklagarmyndigheter och polismyndigheter, beräknas ha ökat med närmare 100.

Herr LIDGARD (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka justitieministern för det kanske rätt långa svaret på en enkel fråga. Tyvärr är den korta konklusion man kan dra av svaret att det inte planeras några åtgärder för att öka möjligheterna till sådan här meritering. Jag tycker att det är beklagligt. Justitieministern kommer med stenar i stället för bröd till de många juris studerande och juris kandidater som hoppas på tjänstgöring.

Det är klart att det låter väldigt bra när man säger att vi innevarande budgetår har 615 tjänster och att man räknar med 100 tjänster av annat slag som också kan leda till sådan meritering. Men situationen är ju

*Om ökade möjlig-
heter att bereda
nyutexaminerade
juris kandidater
tingsmeritering*

den i dag att det inte är mer än 45 procent av de juris kandidater som vill förvärva sådan här meritering som kan komma i åtnjutande av den. Den konkurrenssituation man fått när många söker till ett begränsat antal tjänster och man låter betygen avgöra har lett till ett förryckande av studierna. De juris studerande inriktar sig litet snålt och ensidigt på sådana studier som kan förväntas medföra någon halv poäng mer än man kanske skulle få om man ägnade sig åt andra studier eller annan verksamhet som kanske inte direkt var av juridisk karaktär men ändå väldigt berikande när man befinner sig vid ett universitet. Jag tycker att det är beklagligt att det skall vara på det sättet.

Sedan kan jag också säga att det inte bara är studenterna vid universiteten som lider av detta utan även universitetslärarna och kanske inte minst de som är examinatorer så där alldeles i slutet på en juris kandidatexamen. De lever ständigt under den pressen att en halv poäng mer eller mindre kan bli livsavgörande – det sista var kanske att ta till, men låt mig säga att det blir väldigt betydelsefullt för de juris studerandes yrkesval. Det är inte heller särskilt befrämjande för undervisningen att professorn – eller vederbörande lärare – så ensidigt skall behöva inrikta sig på den matnyttiga delen av undervisningen.

Det är inte så bra som justitieministerns siffror antyder. De som ansvarar för de juris studerande och de unga juris kandidaterna har ju betraktat denna notariereform som ett fiasko. Man säger att man förgäves försökt att få kommundepartementet att öka antalet tjänster på länsstyrelserna.

Jag vet att detta inte ligger under justitieministerns ansvarsområde. Under denna sista halva minut av min tid skulle jag vilja hemställa till justitieministern att han tar ett samtal med den kollega som har ansvaret för detta så att han ser till att det fungerar litet bättre när det gäller möjligheterna till den utbildning som kan ges via länsstyrelsen.

Herr justitieministern GEIJER:

Fru talman! Jag delar väl herr Lidgards uppfattning att det är önskvärt att man gör allt vad som är möjligt för att bereda juris kandidater möjligheter till tingsmeritering. Givetvis har man undersökt alla möjligheter som står till buds. Naturligtvis skulle man kunna tilldela tingsrätterna fler notarier, men det medför nackdelar – som herr Lidgard också förstår – på så sätt att arbetsuppgifterna slås ut på ett mycket större antal personer, vilket kan medföra att utbildningen inte blir så bra som man önskar. Det kan också få konsekvenser för önskemålet att bredda verksamheten i tingsrätterna så att vissa arbetsuppgifter kan överföras på kanslipersonal.

Det har diskuterats om man kan förkorta tiden för tingsmeritering, men det är inte heller önskvärt om man därmed riskerar att utbildningen inte ger det resultat man vill uppnå.

Andra möjligheter har också varit föremål för diskussion. Herr Lidgard antydde till slut möjligheterna till utbytestjänstgöring vid länsstyrelserna. Jag skall gärna, herr Lidgard, tala med kommunministern för att utreda

Torsdagen den
14 november 1974

*Om ökade möjlig-
heter att bereda
nyutexaminerade
juris kandidater
tingsmeritering*

om det är möjligt att öka antalet tjänster där under de närmaste åren.

Herr LIDGARD (m):

Fru talman! Jag är givetvis tacksam för det sista justitieministern sade. Men justitieministern har vid olika tillfällen, sin plikt likmätigt, diskuterat domarkarriären och domarkårens rekrytering. Jag har inte alltid gillat hans synpunkter, men det hör inte hit.

Jag skulle vilja ta upp den här frågan från en annan utgångspunkt, där vår uppfattning kanske sammanfaller.

På grund av de här betygsspärrarna till tingsmeritering är det många som utesluts. Det är inte säkert att de som har de höga betygen alltid blir de bästa domarna. Det finns t. ex. många juris kandidater, vilka praktiskt taget har bedrivit sina studier parallellt med yrkesarbete och på grund härav inte haft tid och möjligheter att blåläsa för att skaffa sig den där ödesdigra halva poängen till som kan behövas för att komma in på domarbanan. Därför tycker jag att det är angeläget att ta till vara alla möjligheter för att bereda så många som möjligt tingsmeritering eller notariemeritering. Alla som tar en juris kandidatexamen vill ju inte ha tingsmeritering eller notariemeritering. Jag tror inte att reserverna är uttömda utan att man kan bereda fler tillfällen till tingsmeritering. Jag skulle vilja hemställa att man ytterligare funderar på möjligheterna att öka genomströmningshastigheten.

Herr justitieministern GEIJER:

Fru talman! Jag vill bara knyta en liten reflexion till det som herr Lidgard sade om att bereda människor som är ute i yrkeslivet och som samtidigt studerar möjlighet att tillgodoräkna sig den erfarenhet de därigenom förvärvar. Redan enligt de nuvarande reglerna kan notarienämnanden ta denna hänsyn. Om det görs i dag i den utsträckning som herr Lidgard och jag skulle tycka vara önskvärt kan jag inte uttala mig om. Jag är naturligtvis positiv till att detta skall ses i den andan att ingen skall stötas bort från möjligheterna om han har andra kvalifikationer som kan tillgodoräknas honom i detta sammanhang.

Herr LIDGARD (m):

Fru talman! Jag vill understryka att notariemeriteringen som vi vet inte bara är en ensidig plattform för domarrekrutering. Man har i vårt land uppfattningen att tjänstgöringen vid tingsrätterna eller i anslutning till dessa – vid åklagarmyndigheter, hos advokater etc. – är så värdefull för den fortsatta yrkesverksamheten för en juris kandidat att så många som möjligt bör beredas tillfälle att få den här utbildningen eller meriteringen.

Jag skulle avslutningsvis vilja hemställa att man än en gång funderar ett litet slag på att öka genomströmningshastigheten.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
14 november 1974

*Ang. flyttningen av
vissa målenheter
vid Uppsala läns
norra tingsrätt*

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Nyquists* (fp) i kammarens protokoll för den 8 november intagna fråga, nr 334, dels herr *Hjorths* (s) i kammarens protokoll för den 12 november intagna fråga, nr 335, och anförde:

Fru talman! Herr Nyquist har frågat mig om jag är medveten om att ett inom justitiedepartementet fattat beslut att till den 1 januari 1975 flytta Uppsala läns norra tingsrätts målenheter från dess nuvarande lokaler till Uppsala tingsrätts lokaler kan komma att föregripa regeringens nyligen fattade beslut att vänta med ett slutligt ställningstagande till föreslagen sammanslagning av de två tingsrätterna till den 1 januari 1977, dvs. i praktiken verka i riktning mot en sådan sammanslagning.

Herr Hjorth har frågat om den omflyttning av de tre domsagornas kansli lokaler i Uppsala som aviserats till nyår utgör ett hinder för att Uppsala läns norra domkrets får bestå som självständig enhet.

Jag ber att få besvara de båda frågorna i ett sammanhang. De framställda frågorna ger mig anledning till vissa klarlägganden.

Enligt tidigare beslut av regeringen skulle Uppsala läns norra tingsrätt upphöra den 1 januari 1975. Denna tidpunkt framflyttades genom beslut den 30 oktober i år till den 1 januari 1977. Detta har jag anmält i proposition angående vissa domartjänster som bordlades i riksdagen den 8 november i år. I samma proposition anmälde jag också att jag ämnar föranstalta om en kompletterande domkretsutredning beträffande det område som omfattas av Uppsala domsaga och Uppsala läns norra domsaga.

Uppsala tingsrätt har i år tagit i anspråk nya lokaler som på grund av det tidigare beslutet rörande Uppsala läns norra tingsrätt iordningstälts för en större verksamhet än Uppsala tingsrätts. Lokalerna i det nya huset är därför för närvarande delvis outnyttjade.

Påståendet i herr Nyquists fråga att det fattats ett visst beslut inom justitiedepartementet om lokalflyttning i Uppsala är inte riktigt. Representanter för departementet presenterade vid sammanträde den 6 november i år med personalen vid tingsrätterna i Uppsala ett inom departementet upprättat förslag om vissa lokalförändringar. Med anledning av vad som förekom vid sammanträdet uppdrog regeringen den 8 november 1974 åt domstolsväsendets organisationsnämnd att bl. a. undersöka möjligheterna att snarast möjligt under första halvåret 1975 förlägga Uppsala läns norra tingsrätts målenhet till lokaler i det hus där Uppsala tingsrätt bedriver sin verksamhet. Ställningstagande till frågan om lokalfördelning för domstolarna i Uppsala får göras när den begärda utredningen är färdig.

Det andra påståendet i herr Nyquists fråga, att en förläggning av enheter från domstolarna till lokaler i samma hus verkar i riktning mot en sammanslagning av domstolarna, kan jag inte dela. Till båda frågeställarna vill jag framhålla att helt andra faktorer än lokalerna blir avgörande när

Torsdagen den
14 november 1974

*Ang. flyttningen av
vissa målenheter vid
Uppsala läns norra
tingsrätt*

regeringen efter den nya domkretsutredningen skall avgöra om Uppsala läns norra tingsrätt skall flyttas till Tierp, som länsstyrelsen föreslagit, eller bestå som självständig domstol med kansli i Uppsala eller sammanlösas med Uppsala tingsrätt.

Herr NYQUIST (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet för det ganska uttömmande svaret. Frågan jag ställde har både en principiell och en lokalt orienterad sida.

När jag, på olika sätt, informerades om departementsförslaget till flyttning av olika administrativa enheter redan den 1 januari 1975 kunde jag inte undanhålla frågan till justitieministern huruvida han verkligen var medveten om vad som höll på att ske. Regeringen hade ju efter ett visst lokalt motstånd utlovat en ny utredning om sammanläggningen av Uppsala tingsrätt och Uppsala läns norra tingsrätt som underlag för ett slutgiltigt beslut den 1 januari 1977. Kunde verkligen då, undrade jag, den aktuella propån – jag noterar efter att ha hört svaret att det var en propå och inte ett beslut; det uppfattades som ett beslut av de anställda – ske med justitieministerns goda minne? För mig var det uppenbart att de föreslagna åtgärderna i varje fall på sikt skulle kunna föregripa det slutliga beslutet huruvida sammanläggning skulle ske eller inte. Hur i all sin dar kunde man tro att man på knappa två månader och utan föregående information till personalen skulle kunna klara alla de praktiska frågor som är förenade med flyttning av en tingsrätts kansli? Frågetecknen hopade sig verkligen i rask takt samtidigt med att personalens och de berörda intressenternas undran och oro ökade både i Norduppland och i Uppsala.

Till saken hör att det finns flera, både ur arbets- och kostnadssynpunkt, bättre alternativ än det av departementet föreslagna. Godtar man den uppfattningen kan man inte komma ifrån misstanken att avsikten verkligen har varit att med lämpliga administrativa arrangemang bädda för en slutlig sammanläggning av de två tingsrätterna.

Det är verkligen angeläget – och det har på visst sätt skett här – att justitieministern klarlägger sin syn på den utredning som är beslutad. Uppenbarligen har departementet och statsrådet inte lyckats ge ett entydigt besked i den delen. Det framgår av en rubrik och notis som jag hämtat från Arbetarbladet den 9 november i år, där det utan reservationer heter: "Uppsala läns norra tingsrätt upphör 1977. Regeringen beslöt i fredagens konselj att Uppsala läns Norra tingsrätt skall upphöra och tingsrättens domkrets förenas med Uppsala tingsrätt från 1 januari 1977."

Uppenbarligen har man tolkat propositionen av den 30 oktober på det sättet. Visserligen talas det i propositionen om en kompletterande domkretsutredning, men det har i varje fall förbigått tidningen. Det är klart att det utredningsuppdrag som givits domstolsväsendets organisationsnämnd tar upp flera alternativ. Jag har dock observerat, herr statsråd, att alternativet Tierp inte är nämnt. Då vill jag fråga: Ingår Tierp i ut-

redningsuppdraget? Det gör det uppenbarligen inte formellt, men av svaret framgår att Tierp finns med i bilden, och jag är tacksam för att få ett svar på den frågan.

Herr HJORTH (s):

Fru talman! Jag tackar justitieministern för det klarläggande svaret på min fråga.

Frågan var föranledd av justitiedepartementets förslag till omflyttning för tingsrätterna i Uppsala, som helt naturligt orsakat både oro och irritation bland den berörda personalen. Bl. a. innebar förslaget att Uppsala läns norra tingsrätt skulle flytta till Uppsala tingsrätts lokaler, medan det norra tingshuset skulle upplåtas för Uppsala läns södra tingsrätts kansli och de tre tingsrätternas inskrivningsmyndigheter, som inte drivs med hjälp av ADB.

I ett interpellationssvar till mig i våras förklarade justitieministern att frågan om den judiciella indelningen i Uppsala län skulle övervägas och att i avvaktan på resultatet av dessa utredningsarbeten det tidigare beslutet om sammanläggning av Norra tingsrättens domkrets med Uppsala domsaga ej skulle verkställas. Detta besked hälsades naturligtvis med stor tillfredsställelse i Norduppland, där man gärna ville ha kvar sin domkrets och helst även då förlägga tingsrättens kansli till Tierp, där såväl polis- som åklagarmyndigheterna är placerade.

Kungl. Maj:t har också sedermera ändrat sitt beslut om sammanläggning av de två domkretsarna till senast den 1 januari 1977, som justitieministern nyss talade om i svaret. I den proposition justitieministern omnämnde meddelas också att en kompletterande domkretsutredning skall ske.

Mot den bakgrunden förefaller den flyttningskarusell som nu aktualiserats i Uppsala och som berör samtliga tingsrätter i länet rätt underlig. Borde man inte ha inväntat det utredningsarbete som aviserats och först efter det slutliga ställningstagandet företagit de nödvändiga omflyttningarna? Det kan inte hjälpas att det för en utomstående verkar som om man föregriper ett kommande beslut i domstolsfrågan och kanske rent av försvårar möjligheterna för ett eventuellt bibehållande av den norra tingsrätten.

Nu säger justitieministern att helt andra faktorer än lokalerna blir avgörande när regeringen skall besluta i domstolsfrågan. Jag är tacksam för det uttalandet, men då återstår i alla fall att den föreslagna lösningen av tingsrätternas lokalfrågor enligt personalens uppfattning inte är ändamålsenlig. Jag vill fråga om statsrådet är villig att allvarligt pröva personalens önskemål och i samförstånd med dessa ordna lokalomflyttning- en på ett för berörda parter tillfredsställande sätt.

Herr justitieministern GEIJER:

Fru talman! Först och främst: Beträffande frågan om sammanläggning av Uppsala läns norra tingsrätt med Uppsala tingsrätt förstår jag inte

Nr 122

Torsdagen den
14 november 1974

*Ang. flyttningen av
vissa målenheter vid
Uppsala läns norra
tingsrätt*

Torsdagen den
14 november 1974

*Ang. flyttningen av
vissa målenheter vid
Uppsala läns norra
tingsrätt*

varför vi skulle ha fattat beslut om att uppskjuta tidpunkten två år för Uppsala läns norra tingsrätts upphörande och tillsätta en kompletterande domkretsutredning, om det inte var någon mening med det och om det ändå var vår avsikt att göra en sammanslagning. Det är självklart att vi har gjort detta för att kunna få underlag för ett beslut längre fram, och det är klart att vi inte utan vidare kan fatta beslut om att t. ex. flytta Uppsala läns norra tingsrätt till Tierp. För att kunna göra det måste man ha bättre underlag.

Därför har vi tillsatt den här kompletterande domkretsutredningen. Att Tierp inte nämns är en sak, men det ingår alldeles klart i utredningsuppdraget att undersöka just det.

Det andra som man blandat in här är hur vi rationellt skall utnyttja de lokaler som för närvarande tre tingsrätter har i Uppsala. Jag kan tyvärr inte tynga kammarens protokoll med att redogöra för de utredningar vi har gjort varvid vi har övervägt att flytta Uppsala läns södra tingsrätt till norra tingsrättens lokaler och flytta norra tingsrätten till södra tingsrättens lokaler, men det kan frågeställarna få en utförlig och detaljerad redogörelse för. Framför allt har vi ännu inte bestämt oss på den här punkten utan nu skall ju domstolsverkets organisationsnämnd göra en utredning. Och då blir det alla möjligheter för personalen att göra sin röst hörd så att vi sedan kan komma fram till det som är riktigast och bäst för de här tre tingsrätterna.

Herr NYQUIST (fp):

Fru talman! Jag konstaterar med tillfredsställelse att statsrådet understryker att det är en förutsättningslös utredning som man har fattat beslut om och att även Tierpsalternativet skall ingå i den. I utredningsuppdraget finns inte ett ord om Tierp utan man får klart den uppfattningen att det är fråga om rent lokala angelägenheter inom Uppsala kommun. Nu har vi alltså fått ett klarläggande som jag med tillfredsställelse noterar till protokollet.

Det är alldeles uppenbart – och det har jag stor förståelse för herr statsråd – att rationella lokalskäl kan tala för vissa arrangemang, men jag är också tacksam för att statsrådet uttalar att bakom de lokala arrangemang man kan komma fram till finns ingen som helst avsikt att styra utvecklingen framöver. Man vill alltså inte bädda för ett sammansläggningsbeslut so oder so.

Herr HJORTH (s):

Fru talman! Det är klart att vi inte kan gå in på de lokala detaljfrågorna i en sådan här diskussion. Jag är emellertid glad för att justitieministern här har sagt att man skall lyssna till personalen. Det tror jag är ganska viktigt. Jag vill ändå nämna att vid den norra tingsrätten har man ett utmärkt kansli i sitt tingshus, där personalen trivs utmärkt och ogärna vill flytta. Man tycker väl att den här tillfälliga verksamheten som nu skall flyttas dit skulle kunna placeras i andra lokaler så att man kan

få ha sin enhet ograverad. I den mån detta icke är möjligt har man önskemål om en fortsatt god arbetsmiljö och goda lokaler så att man kan förbli en självständig enhet.

Jag kan inte underlåta att påpeka att jag finner det en smula märkligt att i den proposition som nu är lagd talar man om den kompletterande utredning som skall göras innan man slutligen bestämmer sig för om norra tingsrätten skall få vara kvar eller inte, men i ett brev som justitiedepartementet har skickat till domstolsväsendets organisationsnämnd med uppdrag att undersöka dessa lokalfrågor omnämns endast att beslutet om den eventuella sammanläggningen är uppskjutet till den 1 januari 1977. I den skrivelsen står ingenting nämnt om att ytterligare utredning skall göras. Det förefaller mig litet märkligt att man ger ett uppdrag utan att säga att frågan inte är helt avgjord.

Herr justitieministern GEIJER:

Fru talman! Vi får väl ändå hålla isär två helt olika saker. Vi talar om utredningsuppdraget till DON att se på frågan hur vi på rationellaste sätt skall utnyttja de lokaler som vi har på fyra, fem, sex eller sju olika ställen i Uppsala för tre tingsrätter. Men den frågan har ingenting som helst att göra med frågan om Uppsala läns norra tingsrätt skall flyttas till Tierp. Det är en särskild utredning, som jag har aviserat i propositionen om vissa domartjänster som lades fram den 30 oktober, som skall behandla det spörsmålet.

Ni talar båda om lokalutredningen, och den har inte alls att göra med frågan om domkretsindelningen, utan den utredningen skall bara titta på hur vi skall kunna utnyttja lokalerna. Vi har fått nya lokaler för Uppsala tingsrätt, och det är viktigt att vi inte betalar mer i hyra än nödvändigt och att lokalerna utnyttjas rationellt. Dessa frågor har således ingenting att göra med den kompletterande utredningen av domkretsindelningen – den där man skall pröva förflyttningen till Tierp.

Herr NYQUIST (fp):

Fru talman! det är helt riktigt som statsrådet säger, men det är just på grund av att frågan sköts på det sättet som skett som missförståndet har uppkommit. Hade utredningsuppdragen givits samtidigt, herr statsråd, hade uppenbarligen den sammanblandning som nu skett på det lokala fältet inte gjorts. Det är väl också klart, herr statsråd, att lokalfrågan måste tas upp även i Tierpsalternativet. Det hade med andra ord varit rimligt att de två utredningsuppdragen hade givits samtidigt så att problemen på det sättet kunnat ses i ett sammanhang.

Herr HJORTH (s):

Fru talman! Jag är tacksam för det klarläggande beskedet som justitieministern har gett. Jag hoppas att organisationsnämnden inte sammanblandar de här begreppen så som vi – vilket kanske är mer naturligt – har gjort på det lokala planet. Jag vill också understryka vikten av

Torsdagen den
14 november 1974

*Ang. ett nytt
dubbelspår på
järnvägssträckan
Stockholm-Järna*

att man noga överväger just Tierp som kansliort för norra domkretsen, om den nu – som jag hoppas – får bli kvar.

Det är till fördel om polis, åklagardistrikt och dömande instans finns på samma plats. Man har även från kommunalt håll förklarat sig beredd att med kort varsel ordna de nödvändiga lokaliteterna för detta ändamål.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 15 Ang. ett nytt dubbelspår på järnvägssträckan Stockholm-Järna

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Anderssons* i Södertälje (s) i kammarens protokoll för den 29 oktober intagna fråga, nr 298, och anförde:

Fru talman! Herr Andersson i Södertälje har frågat mig om jag kan lämna några uppgifter rörande planerna på ett nytt dubbelspår på järnvägsträckan Stockholm-Järna.

Regeringen har beslutat ge statens järnvägar i uppdrag att utföra projektering av ytterligare ett dubbelspår mellan Älvsjö station och den planerade pendeltågsstationen vid Flemingsberg samt att därefter ta upp överläggningar med Stockholms läns landsting i syfte att nå en överenskommelse om de ekonomiska betingelserna för en utbyggnad. I sammanhanget skall statens järnvägar samråda med arbetsmarknadsstyrelsen om förutsättningarna för att eventuellt låta någon del av arbetet komma till utförande i form av beredskapsarbete.

Herr ANDERSSON i Södertälje (s):

Fru talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min fråga – ett svar som är kort men mycket positivt.

Det är med tillfredsställelse jag konstaterar att regeringen redan beslutat att ge SJ ett konkret uppdrag om projektering. Jag utgår från att sträckan Älvsjö-Flemingsberg är en första etapp på den totala utbyggnaden av järnvägslinjen Stockholm-Södertälje-Järna. Trafiken på den senare delen av sträckan är redan nu mycket intensiv men behöver ändå förbättras för att kunna tillgodose berättigade krav från invånarna i de berörda kommunerna. Skall det vara möjligt måste banans kapacitet ökas genom ett nytt dubbelspår.

Pågående länsplanering inom de här aktuella kommunerna visar entydigt på behovet av en högre sysselsättningsgrad. Ett nytt dubbelspår kommer enligt min uppfattning i hög grad att bidra till en utbyggnad av befintligt näringsliv, men det är även av betydelse för nylokalisering av arbetsplatser till den sydvästra regionen i Storstockholm. Därigenom kan den nuvarande regionala obalansen till viss del avhjälpas.

Det är, herr statsråd, ytterligare en sak som jag starkt vill understryka.

Det gäller sträckningen av ett nytt dubbelspår. För oss som är bosatta i området är det naturligt att ett nytt dubbelspår dras parallellt med den nuvarande järnvägslinjen. Det som herr statsrådet meddelade i dag om en utbyggnad av linjen Älvsjö–Flemingsberg tyder också på att det nya dubbelspåret kommer att få en sådan sträckning. Jag hoppas att med det beskedet är ett tidigare alternativ om en mera sydlig sträckning från Älvsjö direkt till Järna borta ur bilden.

Herr statsråd! För berörda kommuner skulle det vara värdefullt om herr statsrådet i dag kunde komplettera det positiva svaret genom att lämna några uppgifter om den här investeringens storlek och den beräknade tidplanen för utbyggnaden.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Fru talman! Herr Andersson i Södertälje tar upp frågan om ett nytt dubbelspår på hela sträckan Stockholm–Järna. Genom tillkomsten av ytterligare ett dubbelspår på sträckan Älvsjö–Flemingsberg får man dock en positiv effekt när det gäller kapaciteten och säkerheten på hela sträckan Stockholm–Järna.

Frågan om ett nytt dubbelspår även på sträckan Flemingsberg–Järna behöver därför inte aktualiseras just nu.

Sedan frågar herr Andersson om kostnader och tid för byggandet av det dubbelspår som jag i dag har offentliggjort beslut om. Jag vill svara att kostnaderna för ett nytt ca 9 km långt dubbelspår mellan Älvsjö och Flemingsberg beräknas till totalt omkring 115 miljoner kronor i 1973 års penningvärde. Av de 115 miljonerna åtgår ca 15 miljoner till markkostnader, ca 50 miljoner till material och ca 50 miljoner till arbetskraft.

Projekteringen av det nya dubbelspåret torde ta två till fyra månader. Byggnadsarbetena beräknas kunna starta redan ett par månader efter det att överenskommelse träffats om ekonomiseringen av byggnadsföretaget. Byggnadstiden beräknas, under förutsättning att arbetena bedrivs utan avbrott, till ungefär fyra år. Vid byggstart i mitten av 1975 skulle alltså med dessa förutsättningar spåret stå klart under 1979. Projektet representerar totalt en arbetsvolym om ca 500 årsdagsverken.

Herr ANDERSSON i Södertälje (s):

Fru talman! Jag tackar för de ytterligare upplysningar som kommunikationsministern här lämnade om investeringens storlek och tidplanen. Jag kan bara uttrycka den förhoppningen att de överläggningar som också är nödvändiga i detta sammanhang skall kunna föras på ett sådant sätt att den beräknade tidplanen kan hållas.

Tack så mycket för svaret!

Överläggningen var härmed slutad.

Ang. ett nytt dubbelspår på järnvägssträckan Stockholm–Järna

Torsdagen den
14 november 1974

Ang. Öresundsförbindelserna

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara herrar *Fiskesjö*s (c) och *Håkansson*s i Rönneberga (c) i kammarens protokoll för den 30 oktober intagna frågor, nr 308 respektive 307, och anförde:

Fru talman! Herr Fiskesjö har frågat på vilka grunder jag anser att förre danske trafikministern Jens Kampmanns tolkning av avtalen om Öresundsförbindelserna är felaktig.

Herr Håkansson i Rönneberga har frågat mig vilka skäl som kan föreligga för att inte söka få till stånd förhandlingar med Danmark i syfte att åstadkomma en överenskommelse om en järnvägsförbindelse mellan Helsingborg och Helsingör, nu när det i Danmark visat sig råda delade meningar om skyldigheterna till följd av föreliggande överenskommelse i fråga om byggande av storflygplats på Saltholm.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

De avtal om Öresundsfrågorna som träffades i juni förra året utgör resultatet av ett omfattande förhandlingsarbete för att lösa de gemensamma svensk-danska trafikproblemen. Under detta förhandlingsarbete betonades inte minst från dansk sida den starka kopplingen mellan flygplatsen på Saltholm och den fasta förbindelsen i Köpenhamn-Malmö-läget. Från svensk sida hade vi förståelse för danskarnas svårigheter att i ett sammanhang klara finansieringen av de i Danmark aktuella trafikprojekten, vilka förutom KM-leden och HII-tunneln omfattade bl. a. Saltholms flygplats. För att skapa förutsättningar för en slutlig uppgörelse rörande Öresundsfrågorna erbjöd sig Sverige därför att ensamt ta ansvaret för byggandet och finansieringen av KM-leden.

Den starka kopplingen mellan KM-leden och flygplatsen på Saltholm kommer klart till uttryck på flera ställen i avtalet mellan Danmark och Sverige. KM-ledens utformning och sträckning har sålunda bestämts helt av att en flygplats skall byggas på ön Saltholm, som dessförinnan måste invallas. En samordning av arbetena avseende KM-leden och flygplatsen har förutsatts. Tidplanen för KM-leden har vidare anpassats till den av danskarna förutsatta tidplanen för flygplatsen. Vidare anges i avtalet att järnvägstunneln i Helsingborg-Helsingör-läget skall byggas i den takt som ländernas resurser tillåter med hänsyn särskilt till åtagandena för att få till stånd KM-leden och flygplatsen på Saltholm.

Låt mig också nämna att det danska folketinget, innan det i juni förra året godkände de båda lagförslagen om anläggande av dels en flygplats på Saltholm, dels en väg- och järnvägsbro över Stora Bält, av den danske trafikministern fick en ingående redovisning av innebörden av Öresundsavtalen. Dessa betraktades av naturliga skäl som en förutsättning för Saltholmsprojektet.

Låt mig också konstatera att den svenska riksdagen mycket klart betonat sambandet mellan KM-förbindelsen och flygplatsen på Saltholm.

Riksdagen har vidare framfört ett starkt önskemål om att HII-tunneln

blir färdig samtidigt som KM-leden, dvs. senast år 1985. Det är också min avsikt att – så snart ett danskt godkännande av avtalet föreligger – komma överens med danskarna om de insatser i form av ytterligare utredningar och undersökningar som krävs för att med minsta dröjsmål omsätta principbeslutet om HH-tunneln i ett konkret avtal om projekterings- och investeringsarbetena.

Sammanfattningsvis vill jag säga att avtalet om de fasta Öresunds-förbindelserna representerar en paketslösning och att avtalet förutsätter en samtidighet i utbyggnaden av KM-leden och flygplatsen på Saltholm. Denna uppfattning delas också helt av den danske trafikministern Damsgaard. I ett pressmeddelande för någon tid sedan framhöll han bl. a. att "det inte hade något med verkligheten att göra att tala om att man kan sluta Öresundsavtal med Sverige och likväl stå fritt med hänsyn till Saltholmsprojektet".

I den pågående behandlingen i det danska riksdagen är den danska regeringen också helt inställd på att utverka riksdagens godkännande av överenskommelserna i föreliggande skick.

Herr FISKESJÖ (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Centerns inställning till de här frågorna är väl känd och – vill jag påstå – väl förankrad i folkmeningen i den provins som i första hand berörs. Vårt nej till bilbron Malmö–Köpenhamn är ett led i vår regionalpolitik, i vår miljöpolitik, i vår energi- och trafikpolitik och i vår vakt-hållning kring en av våra viktigaste naturtillgångar, åkerjorden.

Vill man dämpa expansionen i sydvästra Skåne så bör man inte med öppna ögon vidta åtgärder vilkas direkta syfte är att stimulera denna expansion.

Vill man dämpa bilismens expansion i området så bör man inte satsa på en bilbro vars direkta syfte är att dra till sig och stimulera bilism.

Vill man dämpa eller åtminstone hålla nere ökningen av energiförbrukningen så bör man inte satsa på en bilbro som direkt och indirekt drar med sig en kraftig ökning av just energiförbrukningen.

Vill man slå vakt om åkerjorden så bör man inte satsa på stora trafikordningar som direkt och indirekt medför att betydande delar av vår allra bästa åkerjord bebyggs och asfalteras.

Men nu förefaller det uppenbart att de överenskommelser som riksdagsmajoriteten tog hösten 1973 har brister även ur andra aspekter. På annat sätt kan man knappast tolka det meningsskifte som uppkommit mellan de båda undertecknarna av avtalen, före danske trafikministern Jens Kampmann och den svenske kommunikationsministern.

Man borde, tycker man, kunna utgå ifrån att de båda kommunikationsministrarna vid sina kontakter diskuterat igenom avtalen så ingående att inga missförstånd eller tolkningstvister skulle kunna uppstå i efterhand, åtminstone inte på några centrala punkter.

Torsdagen den
14 november 1974

*Ang. Öresundsför-
bindelserna*

Men det som inträffat är ju att den förre danske kommunikationsministern i mitten av oktober i år hävdade att folketinget enligt hans mening mycket väl kan ratificera avtalen utan att man därmed har åtagit sig att bygga någon flygplats på Saltholm. Och Jens Kampmann får stöd av framstående dansk folkrättslig expertis.

Herr Norling har nu här liksom tidigare klargjort att han underkänner den f. d. kollegans tolkning av avtalen. Det är i och för sig av intresse. Men som det mest intressanta kvarstår dock att de båda har uttalat olika mening. Och Jens Kampmann är ju inte vem som helst. Han var en av undertecknarna av avtalen, och han är alltför socialdemokraternas främste trafikpolitiska talesman i folketinget.

Det som inträffat innebär enligt min mening att det råder betydande oklarhet om den reella innebörden av de avtal som den svenska riksdagen godtog hösten 1973. Den debatt som nu uppkommit om avtalens innebörd borde under alla förhållanden ha varit avklarad innan den svenska riksdagen tog ställning.

Herr HÅKANSSON i Rönneberga (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet Norling för svaret på min fråga.

Diskussionen fortsätter om Öresundsöverenskommelsen mellan Sverige och Danmark. Det danska folketinget har ännu inte tagit ställning i frågan, trots att snart 18 månader har gått sedan de båda regeringarna undertecknade avtalet. Det kan vara olika omständigheter som medverkar till att man från dansk sida dröjer med beslutet. Men under den tid som gått, ja, bara sedan svenska riksdagen i december 1973 behandlade ärendet, har inträffat förändringar, t. ex. till följd av oljekrisen, som påverkar ställningstagandet.

Om man följer frågans behandling i det danska folketinget och även mera i den danska tidningspressen, så får man ett intryck av att det råder stor tveksamhet om huruvida Danmark orkar med de kraftiga ekonomiska insatser som denna trafikinvestering kräver. Den nuvarande danske finansministern har också i en tidningsintervju framhållit att är det så att Danmark beslutar om dessa stora utgifter, så kommer detta att gå ut över andra viktiga och nödvändiga investeringar.

Så har det då kommit att råda delade meningar i Danmark om skyldigheten att enligt överenskommelsen bygga storflygplatsen på Saltholm. I detta läge kunde det vara skäl att från svensk sida försöka få till stånd den fasta järnvägsförbindelsen mellan Helsingborg och Helsingör. Förslaget om denna förbindelse har fått kraftigt stöd även på dansk sida och är det mest naturliga alternativet i det nu rådande läget. Från centerns sida menar vi att det är viktigt att få en fast förbindelse mellan de båda länderna, efter alla årens diskussioner.

Den nuvarande HH-leden utgör en flaskhals på grund av de rådande förhållandena i både Helsingborg och Helsingör. En satsning här skulle bli en stimulans för den rälsbundna trafiken och komma till god an-

vändning i den av kommunikationsministern signalerade nya trafikpolitiken. Denna skulle för SJ:s del bl. a. innebära höghastighetståg och biltåg, där transport på järnvägar skall kunna ske av såväl lastade som tomma långträdare samt av privatbilar då bilisten inte vill köra bilen själv över långa avstånd. Givetvis skulle det också finnas biltåg för direkt transport över sundet.

Kommunikationsministern nämner att han kommer att ta itu med dessa frågor så fort danskarna godkänt avtalet. Jag skulle vilja fråga: Vad kommer att hända om danskarna säger nej eller om det blir en mycket knapp majoritet? Är statsrådet beredd att då medverka i förhandlingar för en överenskommelse om en järnvägsförbindelse mellan Helsingborg och Helsingör?

Herr kommunikationsministern NORLING:

Fru talman! Avsikten kanske inte är att vi skall ta upp en principdiskussion på nytt om de fasta förbindelserna mellan Sverige och Danmark; en sådan diskussion lär knappast rymmas inom tiden för en enkel fråga.

Jag lade bara märke till att herr Fiskesjö inledde sitt inlägg med att säga att den uppfattning som centerpartiet för ett år sedan gav uttryck för vid behandlingen här i riksdagen om avtalet mellan Sverige och Danmark var, som han uttryckte det, förankrad i folkmeningen. Det är värt, fru talman, att komma ihåg att avtalet av Sveriges riksdag antogs med – om jag minns rätt – 215 röster för och 91 mot. Då har vi alltså fått reda på centerns definition på när en centeruppfattning är förankrad i folkmeningen.

Ytterligare vill jag gärna säga att om man önskar veta vad som gäller i det här avtalet, då skall man ta fram propositionen som vi behandlade här i riksdagen för ett år sedan och läsa den. Man behöver inte alls gå över sundet och lyssna på uttalanden av den ena eller andra danske politikern. Det är ju mycket lättare att ta propositionen som vi behandlade här för ett år sedan och läsa den en gång till, om man nu har glömt vad som stod i den.

Jag skall bara påminna om en sak. Trafikutskottet tillade till regeringens proposition att det var en absolut förutsättning för att man skulle kunna anta avtalet i den svenska riksdagen att Saltholmsprojektet fanns med i avtalspaketet. Det var alltså en absolut förutsättning för att det skulle kunna bli ett avtal. Och med den skrivningen, som sedan också blev riksdagens beslut, torde väl knappast någon diskussion behöva råda om tolkningen av det här avtalet.

Sedan frågade herr Håkansson i Rönneberga: Vad skall hända om det danska folketinget nu säger nej till avtalet? Ja, vi tar väl en sak i sänder, herr Håkansson. Jag är fortfarande optimist rörande den danska röstningen.

Torsdagen den
14 november 1974

Ang. Öresundsför-
bindelserna

Herr FISKESJÖ (c):

Fru talman! Vad jag sade i mitt inledningsanförande var att centerns ståndpunkt hade god förankring i den provins som i första hand berörs av den här frågan, och jag vill fortfarande hävda att så är fallet. Jag vill t. o. m. påstå att jag känner folkmeningen där nere bättre än även herr kommunikationsministern.

Sedan har jag inte tänkt att här agera skiljedomare mellan herr Kampmann och herr Norling. Men jag vill påpeka att herr Kampmann ingalunda är ensam om sin uppfattning. En av Danmarks främsta folkrättsliga experter, professor Isi Foighel, har i ett uppmärksammat uttalande i tidningen Børsen den 15 oktober i år gett Kampmann rätt. Herr Foighel säger där bl. a. att det är klart att det ingenstans i överenskommelsen med Sverige är uttryckt någon förpliktelse för Danmark att bygga flygplatsen. Det är heller inte bestämt när en sådan flygplats eventuellt skall börja byggas eller när den skall vara färdig.

Jag tycker också det är litet konstigt att kommunikationsministern tydligen helt vill frångå den danska socialdemokratins främste trafikpolitiske talesman all kunskap om vad som står i det här avtalet och tydligen även vill frångå honom allt inflytande.

Herr HÅKANSSON i Rönneberga (c):

Fru talman! Kommunikationsministern sade att vi tar väl en sak i taget, och det är fullt riktigt. Kommunikationsministern sade också att han var optimist och trodde att avtalet skulle gå igenom. Ja, det kan man ställa sig frågande till om man ser efter hur dagsläget är.

Öresundstrafiken – således trafiken från Skåne mot kontinenten – är ju fördelad på många olika hamnar. Vi har Helsingborg, Landskrona, Malmö och Limhamn på Öresundssidan, och vi har Trelleborg och Ystad mot Östersjön. Trafiken är fördelad, men ändå har Helsingborg huvudparten. När det gäller Öresundssidan har SJ i sin senaste verksamhetsberättelse omnämnt att trafiken där har minskat. Men den trafikled som har hävdats sig bäst är just HH-leden, och det är helt naturligt, för där går rikstrafiken.

Den starka trafiken på HH-leden medför att trängseln i sundet och därmed risken för olyckor är störst här. Detta understryker vikten av att klara trafiken just på den leden.

Vidare har danskarna framhållit att Kastrup kan vara i bruk länge än. Man anser att antalet flygresor har minskat, och eftersom flygplanen nu också är större blir antalet flygrörelser på fältet nu mindre. Dessutom har danskarna nu också mera tystgående plan, som med fördel kan vara kvar på Kastrup. Dessa omständigheter gör att man kan få tänka om. Som jag nämnde tidigare har det bara under de senaste 18 månaderna skett stora förändringar som bör vägas in i denna bild.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Fru talman! Om två tre veckor skall danska folketinget slutligt rösta

om det avtalsutkast som den svenska riksdagen godkände för ett år sedan. Jag vet inte vad avsikten är med herr Fiskesjö's och herr Håkansson's i Rönneberga frågor, men om det i dem skulle ligga någon tanke att vi nu från svensk sida skall aktualisera några nya förhandlingsinbjudningar, så vill jag säga att ett avtal mellan två nationer bollar man inte med på det sätt som vi skulle bli tvungna att göra i så fall. Det ligger litet mer av värde i ett avtal mellan två länder än att man bildligt talat fem minuter i tolv börjar lappa på avtalet, anföra nya synpunkter på och tankar om vad man skall göra eller inte göra. Nej, nu skall vi låta danska riksdagen behandla avtalsförslaget i fred, som danskarna lät oss göra för ett år sedan. Det tycker jag att man har rätt att fordra när det gäller en så viktig fråga som denna.

Om sedan herr Fiskesjö sätter större tilltro till tidningsuttalanden av danska politiker än till vad jag säger här i den svenska riksdagen, så är det naturligtvis herr Fiskesjö's obetaget.

Herr FISKESJÖ (c):

Fru talman! Med anledning av kommunikationsministerns senaste inlägg vill jag bara göra den reflexionen att en grundläggande förutsättning för ett lyckosamt realiserande av ett avtal väl ändå är att båda parter är överens om avtalets förpliktelser. Och vad man i detta fall kan konstatera är att den förutsättningen inte är för handen vad gäller de båda undertecknarna. Det är sannerligen rätt uppseendeväckande, särskilt med hänsyn till den berörda frågans vikt.

Herr HÅKANSSON i Rönneberga (c):

Fru talman! Denna fråga har diskuterats länge, och det är en fråga som har mycket starkt nordiskt intresse. Helt klart är också att den i första hand berör de två länder som är ekonomiskt berörda. Det är kanske riktigt som kommunikationsministern säger, att man inte bollar hur som helst med ett avtal mellan två nationer. Men är inte detta ändå något av ett preliminärt avtal, där de beslutande instanserna fattar det slutliga avgörandet? Den svenska riksdagsmajoriteten har tagit avtalet för vår del, och nu är det riksdagen vi väntar på. Men om förändringar har inträtt sedan man började diskutera denna fråga och kom fram till avtalsförslaget, så kan det kanske vara på sin plats att man har vissa kontakter för att inte hela frågan skall falla.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 17 Ang. inskränkningar i SJs verksamhet

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herrar *Börjessons* i Falköping (c) och *Fågelsbos*

Torsdagen den
14 november 1974

*Ang. inskränknin-
gar i SJ:s verksam-
het*

(c) i kammarrens protokoll för den 1 november intagna frågor, nr 316 respektive 317, dels herr *Perssons* i Heden (c) i kammarrens protokoll för den 5 november intagna fråga, nr 319, och anförde:

Fru talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat mig om jag är beredd att medverka till att planerade nedläggningar av eller inskränkningar i driften vid järnvägsstationer inom Falköpings kommun inte kommer till stånd.

Herr Fågelsbo har frågat mig om jag är beredd medverka till att den planerade nedläggningen av järnvägsstationen i Ransta på linjen Sala-Västerås inte kommer till stånd.

Herr Persson i Heden har frågat mig om jag anser det vara tillfredsställande att statens järnvägar beslutat inskränka verksamheten vid ett betydande antal stationer innan den regionala trafikplaneringen avslutats.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Jag har vid flera tillfällen här i riksdagen framhållit att den regionala trafikplaneringen inte innebär någon lösning av SJ:s möjlighet till fort-löpande rationalisering av stationsdriften. Ett sådant rationaliseringsarbete får pågå oberoende härav inom ramen för kravet på en rimlig servicenivå i förhållande till efterfrågan på företagets tjänster. I detta rationaliseringsarbete ingår anpassning av tidtabeller, tågföring och tåg-uppehåll till ändringar i trafiksituationen.

SJ vidtar inga ändringar beträffande stationsdriften utan att dessför-innan ta kontakt med vederbörande kommun. Så har skett i fråga om här planerade driftförändringar. Kommunerna har som bekant möjlighet att underställa regeringen SJ:s beslut för prövning enligt en särskild ordning som tillskapats på begäran av riksdagen.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Fru talman! Samtidigt som jag tackar för svaret på min enkla fråga vill jag ange bakgrunden till denna min fråga.

I en skrivelse från Göteborgs trafikdistrikt ställd till Falköpings kom-mun har SJ varslat om vissa inskränkningar och avbemanningar av järn-vägsstationer inom Falköpings kommun. De samhällen inom kommunen som det här är fråga om är Floby, Odensberg, Kinnarp och Åsarp.

Detta varsel om inskränkningar av SJ:s service inom Falköpings kom-mun har skapat oro, inte bara bland dem som är boende på de berörda orterna inom kommunen utan i kommunen i dess helhet. Alla kom-munmedborgarna är mer eller mindre beroende av bra järnvägskommu-nikationer. En ökad kollektivtrafik, inte minst en rälsbunden sådan, bör framstå som en önskvärd utveckling, framför allt från samhällets syn-punkt. Det är bl. a. därför man blir bekymrad över de varslade inskränk-ningarna. Det finns anledning till oro för att SJ:s service därmed försämras på ett sådant sätt att den rälsbundna trafiken helt förlorar sin betydelse på det lokala planet.

Detta är en aspekt på frågan. En annan är att de orter det är fråga om – Floby, Kinnarp och Åsarp – befinner sig i mycket stark expansion.

I dessa samhällen finns industrier som är livskraftiga och som har alla möjligheter att utvecklas och skapa ökad sysselsättning. Det är därför synnerligen beklagansvärt att dessa samhällen, som i övrigt är väl fungerande industri- och serviceorter, får vidkännas försämrad service från SJ:s sida, om propåerna från SJ går igenom. En sådan försämring kan få negativa konsekvenser för dessa samhällen.

Jag hoppas, herr kommunikationsminister, att de av SJ varslade åtgärderna inte kommer att vidtas. Av svaret att döma finns det ju en möjlighet för kommunen att ställa ärendet under regeringens prövning. Jag skulle önska, herr statsråd, att dessa orter kunde få en nådatid så att folket där verkligen kunde visa påtagliga resultat som talar inte bara för ett bibehållande av den befintliga servicen utan också för en förbättrad järnvägsservice på de här berörda orterna.

Herr FÅGELSBO (c):

Fru talman! Först skall jag be att få tacka kommunikationsministern för att jag har fått min fråga besvarad. Frågan har tillkommit med anledning av det beslut som SJ fattat, att från den 1 juni lägga ned stationen i Ransta.

Man kan tycka att det här är en liten fråga, men det är en stor fråga i den bygd som detta berör. Det är också en principfråga. Här drar alltså SJ in sin trafik, och då tillkommer det kommunerna att ordna med buss- trafik. Det är klart att denna kommer att kosta en hel del pengar.

Det sägs i kommunikationsministerns svar att "den regionala trafikplaneringen inte innebär någon låsning av SJ:s möjlighet till fortlöpande rationalisering av stationsdriften". Men det står också: "Ett sådant rationaliseringsarbete får pågå oberoende härav inom ramen för kravet på en rimlig servicenivå i förhållande till efterfrågan på företagens tjänster." Visserligen har det företagets trafikräkning i sommar, som visat att det inte varit många resande, men detta har angivits bero på att tidtabellen inte varit justerad så att den passat för alla dem som bor i denna bygd. Åtskilliga har också flyttat ut från Västerås och Sala. Det sägs vidare i svaret att de kommunala myndigheterna har möjlighet att komma in med erinringar, vilket man också har gjort. Likaså har länsstyrelsen i Västmanlands län i sin regionala trafikplan uppmanat SJ att se över beslutet om indragningen av uppehåll för tåg i Ransta.

Jag skulle vilja ställa ytterligare en fråga till kommunikationsministern, vilken som vi vet har ett förflutet inom järnvägen. Det heter visserligen att rationaliseringen skall fortgå, men när kan vi räkna med att få fram den här utredningen? En annan fråga: Är den helt förutsättningslös, och skall den också se till att den nuvarande trenden i utvecklingen inom SJ kan brytas?

Herr PERSSON i Heden (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för lämnat svar på min enkla fråga.

Torsdagen den
14 november 1974

Ang. inskränkningar i SJ:s verksamhet

Statsrådet säger i svaret att det givetvis inte är någonting som hindrar rationaliseringsarbete inom en rimlig servicenivå och att några åtgärder inte kommer att vidtagas för att hindra detta. Det är klart att rimliga rationaliseringar, såsom anpassning av tidtabeller, tågföring och tåguppehåll, är för SJ naturliga åtgärder.

Men frågan gällde den omfattande nedläggning av järnvägsstationer som har ägt rum och som även har aviserats kommer att äga rum. Att lägga ned en mängd stationer, att minska på serviceverksamheten, att ta bort rätten för inlämning och utlämning av gods osv. vill jag inte betrakta som någon rimlig service. Detta har förekommit i mycket stor utsträckning under den senaste tiden i olika delar av landet, inte minst på många platser i mitt län.

Statsrådet säger att möjligheten för berörda kommuner att underställa regeringen detta SJ:s beslut för prövning – vilket riksdagen också har beslutat om – i och för sig är mycket värdefull. Men då är frågan den, om statsrådet och regeringen i detta fall följer de uppfattningar som jag vill säga kom till uttryck i ett tal som statsrådet höll inför Svegs arbetarkommun den 22 oktober 1971, då statsrådet bl. a. sade att regeringen fram till den 1 oktober 1974 kommer att iaktta viss återhållsamhet i fråga om beslut rörande nedläggning av ytterligare järnvägslinjer.

Jag vill fråga statsrådet om denna uppfattning alltså gäller. Då kommer givetvis regeringen att när kommunerna överklagar följa dessa intentioner, vilket betyder att de aviserade nedläggningarna av stationer samt de aviserade indragningarna av ut- och inlämning av gods osv. inte kommer att ske. Låt mig alltså, herr statsråd, få ställa frågan om denna intention ännu gäller.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Fru talman! Jag har begärt uppgifter från SJ i fråga om Ransta liksom beträffande de stationer som herrarna Börjesson i Falköping och Persson i Heden kan tänkas ha åsyftat i sina frågor utan att närmare ange namnen. Enligt vad SJ uppger har SJ:s distrikt i samtliga fall lämnat berörda kommuner information i sådan tid att kommunerna, om de så önskat, har kunnat eller kan begära prövning i den ordning jag omnämnde i mitt svar. SJ har också motiverat sina beslut till mig. Jag kan här inte föregripa vare sig kommunernas handlande eller ett eventuellt prövningsresultat om frågorna skulle komma till mig.

Till herr Persson i Heden vill jag dessutom tillägga att något direkt samband mellan den regionala trafikplaneringen och den lokala trafik som berörs i det här sammanhanget inte är förutsatt. Det leder mig in på den fråga herr Persson i Heden tog upp i slutet av sitt inlägg. Det är riktigt att när vi satte i gång den regionala trafikplaneringen år 1970 talade vi om att vi skulle ge planerarna arbetsro i så måtto att vi inte skulle fatta några beslut om järnvägsnedläggningar. Det har heller inte skett sedan hösten 1970.

Nu befinner sig den regionala trafikplaneringen i sitt slutskede vad

Torsdagen den
14 november 1974

Ang. inskränkningar i SJ:s verksamhet

beträffar länsstyrelsernas arbete. Till den 1 november skulle alla länen i landet ha sänt in sina regionala trafikplaner till departementet. Några är litet försenade, men allesammans är på väg, och vid årsskiftet torde vi ha alla länsplanerna hos oss. Sedan vidtar ett övergripande arbete med dessa planer. En rad kontakter med kompletterande frågor och svar måste antagligen tas från departementet. Men det är min absoluta förhoppning att vi under 1975 skall kunna sammanställa allt material så att vi innan det årets slut skall kunna presentera våra tankegångar om den framtida, kollektiva person- och godstrafiken för en diskussion i riksdagen. Jag menar att det inte direkt har att göra med de rationaliseringsfrågor vi talar om här i dag.

Herr PERSSON i Heden (c):

Fru talman! Jag har inte ställt min fråga lokalbetonat utan i största allmänhet. Men jag är givetvis beredd att exemplifiera aviserade stationsnedläggningar tillika med indragningar av biljettförsäljning och mottagning eller utlämning av gods osv. Det gäller bl. a. stationerna Kinna, Bollebygd och Hökerum i Älvsborgs län. Detta betraktar jag inte som en rationalisering på rimlig servicenivå. Det är en utomordentlig försämring av servicen.

Statsrådet svarade inte riktigt på min fråga om det uttalande som han gjorde den 22 oktober 1971 alltså gäller. Det gjordes i samband med den påbörjade, regionala trafikplaneringen. Vid det tillfället var det oro ute i bygderna. Då lugnade statsrådet självfallet människorna när han sade att det inte kommer att ske några större inskränkningar när det gäller järnvägslinjerna. Men jag betraktar även indragningar av stationer som en mycket stor försämring av trafikförsörjningen.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Fru talman! Det är riktigt som statsrådet säger att kommunerna genom en skrivelse från SJ fått tillfälle att yttra sig över de inskränkningar det kan bli fråga om. SJ åberopar som skäl för nedläggning av eller inskränkning i trafiken det minskade resandunderlaget och de minskade godsmängderna. Vi skall då hålla i minnet att det från exempelvis Floby går två tåg i vardera riktningen, dvs. mot Göteborg respektive Stockholm. Bara ett av dessa tåg går i vardera riktningen under kontorstid, och det försvårar för passagerarna att lösa biljetter, såvida de inte gör det långt i förväg. Från fredag klockan 16 till måndag morgon är stationen stängd. Då kan man inte köpa biljetter vid stationen, utan det får göras på tåget eller Falköpings järnvägsstation. Detta skall man komma ihåg när man tar del av siffrorna för biljettförsäljningen.

Vi skall också ha frakttaxorna i minnet. Om jag skickar 200 kilo gods från Floby till Göteborg kostar det 51 kronor, men skickar jag samma godsmängd från Falköping, som ligger 14 kilometer längre bort, kostar det 41 kronor. Jag tjänar alltså på att frakta godset en 14 kilometer längre sträcka. Det är alltså högre godstaxor på de mindre stationerna, och det

Torsdagen den
14 november 1974

*Ang. restiden för
pendelresenärer i
Storstockholmsom-
rådet*

måste man också ta i beaktande när man tar del av de statistiska uppgifterna om godsmängd m. m.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 18 Ang. restiden för pendelresenärer i Storstockholmsområdet

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Lundgrens* (s) i kammarens protokoll för den 5 november intagna fråga, nr 320, och anförde:

Fru talman! Herr Lundgren har frågat mig om jag anser det motiverat att restiden för pendelresenärer mellan Storstockholms ytterkommuner och Stockholm förkortas och i så fall om exempelvis SL:s 50-kort kan tänkas bli gällande även för resor med SJ:s direkttåg på sträckorna Märsta–Stockholm, Södertälje–Stockholm och Kungsängen–Stockholm.

Stockholms läns landsting är huvudman för den kollektiva lokaltrafiken inom Storstockholmsregionen. Det ankommer således på landstinget att bedöma behovet av och svara för eventuella standardförbättrande åtgärder inom denna trafik. I den mån det anses angeläget att restiderna för vissa pendeltågsresenärer förkortas genom utnyttjande av SJ:s ordinarie tåg, ankommer det sålunda på landstinget att pröva frågan och i förekommande fall uppta överläggningar med SJ om förutsättningarna för ett sådant arrangemang.

Herr LUNDGREN (s):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Bakgrunden till att jag ställde frågan är den oro som bl. a. vi som är kommunalt aktiva i Sigtuna kommun känner. Sigtuna kommun med tätorterna Märsta, Sigtuna och Rosersberg har ett utsatt läge i Storstockholms ytterkant. Kommunens krafter måste, som socialdemokraterna i en motion i fullmäktige framhållit, koncentreras på att söka lösningar på de två problem som för närvarande överskuggar andra, nämligen dels det ökande antalet lediga lägenheter, dels det otillfredsställande långa tidsavståndet mellan bostadsområden och arbetsplatsområden, såväl inom som utom kommunen.

Att döma av en enkät, som riktats till personer som nyligen flyttat ut från kommunen, söker sig många till bostadsområden närmare Stockholms centrala arbetsområden. En betydande del av kommunens förvärvsarbete är hänvisad till arbete i citykärnan för överskådlig tid framåt.

SJ:s ordinarie tåg mellan Uppsala och Stockholm är för närvarande 15–20 och planeras bli fler. Tågen gör uppehåll i Märsta och går därefter direkt till Stockholm. Även tågen från Stockholm går direkt till Märsta. SL-resenärer med 50-kort får inte åka med dessa tåg.

Det har länge framförts önskemål om att SL bör ordna direktförbindelser mellan de yttre förorterna i Storstockholm och Stockholm C, i

varje fall under rusningstid. Önskemålen har av olika skäl tills vidare inte kunnat beaktas. Därför förefaller en annan lösning värd att prövas, nämligen den i min fråga aktualiserade möjligheten att låta 50-kortsresenärerna åka med SJ:s direkttåg. Liknande möjligheter finns för övrigt på sträckorna Södertälje–Stockholm och Kungsängen–Stockholm.

Restidsmässigt skulle Sigtuna kommun härigenom komma att föras närmare arbetsområdena i Stockholm. Samhällsekonomiskt och socialt skulle sådana direktförbindelser innebära betydande fördelar. Ytterkommunerna behöver verkligen tidsmässigt komma närmare Storstockholms city och innerkommuner. Det är alltför ojämlika förhållanden och förutsättningar för närvarande.

Fru talman, av svaret från kommunikationsminister Norling drar jag den slutsatsen att statsrådet inte har något att erinra mot de bedömningar som Sigtuna socialdemokrater för närvarande gjort. Jag tackar alltså än en gång för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 19 Ang. planerad indragning av postkontor i Stockholm

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Takmans* (vpk) i kammarans protokoll för den 6 november intagna fråga, nr 322, och anförde:

Fru talman! Herr Takman har frågat mig, om jag är informerad om den starka opinionsrörelsen för att hindra indragning av postkontoret Alströmergatan 36 i Stockholm och den betydelse detta postkontor har för de många pensionärerna och för bevarandet av en levande centrumbildning i denna stadsdel.

I en skrivelse som inkom till kommunikationsdepartementet den 24 september 1974 har Västra gruppen av Kungsholms byalag informerat om angivna förhållanden samt framfört vissa önskemål och synpunkter angående postanstalten.

Eftersom postverkets centralförvaltning ännu inte prövat frågan om flyttning av postanstalten, har skrivelsen överlämnats till postverket för handläggning.

Herr TAKMAN (vpk):

Fru talman! Jag är tacksam för beskedet att frågan ännu inte är avgjord. Jag kanske bör tolka detta så att kommunikationsministern hjälper till så att det blir ett positivt beslut.

Det har varit oro en längre tid i de kvarter som berörs av den indragning, som man trodde redan var beslutad, av postanstalten Stockholm 49 på Alströmergatan. Hyresgästföreningen, Kungsholms byalag och många andra organisationer har verkat för att postkontoret skall få vara kvar.

Avståndet mellan denna postanstalt och den nya som snart blir färdig

Torsdagen den
14 november 1974

*Ang. planerad
indragning av
postkontor i
Stockholm*

och dit två andra filialpostkontor också skall överföras är inte överväldigande. Men ett stort antal av dem som bor i kvarteren är pensionärer, därav många som har svårt att gå till posten med det korta avstånd man nu har, och de kanske inte klarar att gå den längre vägen.

Det viktigaste skälet att behålla Stockholm 49 är kanske trots allt att denna filialpostanstalt är en omistlig del i en gammal levande centrumbildning i Stockholm. Vid de tre gator som där stöter samman finns ett antal affärer, som alla är beroende av att posten finns kvar. Där finns Konsums snabbköp, en tobaksaffär, en grönsakshandel, en färghandel och ett hembageri av den gamla fina sorten som blivit alltmer sällsynt och dit man kan gå klockan åtta eller halv nio och få varmt färskt bröd. Där finns vidare urmakare, damfrisering och tandläkare. Det finns också någonting som håller på att bli alltmera sällsynt, nämligen små industrier och verkstäder omväxlande med bostadsbebyggelse.

Detta är ju en gammal del av Stockholms innerstad, och många av de äldre som bor här har levt här sedan ungdomen; en del är sannolikt födda här. Detta är alltså en stadsdel och en befolkning med traditioner, och för denna befolkning är centrumbildningen en plats med traditioner där de flesta känner varandra och där man dagligen träffas när man handlar och går till posten.

Posten är A och O i denna stadsdel. Om posten dras in är det mycket troligt att affärerna vid samma lilla torg eller plats mister så stort kundunderlag att de också försvinner. Jag tycker att det är en viktig kulturell uppgift lika mycket som en praktisk att bevara denna centrumbildning.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Fru talman! Jag skall inte mycket förlänga den här diskussionen. Jag är säker på att herr Takman har låtit sig informas väl om bakgrunden till att postverket önskar flytta den här postlokalen. Det beror på den kvalitet poststationen har i dag och på att man vill anpassa läget till ett par andra postanstalter. Jag skall inte fördjupa mig i detta, eftersom ärendet ännu inte är avgjort. Jag förutsätter att postverket liksom hittills kommer att ta hänsyn till alla de problem som kan uppkomma vid en förändring i den postala organisationen. I avvaktan på postverkets besked nöjer jag mig med detta.

Herr TAKMAN (vpk):

Fru talman! Det är riktigt att lokalerna nu har kvalitetsbrister, och det har varit svårt att bygga om detta postkontor om det skall ha samma belastning som hittills. Det nya postkontoret som ligger några hundra meter längre bort kommer att ersätta ytterligare två gamla filialpostkontor. Efter vad jag har hört kommer nedläggningen av dessa båda kontor att ensamt medföra en stor belastning på de lokaler som nu ställs i ordning. Därför skulle det vara lämpligt att bygga om och bevara det här kontoret på Alströmergatan med exempelvis fyra luckor i stället för de sex som nu finns. Då tror jag att det blir utrymme för den modernisering

som är nödvändig. Man kan utan olägenhet flytta över en del av kontorskorespondensen till det nya postkontoret men behålla det mesta av det övriga.

Det finns all anledning att här ta hänsyn till den – jag skulle trö – hundraprocentiga opinion som finns i denna stadsdel för att bevara det här postkontoret. Detta är inte bara en praktisk fråga, utan det är också som jag nyss sagt en kulturell fråga att bevara ett levande centrum som annars obönhörligt kommer att försvinna helt – det är jag ganska övertygad om.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 20 Ang. förekomsten av svenskt bidrag till utländska befrielse- rörelsernas militära verksamhet

Fru statsrådet SIGURDSEN erhöll ordet för att besvara herr Nilssons i Agnäs (m) i kammarens protokoll för den 29 oktober intagna fråga, nr 299, till herr utrikesministern, och anförde:

Fru talman! Herr Nilsson i Agnäs har frågat utrikesministern om han vill för kammaren verifiera UD:s uppgift i broschyren Bistånd – hjälp till självhjälp att "Sverige inte lämnar några bidrag till befrielse-
rörelsernas militära verksamhet". Det ankommer på mig att besvara frågan.

Jag kan bekräfta riktigheten i den information som lämnas i den av herr Nilsson nämnda broschyren. Riktlinjerna för svenskt bistånd till befrielse-
rörelserna fastställs av riksdagen, och riksdagen informeras fort-
löpande om verksamheten. Biståndet har huvudsakligen bestått av ut-
rustning för sjukvård och utbildning och andra varor för civil verksamhet. Kontantbidrag har i vissa fall lämnats till såväl institutioner som skolor. En mindre del av biståndet har lämnats som bidrag till transportkost-
naderna för varorna.

Frågor rörande bistånd till afrikanska befrielse-
rörelser behandlas av den s. k. flyktingberedningen som nu fått parlamentariskt inslag. SIDA som svarar för upphandling av varorna och de svenska ambassader som är i beröring med befrielse-
rörelserna har god möjlighet att hålla sig un-
derrättade om de svenska resursernas användning.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Fru talman! Tack för svaret, fru Sigurdsen. Jag ställde inte frågan till biståndsministern för att antyda felaktiga uppgifter i en broschyr från SIDA, som enligt besked på sista sidan är sakligt framställd av UD:s U-avdelning.

Mitt intresse är att svensk u-hjälp skall växa och fylla ett behov i världen. För att kunna ge från statens kassor åt de behövande måste hela svenska folket stå bakom hjälpen. Fru Sigurdsen vet lika väl som jag, att intresset för vårt biståndsarbete har svalnat ut bland männi-
skorna.

Nr 122

Torsdagen den
14 november 1974

*Ang. förekomsten
av svenskt bidrag till
utländska befrielse-
rörelsernas militära
verksamhet*

Torsdagen den
14 november 1974

Ang. u-landshjäl-
pen

Man ställer många frågor: Kommer pengarna fram? Går inte en för stor del till administration? Ofta har jag hört: Varför skall vi betala vapen till upproriska människor i andra länder? – människor som under gårdagen i FN kallades för mördarligor av mr Tekoah från Israel, om TT-referatet är riktigt. Det finns ytterligare variationer på dessa frågor.

Därför ville jag att det skulle sägas offentligt i kammaren av det statsråd som ytterst svarar för SIDA att dessa pengar går till andra saker, och det kan alltså bekräftas. Själv anser jag det oerhört angeläget att Sverige ökar sitt bistånd. Jag stöder personligen missionens arbete och jag vill gärna vara med om att vi passerar enprocentsnivån då det gäller statens bistånd. Men inte heller jag vill vara med och betala vapen i något som helst fall och därför måste man nästan fråga, trots att det nyss avgivna svaret är så lugnande, om man verkligen kan lita på att UD har rätt och att ingen köper vapen och kulor för det vi ger.

Världens katastrofområden är så många och nöden så skriande att det finns människor som ställer frågan om det inte vore bäst och säkrast att stryka biståndet till befrielse- och flyktingorganisationerna. Jag har skaffat SIDA:s petitaframställning för nästa budgetår och där finns det intressanta siffror. Befrielse- och flyktingorganisationerna skall enligt förslaget få 75 miljoner kronor av totalt 1 329 miljoner kronor. Det är en ganska stor summa om man jämför med Bangladesh, som i år har fått 85 miljoner kronor anvisade och enligt förslaget skulle få 100 miljoner kronor. Det är en summa som räknat per invånare i Bangladesh betyder en krona per år. Jag tycker att proportionerna inte är riktiga, men det är inte vår sak att ta upp den frågan i dag.

Jag ville bara tacka för svaret och jag hoppas verkligen att det finns möjligheter att se till att pengarna används till de ändamål som anges i svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 21 Ang. u-landshjälpen

Fru statsrådet SIGURDSEN erhöll ordet för att besvara herr *Ullstens* (fp) den 16 oktober framställda interpellation, nr 117, och anförde:

Fru talman! Herr Ullsten har ställt följande frågor till mig

dels hur jag bedömer möjligheterna att inom FN nå framgång i strävanden att få till stånd de nödvändiga och av FN:s extra generalförsamling våren 1974 angivna insatserna till stöd för de hårdast drabbade u-länderna och vad Sverige har gjort för att genom konkreta utfästelser och på annat sätt bidra till en sådan framgång,

dels till vilka ändamål regeringen avser att anslå de ca 500 miljoner kronor ytterligare utöver redan anslagna medel som är en konsekvens av värriksdagens beslut beträffande enprocentsmålet,

dels om regeringen avser att möjliggöra att en större del av årets svenska

spannmålsöverskott kan användas för katastrofbistånd och internationell beredskapslagring.

FN:s extra generalförsamling fattade två viktiga beslut om hjälp till de u-länder som drabbats hårdast av den ekonomiska krisen. För att tillgodose dessa länders omedelbara importbehov under en tolv månadersperiod beslöts om en s. k. katastrofaktion. Bidrag till denna kan lämnas antingen i form av direkt stöd till de drabbade länderna eller genom bidrag till de multilaterala organisationerna, bl. a. till ett för ändamålet inrättat FN-konto. Generalförsamlingen fattade också ett principbeslut om att upprätta en särskild fond för bistånd till de drabbade u-länderna på längre sikt, dvs. till 1970-talets slut.

I fråga om katastrofaktionen har vissa framsteg nåtts. Totalt har industriländer och oljeexporterande u-länder hittills lämnat utfästelser om bidrag på totalt 2,7 miljarder dollar. Härav avser ca 220 miljoner dollar inbetalningarna till FN-kontot. De oljeexporterande länderna svarar för drygt två miljarder, dvs. mer än tre fjärdedelar av hittills gjorda utfästelser. Av industriländerna har t. ex. USA ännu inte lämnat något bidrag.

Sverige var det första land som lämnade ett positivt svar på FN:s generalsekreterares vädjanden om bidrag till aktionen. Hittills har Sverige bidragit med över 160 miljoner kronor. Härav har 50 miljoner kronor lämnats till det multilaterala kontot.

Det principbeslut som – i huvudsak på iranskt och algeriskt initiativ – fattades om mer långsiktiga insatser har hela tiden förutsatt ett brett stöd från flertalet i-länder. Under sommarens ECOSOC-möte liksom vid höstens generalförsamling meddelade jag att den svenska regeringen är beredd lämna ett bidrag till fonden när en samlande lösning nåtts inom FN. Sverige var ett av de få länder som aktivt arbetade för att nå en lösning. Dessutom har de få industriländer som aktivt stött förslaget antingen, som Sverige, förutsatt en samlande lösning eller, som Norge, mer uttryckligt förutsatt stöd från de stora i-länderna. Vid den senaste debatten inom FN om den särskilda fonden – den ägde rum för drygt en månad sedan i New York – klargjorde flertalet större västliga i-länder att de inte tänkte lämna bidrag. Det förefaller därför osäkert om en dylik fond kommer till stånd, i varje fall inom angiven tid och i den form den förutsattes av FN:s extra generalförsamling.

I detta läge måste man, som jag tidigare framhållit inför FN:s generalförsamlings ekonomiska utskott, överväga andra metoder att bistå de u-länder som drabbats av den ekonomiska krisen. Genom multilaterala bidrag kan vi utnyttja en redan utbyggd biståndsadministration. Flera av de länder som drabbats hårt tillhör kretsen av svenska programländer. I dessa fall kan vi alltså nå det angivna syftet genom en utbyggnad av det bilaterala samarbetet.

I det beslut om bidrag till den särskilda fonden som fattades i våras förutsatte riksdagen att regeringen skulle återkomma när en samlande lösning uppnåtts. Av vad jag tidigare sagt framgår att denna samlande lösning tyvärr ännu inte föreligger.

Torsdagen den
14 november 1974

*Ang. u-landshjäl-
pen*

Vad gäller det svenska spannmålsöverskottet har regeringen ökat det finansiella utrymmet för SIDA:s upphandling av vete för katastrofinsatser från ca 38 miljoner kronor budgetåret 1973/74 till 80 miljoner kronor detta år. Anslagen för bidrag i form av svenska livsmedel till multilaterala program för livsmedelsbistånd har också ökat kraftigt, från 43 miljoner kronor budgetåret 1973/74 till ca 73 miljoner kronor innevarande budgetår. Därtill kommer att flera programländer, bl. a. Bangladesh, utnyttjat biståndsmedel inom ramen för det reguljära biståndssamarbetet för livsmedelsimport. Slutligen vill jag påminna om vad jag den 31 oktober meddelade riksdagen med anledning av enkla frågor från herr Werner i Malmö och fröken Eliasson, nämligen att diskussioner om eventuella svenska veteleveranser pågår med bl. a. Indien och Bangladesh. Dessa diskussioner kan leda till ytterligare utnyttjande av det svenska spannmålsöverskottet för biståndssändamål.

Våra möjligheter att lämna bistånd bör emellertid inte knytas till utvecklingen inom en enskild sektor av vår ekonomi. En god skörd i Sverige stärker vår ekonomi och därmed våra möjligheter att bistå u-länderna. Utvecklingen inom enskilda sektorer är emellertid inte avgörande. Det viktiga är utvecklingen för hela vår ekonomi och den ekonomiska politik som förs. Det måste vara en självklar strävan att den ekonomiska politiken inriktas på att skapa utrymme för biståndet även i tider då vi har problem hemma. Det är denna politik som gör att Sverige – till skillnad från nästan alla andra i-länder – kommer att uppnå FN:s 0,7-procentsmål år 1975.

Herr ULLSTEN (fp):

Fru talman! Världen upplever många kriser just nu, politiska och ekonomiska. Den internationella inflationen hotar att komma alltför nära 1930-talets nivå. Oljekrisen har betytt påfrestningar på många industriländers handelsbalans med allmänekonomiska svårigheter och ibland också djupgående regeringskriser som följd.

Det är den ena krisbilden. I den andra finns fattigvärldens länder, Indien, Bangladesh, Sri Lanka, en hel rad afrikanska stater i kanten av Saharaöknen, de s. k. Sahelländerna. Tillsammans bildar dessa länder vad som i nödhjälpsdebattens fackterminologi brukar kallas världens hungerbälte.

Industriländer och u-länder har olika förutsättningar i det mesta. De drabbas också på helt olika sätt av de kriser de nu genomgår. Industriländernas ekonomiska svårigheter betyder att medborgarna där får finna sig i dyrare importvaror, statliga besparingsprogram, kreditsvårigheter och måhända skattehöjningar. Det blir svårare att leva, men ingen behöver svälta.

I hungerbältets länder drabbar de höjda importpriserna på olja och på varor som kostar mycket olja att tillverka – handelsgödseln är det viktigaste exemplet – förnödenheter som man måste ha för att kunna ge människorna mat för dagen. Resultatet känner vi. Människor svälter.

Hungerdöden skördar tiotusentals offer – varje dag. Innan 1974 gått till ända har kanske tio miljoner människor dött av svält.

Sverige finns inte med i någon av dessa krisbilder. Oljeprishöjningarna kostar oss visserligen åtta miljarder extra i år. Men i gengäld tar vi bra betalt för våra exportvaror. Även under det internationella krisåret 1974 har vi råd att kosta på oss ganska stora och ganska dyra reformer.

Alla har det inte bra i vårt land heller, men som nation tillhör vi de rikaste bland de rika.

Det här skall vi naturligtvis, fru talman, vara tacksamma för, men samtidigt ha klart för oss att det ger oss ett särskilt ansvar inte minst i den extraordinära situation som världen befinner sig i just nu. Men lever vi verkligen upp till det ansvaret? Har det inte i stället blivit så att vi i vår ombonade tillvaro börjat få det svårt att i verklig mening sätta oss in i alla de problem som människorna utanför vår skyddade oas utsätts för?

Inte så att vi saknar förmåga att tala, både om vårt eget och om andra gynnade nationers ansvar. Inte så att vi saknar meningar om hur allting skall lösas. Som moralisk stormakt hävdar vi oss ganska väl.

Men hur lever vi i vår praktiska politik upp till all retorik i konferenstalen?

Vi satsar nästan mest per person i bistånd. Nästa år kommer vi enligt vad fru Sigurdsen just har sagt att uppnå FN:s 0,7-procentsmål. Det är bra.

Vi har en positiv inställning till de folk som ännu inte fått sin politiska självständighet. Vi stöder befrielseörelser politiskt och med pengar. Det är också bra, även om denna verksamhet de sista av dessa dagar kanske tagit sig en del betänkliga uttryck.

Alla dessa insatser är resultatet av en långsiktig planering av vårt bistånd från de första stapplande stegen i slutet av 1950-talet till de två miljarder som i dag anslås över biståndsbudgeten och av en medveten och i de flesta fall positivt inriktad aktivering av svensk neutralitetspolitik.

Men det som har sagts från svensk sida vid FN:s extra generalför-samling i våras, vid befolkningskonferensen i Bukarest i somras och nu vid livsmedelskonferensen i Rom och i många andra sammanhang har varit löften om insatser *utöver* redan gjorda utfästelser. I varje fall har det uppfattats så, och jag antar att det också varit meningen att det skulle uppfattas på det sättet.

Frågan är då: Vad har det blivit av de löfterna?

160 miljoner som svar på FN:s generalsekreterares vädjan om bidrag till världsorganisationens katastrofoperationer, framgår det av statsrådets svar i dag. Det är bra.

Men det betyder faktiskt inte att det svenska folkhushållet behövt punga ut med en enda krona utöver vad vi redan satt in i våra långsiktiga program. De 160 miljoner kronorna, som säkert gör nytta, är ändå bara en omDispositionering av redan beviljade medel.

Anta att vi får den här frågan från någon, hemma eller ute: Hur mycket pengar har Sverige varit villigt att sätta in *extra* med anledning av att världen nu upplever den värsta hungerkatastrofen i historien? Då måste vårt svar, om det skall vara uppriktigt, bli: Tills vidare ingenting alls.

Det är mot den här bakgrunden som dagens debatt skall föras.

I våras skrev finansministern i sin kompletteringsproposition att han visserligen inte kunde förorda de höjningar av ordinarie biståndsanslag som hade behövts för att enprocentsmålet skulle uppnås vid utlovad tidpunkt, och det var mer än beklagligt.

Men han sade också att han skulle komma tillbaka till riksdagen med förslag till anslag och finansieringssätt, om arbetet i FN med att sätta upp en särskild fond för de av oljekrisen speciellt hårt drabbade u-länderna ledde till resultat.

Det viktigaste med det löftet, som riksdagen också senare anslöt sig till, var naturligtvis inte i och för sig anknytningen till en särskild FN-fond. Det viktiga var att vi för sex månader sedan sade att Sverige är berett att under det här året göra en insats *utöver* den framlagda budgeten för att bistå de svältdrabbade människorna i fattigvärlden.

Och det är om det löftet som jag nu har frågat biståndsministern. Vad blir det av det löftet? Vad kommer Sverige att göra?

Det svar jag har fått i dag är ganska nedslående: Det blir tydligen ingenting alls. Ursäkten är att arbetet på den särskilda FN-fonden går trögt.

Det är ingen bra ursäkt, fru Sigurdsen. Sveriges ansvar för människor som dör av svält får inte stå och falla med något speciellt FN-arrangemang. Jag beklagar att diskussionerna om den särskilda fonden i FN kört fast. Jag tycker ändå inte att vi skall ge upp hoppet.

Jag tycker därför fortfarande att Sverige bör precisera sitt löfte i pengar. Det kan möjligen locka andra länder att göra detsamma och öka möjligheterna till att fonden kommer till stånd, med eller utan de stora ländernas medverkan.

Fördröjningen kan motivera att det utlovade bidraget blir mindre än vad vi talade om i våras, att det som återstår upp till enprocentsnivån – som vi var överens om att nå – satsas på andra FN-program. De pengar som hittills utlovats till FN:s mer kortsiktiga katastrofoperation kommer, som Gertrud Sigurdsen nyss sade, nästan uteslutande från oljeländerna. Här finns det alltså utrymme för större svenska bidrag.

Vi kan också göra bilaterala insatser. Sådana är särskilt angelägna i länder som Indien och Bangladesh.

Formen för våra insatser skall naturligtvis anpassas till vad som är mest ändamålsenligt. Det viktigaste är att hjälpen når ut och att den gör det snabbt.

75 000 ton spannmål av vårt överskott har utlovats. Det är inte särskilt generöst. Hälften svarar för övrigt mot redan tidigare gjorda utfästelser. Och ännu är närmare 300 000 ton av vårt överskott på totalt 1,5 miljoner ton osålt. Ju längre vi väntar, desto dyrare blir det att köpa och desto

större är risken att den svenska spannmålen, som kan hjälpa hungrande människor att överleva, kommer att gå till helt andra ändamål.

Bland de tal som hållits från svensk sida med anledning av den katastrofsituation som u-länderna befinner sig i nämns i statsrådets svar i dag fru Sigurdsens eget anförande inför generalförsamlingens ekonomiska utskott.

Där har fru Sigurdsen, efter att ha konstaterat att den särskilda fonden kanske inte kommer till stånd, i varje fall inte inom angiven tid, utlovat svenska insatser i andra multilaterala organ och direkt till de svenska s. k. programländerna.

Vad betyder det?

Är det fråga om insatser *nu*, för att i någon mån påverka prognoserna om miljontals sväldöda i år, eller gäller det en oviss framtid?

Vi behöver ett svar på den frågan.

För egen del har jag, herr talman, mycket svårt att se att Sverige skulle anse sig ha råd att ge pengar till ett slags FN-program men inte till ett annat, trots att ändamålet är detsamma.

Eller har det kanske aldrig varit regeringens avsikt att ta riksdagsbeslutet från i våras på allvar?

Jag hoppas, herr talman, för u-ländernas skull, att det är en förhastad tolkning.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru statsrådet SIGURDSEN:

Herr talman! Jag vill inleda mitt andra anförande här med att meddela att efter framställning från regeringen i Bangladesh har den svenska regeringen övervägt ytterligare leverans av vete till landet. Generalsekretären för världslivsmedelskonferensen har också särskilt väddjat om ytterligare livsmedel till Bangladesh. Mot denna bakgrund har regeringen i dag instruerat delegationen vid konferensen i Rom att framföra en svensk utfästelse om ytterligare 15 000 ton vete för omedelbar leverans till Bangladesh. Värdet av denna leverans kan beräknas till 18 miljoner kronor, och därmed kommer värdet av vårt totala bistånd till Bangladesh detta budgetår att uppgå till ca 127 miljoner kronor. Därav är ca 83 miljoner kronor direkt stöd till livsmedelsförsörjningen. Totalt uppgår veteleveranserna till Bangladesh till ca 43 000 ton.

Herr Ullsten sade att vi har ett ansvar för de fattiga grupperna i u-länderna och frågade om vi lever upp till detta ansvar.

Jag tycker, herr Ullsten, att i jämförelse med många andra i-länder gör vi vad vi kan efter vår förmåga. Man kan naturligtvis i alla situationer säga att vi skulle kunna göra mer. Vid de internationella konferenser som jag deltagit i under året har jag i mina kontakter med andra länders representanter upplevt att när andra länder antingen skär ned sitt bistånd eller låter det vara oförändrat är Sverige ett av de få länder som ökar

Torsdagen den
14 november 1974

*Ang. u-landshjäl-
pen*

sitt bistånd. Det tycker jag tyder på att vi är en nation som känner ansvar för u-länderna.

Det är riktigt som herr Ullsten säger att de 160 miljoner kronorna inte är något extra utöver vad som beslutades i våras; det är omdisponeringar. Men det är ju också så att vi inom ramen för budgeten har ett anslag för katastrofbistånd, och det är i stor utsträckning från detta anslag som vi har kunnat göra de här extra utbetalningarna antingen i form av ekonomiska bidrag eller – som det ofta varit under senare tid – i form av spannmål.

Sedan hänvisade herr Ullsten till riksdagens beslut i våras och vad som sades då. Jag har mycket noga läst – både då och nu – riksdagens beslut och vad som står i finansutskottets betänkande. Det är uppknutet i första hand till den fond som vi då förväntade oss skulle bli en realitet till den 1 januari, FN:s särskilda fond. Vi har från svensk sida aktivt arbetat för att denna fond skulle komma till stånd. Vi gjorde det både under sommarens sammanträde med FN:s ekonomiska och sociala råd och under höstens utskottsarbete inom FN. Det tillsattes en särskild kommitté på ett antal personer för att förbereda fondens konstruktion och inriktning. Kommittén har haft ett flertal sammanträden. Senast vid sammanträdet med FN:s ekonomiska och sociala råd den 23 oktober behandlades frågan om den här fonden. Då meddelade emellertid exempelvis Frankrike, Förbundsrepubliken Tyskland, Storbritannien, Canada och Förenta staterna mer eller mindre uttryckligt att de inte avsåg att lämna bidrag till fonden. Det fördes inte någon sakdebatt i detta sammanhang, utan den skulle äga rum vid frågans behandling i generalförsamlingen. Enligt de informationer som jag har fått kommer resolutionen från FN:s ekonomiska och sociala råd upp till behandling i generalförsamlingen möjligen redan i slutet av nästa vecka. Jag vill därför säga som herr Ullsten gjorde i sitt inlägg: Vi skall inte ännu ge upp hoppet om den här fonden.

När det sägs att Sverige skall anslå medel till fonden måste jag invända, att jag tycker att det vore mer eller mindre oansvarigt av regeringen, om vi innan vi vet om fonden blir av anslog pengar till den. Det är ju inte meningen att det bara skall vara en svensk fond, det måste komma till bidrag från ytterligare länder.

Herr Ullsten tar så upp det som behandlas vid världslivsmedelskonferensen i Rom. Också där förs det diskussioner om en eventuell fond för jordbruksutveckling. Med tanke på riksdagens uttalanden och beslut i våras anser jag att det är viktigt att vi följer upp vad som händer inom FN när det gäller den särskilda fonden, men kanske också vad det blir av världslivsmedelskonferensen, innan vi fattar några beslut.

Jag vill också i det här sammanhanget erinra om att när riksdagen i våras diskuterade den här frågan och regeringen sade att man skulle återkomma betonades det mycket starkt i finansutskottets betänkande att det då också måste bli fråga om en inkomstförstärkning i motsvarande del. Jag hörde inte att herr Ullsten sade hur han skulle skaffa de pengar

som skulle anslås till den särskilda fonden.

Så har vi frågan om spannmålsöverskottet. Vi vet i dag inte exakt hur stor del av spannmålsöverskottet som är tillgänglig. Den uppskattning som Svensk spannmålshandel gör är 300 000 ton. Det här vetet finns emellertid hos jordbrukarna, hos spannmålsproducenterna, som till stor del sköter lagringen.

Man anför också från Svensk spannmålshandel att man först omkring den 1 april vet hur mycket som finns i lager. När det gäller prissättningen på vetet förhåller det sig nämligen så, att ett inlösenpris fastställs före skörden och gäller från den 1 april påföljande år. Ett annat inlösenpris gäller före den 1 april, och det är lägst omedelbart efter skörden och stiger fram till den 1 april. Siffrorna är alltså ganska osäkra.

Nu har jag angivit hur mycket vi ytterligare kommer att ge till Bangladesh. Det pågår fortfarande förhandlingar när det gäller Indien, och det är möjligt att det kan bli nödvändigt med ytterligare påslag av det spannmålsöverskott som finns.

Till slut, herr Ullsten, vill jag med bestämdhet hävda att regeringen har tagit vårriksdagens beslut på allvar.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Statsrådet Sigurdsen säger att enligt hennes mening har regeringen tagit riksdagens beslut från i våras på allvar. Det beslutet måste rimligen fattas så, att Sverige var berett att satsa omkring 500 miljoner kronor under det här budgetåret därför att världen befinner sig i en extraordinärt svår situation.

Men det var inte fråga om att använda det ganska blygsamma – i varje fall i dagens situation – katastrofanslag som finns. Det var fråga om att göra en mycket stor extrainsats alldeles vid sidan om det vi tidigare hade planerat, och bakgrunden var ganska självklar: världen har aldrig tidigare i historien upplevt en hungerkatastrof av den omfattning som vi nu bevittnar.

Då är det ett ganska futtigt besked vi får, när statsrådet nu säger att regeringen i dag har beslutat anslå ytterligare 18 miljoner kronor för spannmålsleveranser till Bangladesh. Det är alldeles utmärkt att man gör det, och jag vill på inget sätt förringa den insatsen. Men jag föreställer mig att det här är fråga om pengar inom tidigare beviljade anslag. Kvar står alltså behovet av en stor extraordinär insats från Sverige motiverad av att situationen är allvarlig och att Sverige har råd.

Det finns en viss risk, herr talman, att den här debatten om vad Sverige skall göra, inför den situation vi nu har beskrivit, kommer att hamna i en diskussion om fonder, riksdagsbeslut och andra formaliteter. Det är faktiskt inte det det handlar om, utan det handlar om att göra en rejäl insats i en situation som är fruktansvärt allvarlig. Då kan man t. ex. inte hänga upp sig på FN:s särskilda fond. Vi kunde göra det om det var vår enda kanal att nå ut till de fattiga människorna, men det är det inte. FN har andra program. Vi har nämnt den kortsiktiga kata-

Torsdagen den
14 november 1974

*Ang. u-landshjäl-
pen*

strofoperationen. Sverige har egna programländer; vi kan göra direkta insatser för dem.

Frågan är alltså fortfarande: Finns det hos regeringen en politisk vilja att leva upp till det ansvar som Sverige har i den situation vi befinner oss i?

Jag måste säga att därvidlag är ändå inte i och för sig det viktiga vad riksdagen sade eller inte sade. Kravet på de stora extrainsatserna har uppenbart stöd av det riksdagsbeslut som fattades. Men även om riksdagen då hade sagt någonting helt annat, så skulle det ändå varit motiverat att nu kräva stora ansträngningar på grund av hungerkatastrofen. Slutsatsen av vad statsrådet sade i dag måste tyvärr bli att någon sådan insats blir det inte – och det beklagar jag.

Fru statsrådet SIGURDSEN:

Herr talman! I sitt första inlägg talade herr Ullsten mycket om Sveriges ansvar. Han ställde i slutet av anförandet en fråga till mig, om jag tyckte att regeringen verkligen har tagit riksdagens beslut på allvar, och det svarade jag ja på.

Sedan tycker jag att herr Ullsten inte är konsekvent i sitt andra anförande, när han säger att det inte är så viktigt vad riksdagen sade eller inte sade. För mig är de beslut som riksdagen har fattat mycket viktiga och angelägna, och de skall efterlevas.

Herr Ullsten tolkar riksdagsbeslutet så att Sverige vore berett att satsa 500 miljoner kronor under alla förhållanden, men jag kan inte tolka riksdagens beslut så. Jag vill läsa in vad som står i finansutskottets betänkande nr 25 år 1974:

”Enligt propositionen förutsätts att när man inom FN når fram till en lösning av de problem som uppstår för u-länderna på grund av oljekrisen, bör också Sverige solidariskt göra sin insats. Finansutskottet förutsätter att när en sådan samlande lösning uppnås, regeringen fullföljer sin i propositionen anförda mening och jämväl lämnar förslag till finansieringen härav.”

Det är för mig riksdagens beslut. Jag tycker alltså, herr Ullsten, att det är viktigt vad riksdagen har sagt.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! När jag sade att jag inte tyckte att det väsentliga var vad riksdagen hade sagt eller inte sagt i våras, så var det därför att jag menade att även om riksdagen då inte hade insett Sveriges ansvar, behovet av stora insatser från Sverige i en allvarlig hungerkris, så borde vi i alla fall nu ha krävt att de insatserna gjordes.

Men nu har riksdagen sagt i våras att vi skall göra en sådan här insats. Regeringen och en enig riksdag har sagt att Sverige har råd och möjligheter att ge bidrag i storleksordningen 500 miljoner kronor. Man diskuterade då ett speciellt FN-arrangemang, som nu eventuellt inte kommer till stånd. Om det är så att statsrådet Sigurdson tycker att det är väldigt

viktigt att man följer upp vad riksdagen säger måste det också vara en uppgift för statsrådet och för regeringen i övrigt att tolka innebörden i det riksdagen sagt. Och innebörden är att vi skall göra en sådan här insats inte för en speciell fonds skull utan för de människor som dör av svält. Det finns andra möjligheter att göra dessa insatser vid sidan av den här fonden.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 22 Ang. det svenska stödet till ett skogsindustriprojekt i Nordvietnam

Fru statsrådet SIGURDSEN erhöll ordet för att besvara herr *Hernelius* (m) den 16 oktober framställda interpellation, nr 120, och anförde:

Herr talman! Herr Hernelius har i interpellation angående det svenska stödet till ett skogsindustriprojekt i Demokratiska republiken Vietnam ställt följande tre frågor till mig:

1. Borde icke riksdagen med hänsyn till skogsprojektets storleksordning och risktagandena i samband med investeringen i Nordvietnam ha underställts innehållet i avtalet innan detsamma gjordes definitivt?
2. Anser icke statsrådet att ett belopp av denna storleksordning och denna karaktär till ett enda land, vilket därjämte erhåller mycket betydande belopp från andra länder, är ägnat att ge intryck av obalans i den svenska biståndspolitiken?
3. Anser icke statsrådet att vår biståndspolitik, för att få stöd av så bred opinion som möjligt, bör utformas så att rimlig balans eftersträvas mellan olika mottagarländer och olika former av bistånd under iakttagande av bl. a. behovsprincipen?

Den första frågan synes gälla dels huruvida regeringen gjort vad på den ankommer för att inhämta riksdagens godkännande av den svenska insatsen i skogsindustriprojektet i DRV, dels om riksdagen på tillfredsställande sätt fått information om denna insats.

Riksdagen har genom bifall till statsverkspropositionen år 1972 godkänt att regeringen sammanlagt för fem framförliggande budgetår får göra bilaterala biståndsutfästelser till ett belopp som utöver ingående reservationer svarar mot fyra gånger det bilaterala anslaget för det löpande budgetåret. Detta riksdagsbeslut avser att ge regeringen möjlighet att göra utfästelser för så många budgetår som det tar att genomföra större biståndsprojekt. Som sådana kan jag nämna CADU i Etiopien, det stora familjeplaneringsprojektet i Indien och ett rörbrunnprojekt i Bangladesh. Med stöd av detta riksdagsbeslut har regeringen bemyndigande att under innevarande budgetår göra biståndsutfästelser till ett sammanlagt belopp av mer än 5 miljarder kronor för perioden 1974/75–1978/79.

Regeringen har genomgående behandlat biståndet till DRV på samma sätt som biståndet till andra mottagarländer. Avtalet med DRV om skogs-

Torsdagen den
14 november 1974

*Ang. det svenska
stödet till ett
skogsindustriprojekt
i Nordvietnam*

industriprojektet samt övriga biståndsutfästelser som gjorts avseende de aktuella budgetåren faller gott och väl inom de finansiella ramar som riksdagen fastställt.

Det är givetvis helt riktigt att det här är fråga om en mycket omfattande biståndsinsats. Man bör emellertid hålla i minnet att den sammanlagda kostnaden skall fördelas på fem år. Sveriges bidrag till skogsindustriprojektet kommer inte under något år att kräva större resurser än vad riksdagen godkänt för DRV-biståndet under innevarande budgetår.

Skogsindustriprojektet anmäldes första gången för riksdagen i 1972 års statsverksproposition och har sedan behandlats i efterföljande statsverkspropositioner. Utrikesutskottet har informerats om projektet och fick senast under våren en utförlig föredragning, inte minst om de problem som ansågs förknippade med insatsen.

Den av regeringen tillsatta förhandlingsdelegationen, i vilken också svenska skogsexperter ingick, konstaterade efter genomförda förhandlingar att dessa problem lösts så att man kunde rekommendera att avtal med DRV ingicks om skogsprojektet. Regeringen fattade sitt beslut på grundval av framställning från en enig SIDA-styrelse.

Satsningen på skogsindustriprojektet har inte skapat någon obalans i svensk biståndspolitik. Detta projekt har ju i sig inte medfört någon ökning av biståndet till DRV. Vad som skett är att en stor del av tillgängliga biståndsmedel för detta krigshärjade land under fyra fem år framåt bundits till just detta projekt.

Om frågorna om obalans syftar på det totala svenska biståndet till DRV vill jag framhålla att detta i enlighet med riksdagens beslut i år uppgår till ca 8 procent av våra biståndsanslag. Till skillnad från de flesta andra u-länder som vi har ett direkt samarbete med erhåller DRV så gott som inget stöd från de internationella organisationer genom vilka Sverige kanaliserar en betydande del av sitt bistånd.

Vad som anförs beträffande behovsprincipen anser jag talar till förmån för ett betydande svenskt bistånd till DRV. Mätt i genomsnittsinkomst per person kan DRV jämföras med de 25 länder som FN betecknat som världens fattigaste. Efter många års krig har landet fått transportsystem, industri, skolor och sjukhus förstörda. Behovskriteriet kan anses tillfredsställt. Därtill kommer övertygelsen om att utvecklingssamarbete med DRV är i linje med de riktlinjer för svenskt bistånd som riksdagen antagit. Det stöder breda insatser till ekonomiska och sociala förbättringar för det vietnamesiska folket.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Låt mig först få tacka fru statsrådet Sigurdsen för svaret och för att det har lämnats i så god tid som fallet är.

Avsikten med min interpellation har egentligen inte varit att nu få till stånd en konstitutionell debatt. Den prövningen hör hemma i ett annat sammanhang. Men inledningsvis vill jag i alla fall beröra några konstitutionella frågor, och jag gör det närmast med anledning av vad

statsrådet säger i sitt svar på frågan om regeringen gjort vad på den ankommer för att inhämta riksdagens godkännande av den svenska insatsen i skogsindustriprojektet i Nordvietnam, beräknad till närmare 800 miljoner kronor.

Statsrådet anser att allt är gott och väl och hänvisar till riksdagens uttalande 1972, enligt vilket riksdagen godkänt att regeringen för fem framförliggande budgetår får göra bilaterala biståndsutfästelser för samlade åtaganden uppgående till högst fyra gånger anslaget för det löpande budgetåret. Dessa principer skulle gälla såväl gåvor som krediter. Med den fullmakten i sin hand, menar tydligen fru Sigurdsen, skulle regeringen inte heller behöva tänka så mycket på riksdagen. Den har sagt sitt.

Detta uttalande från 1972 är väl bekant. Det har sin upprinnelse i ett uttalande från statsutskottet – utlåtande nr 128 år 1968 – som tog sikte på biståndskrediter för längre perioder. År 1972 upphävdes skillnaden mellan gåvor och krediter och gavs ett vidgat bemyndigande, som statsrådet har tolkat så att regeringen skulle ha fullmakt att under innevarande budgetår göra biståndsutfästelser till ett sammanlagt belopp av mer än 5 miljarder kronor för perioden 1974/75–1978/79. Ett riksdagsbeslut tar emellertid faktiskt inte över gällande grundlag. Enligt den grundlag som nu gäller är en sådan fullmakt och sådana utfästelser för framtiden icke möjliga. Det skall gärna erkännas att grundlagsbestämmelserna i fråga om finansmakten inte alltid har efterlevts, som redan grundlagberedningen påpekade. Utfästelser för några år framåt har faktiskt gjorts – jag tänker här t. ex. på vad som hänt beträffande tekniskt bistånd – men det av statsrådet nämnda beloppet 5 miljarder visar detta oaktat att hennes tolkning inte gärna är rimlig. Skulle en riksdag verkligen kunna binda kommande riksdagar på detta sätt och i sådan omfattning? Varje fullmakt, t. o. m. icke grundlagsenliga, måste ju tolkas med förstånd. Och om fru statsrådet nu tolkar riksdagens uttalande på det sätt som hon här gjort – och kanske med henne regeringen – så är det hög tid för riksdagen att pröva om sitt uttalande. En sådan prövning blir för övrigt ändå nödvändig i samband med nya grundlagens ikraftträdande. Först enligt den nya grundlagen får riksdagen formell möjlighet att anvisa anslag för annan tid än budgetåret. För utfästelser krävs enligt kommande grundlag riksdagens bemyndigande, och detta måste preciseras, och utfästelsen får icke vara så allmänt hållen som det omnämnda beslutet från 1972. Till vilken del det av statsrådet nämnda beloppet rörande maximum för utfästelsen – 5 miljarder – är konsumerat är dessutom omöjligt att kontrollera, även för en ledamot av utrikesutskottet, eftersom någon samlad redovisning av olika åtaganden i samband med olika projekt icke redovisats för utskottet. Redan detta innebär att den konstitutionella granskningen icke kan äga rum i en interpellationsdebatt som denna.

Ej heller en annan intressant konstitutionell fråga kan mera ingående behandlas i en debatt av detta slag. Det gäller skyldigheten enligt grundlagen att underställa riksdagen överenskommelser med främmande mak-

Ang. det svenska stödet till ett skogsindustriprojekt i Nordvietnam

Torsdagen den
14 november 1974

*Ang. det svenska
stödet till ett
skogsindustriprojekt
i Nordvietnam*

ter. Även här föreligger en från grundlagen avvikande praxis under senare år. Hit hör dessutom ett i och för sig ganska självklart uttalande av utrikesutskottet i betänkandet 1973:3. Enligt detta uttalande avgör regeringen ensam under konstitutionellt ansvar vilka frågor som skall underställas riksdagen. Det är dock att märka att även den nya grundlagen förutsätter att internationell överenskommelse av större vikt icke får ingås utan riksdagens godkännande. Nog måste man väl säga att den överenskommelse det gäller i detta fall – den avser inemot 800 miljoner kronor av svenska gåvomedel – är av stor vikt och alltså borde ha underställts riksdagen redan nu, innan den nya grundlagen trädde i kraft.

Är statsrådet och regeringen verkligen av annan mening? Anser man sig ha rättighet och möjlighet att träffa överenskommelser med främmande makt av sådan storleksordning – överenskommelser som skall infrias av det svenska folket och beaktas av kommande riksdagar – utan att själva överenskommelsen bringas under riksdagens prövning? I sinom tid får man nog i så fall också ta det konstitutionella ansvaret härför.

Men låt oss lämna de konstitutionella frågorna i detta sammanhang och se hur riksdagen i verkligheten har blivit informerad.

Skogsindustriprojektet har anmälts för riksdagen, sägs det, i olika propositioner. Det är riktigt, men det har skett ytterst knapphändigt. Senast gjordes en sådan anmälan i propositionen 1974:1 i januari. Där redovisades hela projektet i ett stycke om elva rader på s. 54. Slutklämmen var att kalkylerna betecknats som osäkra men sannolikt kom "att överstiga 500 miljoner kronor". På grundval av dessa elva rader gjorde sedan utskottet sitt uttalande på s. 15 i betänkandet 1974:3, i vilket utskottet påpekade att den svenska insatsen i Vietnam skulle komma att ställa stora krav, delvis av principiellt nytt slag, på de i insatsen deltagande svenska parterna. Utskottet uttalade att förprojektering av insatsen beräknades vara genomförd inom kort, "varefter slutgiltigt ställningstagande till genomförandet" borde göras. Utskottet föreslog därefter att riksdagen måtte godkänna de "angivna riktlinjerna för bilateralt utvecklingsamarbete". Mera var det inte. Det förelåg för övrigt, fogat till betänkandet, ett särskilt yttrande från moderat håll om att tidpunkten för definitivt ställningstagande icke var inne och att tillfredsställande garantier i ett antal redovisade frågor icke hade erhållits.

Men när avtalet sedan i slutet av augusti undertecknades i Hanoi var det icke längre fråga om 500 miljoner kronor utan om 770 miljoner enbart för skogsprojektet. Kostnaderna för ett sjukhus – 70 miljoner kronor – kan lämnas därhän; om dessa pengar har inga delade meningar rått. Men på grundval av de få raderna i propositionen och den nämnda siffran 500 miljoner kronor ansåg sig tydligen regeringen berättigad att träffa avtal om inemot 800 miljoner kronor endast några månader senare. Varför denna brådska? Vilka utfästelser hade regeringen gett Nordvietnams regering utan att underrätta riksdagen? Vilken bundenhet förelåg? Måste inte en så knapphändig, ofullständig och bristande information till riksdagen i en fråga av denna storleksordning betecknas som skandalös?

Torsdagen den
14 november 1974

*Ang. det svenska
stödet till ett
skogsindustriprojekt
i Nordvietnam*

Interpellationssvaret ger även i övrigt anledning till flera frågetecken. Det heter att Sveriges bistånd till skogsindustriprojektet icke kommer att under något år kräva större resurser än vad riksdagen godkänt för Nordvietnambiståndet under innevarande budgetår. Den uppgiften stämmer i varje fall icke med siffror som utskottet fått del av – låt vara att de är strängt förtroliga, fru statsråd. Men jag kan ju omnämna dem på detta generella sätt.

Rent märkligt är att statsrådet påstår att skogsprojektet "ju i sig inte medfört någon ökning av biståndet till DRV. Vad som skett är att en stor del av tillgängliga biståndsmedel för detta krigshärjade land under fyra fem år framåt bundits till just detta projekt." Orden "tillgängliga biståndsmedel" kan väl inte tolkas på annat sätt än att regeringen på förhand bestämt sig för ett miljardbelopp till Nordvietnam under fem år *under alla förhållanden* – andra projekt än skogsprojektet kommer ju till. Skogsprojekt eller inte – pengarna skulle tydligen ges ut! Men då kommer återigen frågan: Vilken faktisk bundenhet har, utskottet och riksdagen ovetande, förelegat för regeringen? Vilka löften har getts?

Det är riktigt att vi i utskottet under behandlingen av propositionen fick ta del av ett papper, en stencil. Det var ett enda blad, betecknat "Strängt förtroligt". Detta papper innehåller några siffror för år efter 1974. Jag kan inte röja dem på grund av deras hemliga karaktär. Utskottet kunde självfallet inte behandla det, eftersom det var ett papper av den arten att det inte kunde riksdagsbehandlas. Det lades därför bara till handlingarna. Jag vill nu fråga: När blev det skick och sed i svensk förvaltning och svensk konstitution att projekt skall underställas riksdagen på detta sätt? Med sådana stenciler? Och att denna information sedan skall kunna återopas som information till riksdagen och utskottet i såväl tidningsartiklar som – om jag tolkar interpellationssvaret rätt – även däri?

Här uppkommer också frågan om obalans eller inte i vår biståndsverksamhet. Varför har just Nordvietnam favoriserats på detta sätt? Nu säger fru Sigurdsen att det landet har så gott som inget stöd från de internationella organisationer genom vilka Sverige kanaliserar en betydande del av sitt bistånd. Det är nog riktigt, men i stället nämner man då inte att den ekonomiska hjälpen till DRV enligt uppgift i år kommer att uppgå till mellan 1 och 2 miljarder dollar – det mesta från kommunistländer.

Behovskriteriet kan anses tillfredsställt, säger statsrådet. Men, herr talman, som världen ser ut i dag – jag hänvisar till föregående interpellationsdebatt – med massvält och massdöd, är då ett enstaka skogsindustriprojekt värt att *så* prioriteras från svensk sida? Hur mycket spannmål och livsmedel i övrigt, hur mycket utsäde och konstgödning hade icke kunnat anskaffas för dessa pengar?

Nu säger någon – och detta med visst skäl – att en sådan jämförelse väl delvis är oberättigad. Man kunde ju inte förutse, när man förhandlade om detta projekt, exempelvis utvecklingen i Bangladesh, hungersnöden

Torsdagen den
14 november 1974

*Ang. det svenska
stödet till ett
skogsindustriprojekt
i Nordvietnam*

i Sahara-bältet osv. Det är riktigt. Men ändå har påpekandet sitt berättigande därför att Sverige genom den träffade överenskommelsen har åsamkats en faktisk bundenhet för en betydande del av sina biståndsmedel under fem år framåt – en bundenhet som naturligtvis binder våra händer i förhållande till uppkommande behov av annat slag.

Är det inte ganska groteskt, herr talman, att enligt SIDA:s petita för budgetåret 1975/76 Nordvietnam med 22,5 miljoner människor blir det näst största svenska mottagarlandet med 210 miljoner svenska kronor, näst efter Indien med 230 miljoner kronor till 548 miljoner invånare! Är inte dessa siffror nog för att man med rätta skall kunna tala om en obalans i vårt svenska bistånd?

Sammanfattningsvis: Vilken bundenhet har förelegat för regeringen i förhållande till Nordvietnam? Har det bedrivits hemlig biståndspolitik? På Oskar II:s tid talades det om hemlig utrikespolitik. Har det nu gjorts utfästelser som aldrig redovisats för riksdagen?

1. Om det nu är så, att skogsprojektet i Nordvietnam är vår största biståndssatsning – och det tycks vara så – varför har då inte riksdagen fått en fyllig redovisning av projektet i hela dess vidd, innan överenskommelsen undertecknades?

2. Om det är så, att projektet med hänsyn bl. a. till hamnförhållanden, transportanläggningar, nödvändigheten av att importera massa under flera år, osäkerheten beträffande den råvara som väntas växa i skogarna en tid framåt, nödvändiga folkomflyttningar – det har talats om hundratusentals personer – är i högsta grad osäkert, vilket ju utskottet också antytt, varför har då inte riksdagen fått en ingående belysning av dessa problem innan avtalet slöts?

3. Om Sveriges kostnader för investeringen redan från januari till augusti hade stigit från över 500 miljoner kronor till inemot 800 miljoner kronor, varför redovisades då icke detta nya och mycket större belopp för riksdagen innan överenskommelse träffades?

Varför har över huvud taget riksdagen fått så knapphändig information om detta skogsprojekt? Borde inte regeringen i eget intresse ha eftersträvat belysning och debatt i riksdagen? Och varför denna hast i augusti i Hanoi med avtalets undertecknande?

Det talas ofta om nödvändigheten av att förankra u-hjälpen i folkmedvetandet, och jag tror det är riktigt att det måste vidtas kraftåtgärder i detta syfte. U-hjälpen är tyvärr inte populär inom stora delar av den svenska allmänheten. Ingen mindre än utrikesutskottets ordförande Arne Geijer med sin stora erfarenhet från arbetarrörelsen har ofta vittnat om det. Men är inte regeringens agerande i denna fråga ett exempel på hur man försvårar upplysning om nödvändigheten av u-hjälpen i stället för att främja den, hur man skadar u-hjälpen i stället för att gagna den?

Fru statsrådet SIGURDSEN:

Herr talman! Herr Hernelius säger att han inte närmare skall ta upp en diskussion om de konstitutionella frågorna i regeringens handläggande

Torsdagen den
14 november 1974

*Ang. det svenska
stödet till ett
skogsindustriprojekt
i Nordvietnam*

av skogsindustriprojektet. Jag skall inte heller göra det. Jag har i mitt svar till herr Hernelius redovisat vilken tolkning regeringen gör av riksdagens beslut. Det står naturligtvis riksdagen fritt att ta upp denna fråga till prövning för att klargöra om regeringens tolkning är riktig.

Herr Hernelius säger att informationen om det här projektet har varit ytterst knapphändig. Jag har sagt i mitt svar – och det har herr Hernelius också noterat – att det första gången anmäldes i statsverkspropositionen 1972 och sedan har tagits upp i de efterföljande propositionerna. Utrikesutskottet fick under våren en utförlig föredragning inte minst av de problem som man anser vara förknippade med denna insats. Jag vill klart understryka – och vare sig regeringen i Sverige eller i Nordvietnam har sagt något annat – att det är ett stort projekt och att det fortfarande kan uppstå problem även om projektet nu har påbörjats. Några dagar efter det att avtalet hade undertecknats tillställdes utrikesutskottets ledamöter en mycket utförlig information om projektet. Självfallet skall så mycket information som möjligt lämnas även framgent om detta projekt, som jag håller med herr Hernelius om är stort.

Herr Hernelius tar sedan upp kostnadsfrågan och säger att det inte rör sig om 500 miljoner kronor, som det sades under riksdagsdebatten i våras. Om jag minns den debatten och de uttalanden som gjordes där rätt var man mycket väl medveten om att det kunde vara fråga om inte bara en kostnad på 500 miljoner kronor. Jag vill påpeka att i den kostnad som har angivits för projektet är också inbegripet ungefär 150 miljoner kronor för eventuella prisstegringar. Det bör noteras.

Herr Hernelius tycks sitta inne med hemliga uppgifter inte bara från utrikesdepartementet i Stockholm utan även från DRV. Han säger att DRV får ekonomisk hjälp från många andra länder. Vi förstår att landet får ekonomisk hjälp inte bara från Sverige, men jag fick den uppfattningen att herr Hernelius vet mycket mer än vad den svenska regeringen vet om de ekonomiska och andra bidrag som DRV får.

Är detta en riktig prioritering, frågar herr Hernelius. Jag vill peka på de riktlinjer för den svenska biståndspolitik som riksdagen har antagit. Det är i första hand mottagarländernas prioriteringar som är utslagsgivande för den hjälp som Sverige skall ge. Sedan riksdagen fastställt ramarna för det utvecklingssamarbete som vi skall ha, inleds en dialog med mottagarlandet. Mottagaren anger därvid sina prioriteringar. I många fall kan mottagarlandet komma med förslag till hjälp, för vilken vi inte har kunskande eller kapacitet. Men när vi har erforderligt kunskande och erforderlig kapacitet tycker vi att det är riktigt att mottagarlandet självt anger prioriteringar när det gäller hjälpens utformning.

Man får av herr Hernelius' anförande nästan uppfattningen att vårt utvecklingssamarbete med DRV skulle vara upplagt på något annat sätt än när det gäller de andra mottagarländerna. Vi har tio s. k. programländer, och utvecklingssamarbetet med DRV sker på precis samma sätt som med alla andra mottagarländer.

Herr Hernelius frågar: Varför denna brådska? Jag vet inte om det kan

Torsdagen den
14 november 1974

*Ang. det svenska
stödet till ett
skogsindustriprojekt
i Nordvietnam*

anses vara någon brådska när det är fråga om ett projekt som har förberetts i ungefär tre år. Ju längre tiden gått desto större hade kostnadsökningarna för projektet blivit, och något sådant tror jag inte att herr Hernelius skulle vara intresserad av.

Herr Hernelius talade vidare om obalans. Jag vill understryka vad jag sade i mitt inledningsanförande: Hjälpen till DRV uppgår till ungefär 8 procent av vårt totala bistånd. Jag kan inte förstå att det innebär någon obalans. Jag kan inte frita mig från känslan av att herr Hernelius ytterst har politiska motiv; ett bistånd till Nordvietnam överensstämmer inte med de principer för bistånd som herr Hernelius och moderata samlingspartiet har.

Herr Hernelius ställde i slutet av sitt anförande en del frågor om, som han sade, några oklarheter som har diskuterats i pressen. Det gällde bl. a. tillgången på råvaror. Man har från DRV:s sida gått oss mycket långt till mötes för att tillförsäkra projektet en tillfredsställande råvarubas. Det sker genom ett omfattande skogsplanteringsprogram. Man beräknar att vara helt självförsörjande i fråga om skogsråvaror några år efter det att den första pappersmaskinen tagits i bruk. Samtidigt avser man att öka andelen löv- och barrskog i råvarubasen på bekostnad av den mindre lönsamma bambun. Jag har i intervjuer med en av de representanter för näringslivet som ingår i den projekteringsgrupp som skall förbereda utbyggnaden av denna skogsindustriproduktion sett precis samma uttalande som jag här gör; han ser med tillfredsställelse på möjligheterna att förse projektet med råvaror.

Herr Hernelius berörde vidare frågan om möjligheterna att inom Nordvietnam klara transporter. En inte obetydlig del av projektet utgörs av utrustning för nybyggnad och förbättringar av det vägnät som behövs för förbindelser i första hand mellan Haiphong och fabriksplatsen. Jag vågar i detta sammanhang påstå att vietnameserna säkerligen under kriget lärde sig en hel del om transporter.

Sedan till den fråga som också figurerat i moderat press att vi skulle ställa människor som är svedjejordbrukare utan arbete. Man har sagt att det skulle gälla ungefär 100 000 människor. Det har klart angivits att vid beräkningarna av tillgången på råvaror har man tagit hänsyn till behovet hos de människor det kan bli fråga om. I och för sig tycker jag inte att inställningen från Vietnams sida att ett primitivt svedjejordbruk måste ge vika för en industrialiseringsprocess är onaturlig. Vi har ju heller inte, herr Hernelius, något svedjebbruk i ett utvecklat land som Sverige.

Därmed tror jag att jag har svarat på de frågor som herr Hernelius ställde i slutet av sitt inlägg. Jag vill slutligen ännu en gång säga att jag i första hand upplever detta såsom en politisk manifestation från herr Hernelius' sida, en manifestation mot de av riksdagen själv fastställda principerna för vårt val av programländer.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Låt mig först instämma i och på några punkter bekräfta vad fru statsrådet Sigurdsen sade.

Det är riktigt att utskottet fått en förmiddagsföredragning om projektet i Nordvietnam. Däremot har dock inte riksdagen informerats. Det var en hemlig föredragning.

Vidare är det riktigt att utskottet har fått en skrift om projektet *efter* det att avtalet undertecknats – det var ju bra det, men det var så dags då!

Det är riktigt att man vid debatten om u-hjälpen i våras från många håll rörde sig med större siffror än 500 miljoner. Men när jag anförde siffran 500 miljoner var det därför att den uppgiften står i propositionen. Där står "över 500 miljoner", och den siffran har legat till grund för riksdagens arbete. Den siffran kvarstår. Det är med den siffran regeringen har gått till riksdagen – icke med siffran 800 miljoner som är den i dag aktuella.

Fru Sigurdsen påstår att jag rörde mig med hemliga uppgifter från utrikesdepartementet och var det nu var ifrån. Ja, från utrikesdepartementet har jag inte några andra uppgifter i det här sammanhanget än de som fanns på stencilen som jag visade. De var från utrikesdepartementets u-hjälpsavdelning, och de var alltså hemliga – strängt förtroliga. Det är de enda uppgifter jag har på den punkten. Jag bekräftar fru Sigurdsens uppgifter. Jag har hemliga uppgifter från biståndsavdelningen som man överlämnat till mig i utskottet.

Men uppgifterna om biståndet i övrigt i Nordvietnam har jag faktiskt fått genom att läsa tidningar, och det hoppas jag att regeringens ombud också gör för att hålla regeringen informerad.

Sedan vill jag också som en detalj säga att det inte är fråga om 8 procent av det bilaterala svenska biståndet utan 16 procent. Siffran 8 procent kommer fru Sigurdsen fram till när hon tar hela biståndet. Det är en viss skillnad.

Sedan söker fru Sigurdsen skydd genom att påstå att bakom min kritik ligger uppfattningen att Nordvietnam av politiska skäl över huvud taget inte skulle vara mottagarland. Den uppfattningen har, såvitt jag vet, icke framförts av någon med inflytande i det parti jag tillhör. Däremot har det kanske sagts att när riksdagen uttalar sig för att både Nord- och Sydvietnam bör få bistånd – det har riksdagen faktiskt sagt, jag tror det var 1970 – så bör balansen inte bli den att Nordvietnam får ta emot inemot en miljard, tillsammans taget under fem år, plus särskilt bistånd till den provisoriska regeringen i Sydvietnam, samtidigt som Sydvietnams regering får ta emot jag tror det var 1,5 miljoner till flyktingar från Sydvietnam. Detta är verkligen obalans.

Herr talman! Jag läste med stor rörelse ett tal i FN häromdagen av en ledamot av denna kammare, herr Sture Ericson, där han i samband med Världsbanken sade att multilateralt bistånd dock inte får ges till bara den ena av parterna om båda är drabbade av militära konflikter

Nr 122

Torsdagen den
14 november 1974

*Ang. det svenska
stödet till ett
skogsindustriprojekt
i Nordvietnam*

Torsdagen den
14 november 1974

*Ang. det svenska
stödet till ett
skogsindustriprojekt
i Nordvietnam*

och båda parter enligt internationella avtal skall vara likställda. Jag noterar att det var multilateral hjälp han talade om i FN. Har han inte läst den svenska statsverkspropositionen? I så fall skulle han kanske rikta kritiken mot närmare håll.

Jag har alldeles klart för mig, fru Sigurdsen, att Nordvietnams behov är större än Sydvietnams; i varje fall var det större tidigare. Jag vet inte hur det är i dag. Jag vet också att Nordvietnam inte har på penningstarka hjälpare som Sydvietnam haft under många år – Förenta staterna. Den saken är alldeles klar. Det kan inte bli tal om någon jämförelse i pengar räknat mellan de båda länderna i fråga om behov. Den svenska riksdagen har säkert inte velat att uttalandet skall tolkas så. Det måste vara en enorm skillnad, men skall det vara en skillnad som är så stor som framgår av de siffror jag nämnde – till den ena sidan en miljard och till den andra 1,5 miljoner till flyktingar, låt vara att det i ena fallet är på fem år, i det andra på ett år? Det kan inte vara rimligt att tolka det så. Men det är en sak vid sidan av den diskussion vi för i dag, som gäller huruvida riksdagen blivit informerad om hjälpen till Nordvietnam och om skogsindustriprojektet.

Jag kan inte finna annat än att DRV har kommit att inta en särställning i svensk biståndspolitik. Jag kan möjligen ha mina funderingar om varför så har skett, men jag vill bara konstatera detta. Ett stöd för detta påstående är faktiskt att jag inte fått någon förklaring av fru Sigurdsen på vad som eljest menas med "tillgängliga biståndsmedel för detta krigshärjade land", som hon sade i interpellationssvaret. Jag vet inte att riksdagen har beslutat att tillgängliga biståndsmedel på 800 miljoner kronor skall gå till DRV. Jag känner inte till något sådant beslut. Det är i varje fall inte anmält till utskottet att hjälpen har den storleksordningen. Jag har mött uppgiften förut, och jag blir lika förvånad varje gång jag möter den.

Jag kan alltså inte finna att regeringen har iakttagit sin informationsplikt. Jag skall lämna det konstitutionella därefter. Regeringen har inte bemödat sig om att informera riksdagen, och jag finner det i hög grad felaktigt att riksdagen icke har beretts tillfälle att diskutera avtalet när de nya siffrorna framkom och avtalet var i vardande och när det hade varit på sin plats att underställa riksdagen överenskommelsen innan avtalet undertecknades.

Jag har till sist bara en liten fråga. Jag har i min hand en broschyr som har kommit från SIDA, och manuskriptet är utarbetat av UD:s u-avdelning. Det står i denna lilla nätta broschyr:

"Det är riksdagen som på förslag av regeringen fattar alla väsentliga beslut, när det gäller inriktningen och anslagen till biståndsverksamheten."

Kan man verkligen stå för det uttalandet med denna debatt i öronen? Kan man verkligen göra gällande att det är riksdagen som har fattat det väsentliga beslutet om den stora hjälpen till Nordvietnam?

Fru statsrådet SIGURDSEN:

Nr 122

Torsdagen den
14 november 1974

*Ang. det svenska
stödet till ett
skogsindustriprojekt
i Nordvietnam*

Herr talman! Herr Hernelius tar i sitt inlägg upp frågan om obalans och hänvisar till fördelningen av anslagen till Vietnam. Vi vet att det enligt Parisavtalet finns tre parter i Sydvietnam som skall samarbeta för en nationell försoning. Det är PRR, Thieuregimen och den tredje kraften. Jag har inte hört att herr Hernelius och hans partikamrater krävt ökat stöd till PRR. Den tredje kraften har hittills saknat organisatorisk bas för att förmedla ett mera omfattande bistånd, och då återstår alltså Thieudadministrationen. Vi försöker, så långt det går, att förmedla ett bistånd till de verkligt behövande även inom Saigonområdena genom olika kanaler. Men det är inte lätt, herr Hernelius. Vi ger bidrag till de förenade buddistkyrkorna. Eftersom vi ger bidrag till UNICEF, FN:s barnfond, bidrar vi också här. Vi ger även bidrag till Internationella röda korset. För närvarande prövar regeringen möjligheterna att öka stödet till dessa grupper genom bidrag till FN:s flyktingkommissarie.

Sedan har herr Hernelius funderingar över varför DRV får biståndsmedel. Jag vill återigen hänvisa till att DRV inte behandlas på något annat sätt än övriga programländer. Riksdagen fastställer en ram, och sedan är det diskussioner mellan givare och mottagare om vad detta anslag skall användas till. Det sker i fallet DRV, i Indien, Kenya, Tanzania och alla de andra programländerna. Herr Hernelius ställer genom att läsa broschyren – jag är mycket tacksam för den uppmärksamhet vår broschyr fått, det är andra gången i dag den berörs i debatten – frågan om riksdagen är den som står för inriktningen av anslagen till vår biståndspolitik. Ja, det är riksdagen som, efter förslag av regeringen i proposition och efter eventuella motioner, fastställer anslagen för de olika länderna och för det utvecklingsamarbete som vi skall ha. Jag tycker alltså att detta är helt riktigt.

Herr Hernelius påstår att statsrådet söker skydd. Ja, herr Hernelius jag vill säga precis som jag sade till herr Ullsten: Om det är något jag söker skydd hos när det gäller att verkställa beslut är det de beslut som har fattats i Sveriges riksdag. Jag vill i det här sammanhanget lika väl som i den tidigare diskussionen med herr Ullsten säga att jag tycker att regeringen följt de beslut som den svenska riksdagen har fattat.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Den senaste repliken gick väl förbi i alla fall, fru statsråd. Det kan ju hända efter två långa debatter. Det är väl jag som har bett att riksdagen skall uppmärksammas mera och inte fru Sigurdson. Det förhåller sig alltså alldeles tvärtom. Men låt oss gärna titta på detta i annat sammanhang.

I fråga om DRV har regeringen följt riksdagens anvisningar, säger fru Sigurdson. Jag förstår inte det resonemanget. I propositionen och i utskottsbetänkandet redovisas inga medelsanslag för tiden efter den 1 juli 1975, inte ens som indikativa planeringsramar. Men det här avtalet innebär en bundenhet för en längre period och det innebär samtidigt, säger

Torsdagen den
14 november 1974

*Om ökat stöd till
kommunernas
barnstugeutbyggnad, m. m.*

fru Sigurdsen, bara att man tar i anspråk tillgängliga medel. Vilka tillgängliga medel? Det är riktigt att på stencilen fanns uppgifter om planeringsramar för 1975/76 och 1976/77. Men ingen vill väl påstå att en sådan stencil kan utgöra underlag för riksdagens anslagsbeviljanden och för en vederhäftig debatt i riksdag och utskott – en stencil som därtill är förtrolig.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 23 Om ökat stöd till kommunernas barnstugeutbyggnad, m. m.

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels fru *Nordlanders* (vpk) den 17 oktober framställda interpellation, nr 122, såvitt nu var i fråga, till fru statsrådet Leijon, dels fru *Lantz'* (vpk) i kammararens protokoll för den 7 november intagna fråga, nr 325, och anförde:

Herr talman! Fru Nordlander har frågat statsrådet Leijon om bl. a. på vilket sätt regeringen ämnar underlätta för kommunerna att bygga ut barntillsynen och om det föreligger några planer på att i enlighet med vpk:s förslag låta staten överta utgifterna för daghemspersonalen. Interpellationen har i denna del överlämnats till mig för besvarande.

Fru Lantz har frågat mig om jag observerat benägenheten hos kommunerna att av ekonomiska skäl skjuta barnstugeutbyggnad på framtiden och om förhållandet föranleder något initiativ från min sida att föreslå en förlängning av anordningsbidraget för daghem och fritidshem respektive annan form till ökat stöd för denna verksamhet.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Regeringen har vidtagit en rad åtgärder under de senaste åren för att underlätta en snabb utbyggnad av kommunernas barnomsorg. Bland de ekonomisk-politiska åtgärder som på regeringens förslag beslöts vid förra årets riksdag ingick en temporär fördubbling av de statliga anordningsbidragen till daghem och fritidshem. Sådant fördubblat anordningsbidrag, 12 000 kronor per plats, utgår för platser som påbörjas under tiden den 15 oktober 1973–den 31 december 1974 och utgör således en del av de konjunkturpolitiska åtgärder som vidtogs förra hösten. För att mera permanent underlätta kommunernas daghemsutbyggnad beslöts samtidigt om en kraftig höjning av det statliga driftbidraget fr. o. m. den 1 juli i år. Driftbidraget höjdes då med 1 500 kronor till 6 500 kronor per plats och år för daghem och med 750 kronor till 3 250 kronor per plats och år för fritidshem.

Dessa åtgärder har lett till en klart ökad daghemsutbyggnad under år 1974 med en särskilt kraftig igångsättning av nya daghemsbyggen under andra halvåret i år. För tiden därefter visar emellertid kommunernas uppgifter till socialstyrelsen på en nedgång i utbyggnadsplanerna.

Dessa uppgifter ger mig anledning understryka angelägenheten av en fortsatt snabb daghemsutbyggnad. Vid sidan av de höjda driftbidragen kommer den nya förskolelag som träder i kraft nästa år att få stor betydelse i detta avseende. Enligt förskolelagen blir nämligen varje kommun skyldig att upprätta en särskild förskoleplan i vilken skall anges på vilket sätt och i vilken omfattning kommunen avser att tillgodose behovet av daghem och annan förskoleverksamhet under den närmaste femårsperioden. Avsikten är att dessa frågor därmed skall bli föremål för lokala politiska bedömningar på ett helt annat sätt än hittills.

Mina närmare bedömningar beträffande den fortsatta daghemsutbyggnaden och statsbidragsfrågorna kommer i sedvanlig ordning att redovisas i den budgetproposition som läggs fram till riksdagen om två månader.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret på min interpellation, men jag kan inte påstå att det svar som jag fått inger förhoppningar om en snar lösning på den fråga som nu så livligt debatteras, utbyggnaden av barntillsynsverksamheten.

Jag är inte lika optimistisk som socialministern när han tror att den förskolelag som träder i kraft nästa år skall kunna medverka till en lösning av barntillsynsfrågan. I stället kan det bli så att de ekonomiska resurser kommunerna måste satsa på utbyggnaden av förskolan minskar förutsättningen för en utbyggnad av barntillsynen. Detta innebär naturligtvis inte att jag är mot beslutet om förskola. Tvärtom ansåg vpk att förskolan skulle vara obligatorisk. Men förskolans utbyggnad löser på intet sätt frågan om barntillsynen.

För många kvinnor är barntillsynen fortfarande avgörande för om de kan ställa sig till arbetsmarknadens förfogande, som det så vackert heter. Fortfarande är det kvinnorna som i de flesta familjerna har ansvaret för hem och barn. Men samtidigt tvingas de av ekonomiska skäl ut i arbetslivet. Här finns då ingen valfrihet. Kvinnornas ansvar för hem och barn tvingar dem till arbete inom en mycket snäv sektor på arbetsmarknaden. De måste söka inom det yrkesområde där de antingen kan få ett arbete på deltid och/eller på en arbetstid som är obekvämlig för andra arbetstagare.

Möjligheten till utnyttjande från arbetsköparsidan blir stor därför att de arbeten som står till förfogande oftast är lågavlönade med osäkra anställningsförhållanden och utan social trygghet.

Men trots de dåliga betingelserna ökar kvinnorna i arbetskraften. Samhället drar emellertid inte konsekvenserna av detta när det gäller utbyggandet av barninstitutionerna. Förhållandet att barnen är kvinnornas egen angelägenhet tycks accepteras i stor utsträckning.

Visserligen har daghemsutbyggnaden under innevarande år ökat, men den ökade utbyggnaden har lett till en ökad efterfrågan. Så behovet har därigenom inte minskat. I stället för att kvinnornas ökade arbetsbenägenhet nu borde leda till en ännu kraftigare satsning från ansvariga myn-

Torsdagen den
14 november 1974

*Om ökat stöd till
kommunernas
barnstugeutbyggnad, m. m.*

digheter, reducerar kommunerna de utbyggnadsplaner som man förut i stort var överens om. Motiveringen för nedskärningen är kommunernas svaga ekonomiska resurser. Ändå är det klart dokumenterat att en utbyggd barntillsyn i varje fall på sikt är lönsam även för kommunerna. Hittills har högkonjunkturerna styrt utbyggnaden av barntillsynen och därmed kvinnornas möjlighet till jobb. Det vill vi inte längre acceptera.

Långtidsplaner för barntillsynen finns redan i dag i de flesta kommuner, behovet är man ganska väl medveten om. Men det hjälper ju inte om man sedan i budgetbehandlingen prutar planerna till hälften som skett i många kommuner i årets budgetsammanhang.

Vänsterpartiet kommunisterna har år efter år motionerat om att staten skall överta kostnaden för barnstugepersonalen, eftersom det är den tunga utgiften för kommunerna. Detta tycks i dag vara en tänkbar lösning för att snabbt täcka behovet av barnstugor. Det skulle kanske också kunna leda till den kvalitetsförbättring som alla efterlyser och stoppa den överinskrivning på ända upp till 25 procent som vissa kommuner laborerar med, en överinskrivning som helt går emot socialstyrelsens intentioner att överinskrivning bara skall tillämpas i katastrofsituationer.

Visserligen kan man tala om katastrof i samband med barntillsynen, men det är inte vad socialstyrelsen menar med katastrofsituation.

Socialministern understryker i sitt svar angelägenheten av en fortsatt snabb daghemsutbyggnad, och det är bra. Men om staten nöjer sig med att kritisera kommunerna som inte bygger tillräckligt trots höjda statsbidrag och sedan kommunerna i sin tur klagar över dålig ekonomi och bristande tillgång på personal, så händer ju ingenting.

På det sättet försöker båda parter att dra sig undan ansvaret. Det blir kvinnorna som drabbas. Jämlikheten kan aldrig förverkligas om inte kvinnorna ges möjlighet till arbete på samma villkor som männen. En förutsättning för detta är att barntillsynsfrågan löses.

Vänsterpartiet kommunisterna anser att staten måste ta det ekonomiska ansvaret för daghemsutbyggandet.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag skall be att få tacka herr socialministern för svaret, även om jag lika litet som fru Nordlander är nöjd med det.

Det finns i dag ungefär 800 000 förskolebarn i vårt land. Av dessa 800 000 barn har ungefär 400 000 förvärvsarbetande mödrar. Det finns för dessa 400 000 barn bara 60 000 daghemsplatser att dela på. Det finns 200 000 skolbarn på lågstadiet som också skulle behöva barnomsorg på fritidshem. För dessa 200 000 skolbarn finns det 18 000 fritidshemsplatser att kivas om.

Enligt regionplanekontoret var kön till barnstugeplatser i juni i år 34 000 för Stockholms län. I Botkyrka står 4 600 barn i kö. I Stockholm står över 5 000 barn i kö och i Huddinge 1 000 barn.

De siffror som jag har redovisat visar på den akuta kön, den registrerade kön, och är säkerligen inte på något sätt representativa för det behov

*Om ökat stöd till
kommunernas
barnstugeutbyggnad, m. m.*

som verkligen finns, nämligen det latenta behovet.

De planeringssiffror som framkommit i debatten om barnomsorgsutbyggnaden är helt otillräckliga. Barnstugeutredningen talar om att år 1980 skall 50 procent av behovet av platser vara fyllt. LO-ordföranden Gunnar Nilsson påpekar att med nuvarande planering kommer bara 37 procent av behovet att tillgodoses, och delegationen för jämställdhet tror i dag att inte heller den siffran kan uppfyllas. Vad som behövs är naturligtvis en planering, en planering som tillgodoser alla behov av barnomsorg. Men det behövs förvisso inte bara en planering, det behövs konkreta åtgärder och det behövs styrmedel från statens sida för att åstadkomma en utbyggnad.

Statsminister Palme sade på facklärnarnas kongress för inte så länge sedan att han var orolig för att kommunernas besparingssträvanden kommer att gå ut över barnomsorgsutbyggnaden, och han var rädd för den nedåtgående trend som nu redovisas. Jag delar, herr talman, hans oro i detta fall.

Driftbidragen till daghem höjdes i år till 6 500 kronor. Samtidigt höjdes anordningsbidraget till det dubbla mot förut, och det är nu uppe i 12 000 kronor per plats. Med denna storlek på anordningsbidraget täcks så gott som hela byggkostnaden för kommunerna. Med dessa ökade bidrag skulle kommunerna kunna bygga ut antalet platser med 20 procent utan att det skulle medföra höjda driftkostnader.

Det är obestridligt att denna satsning till kommunerna haft effekt – den satsning som skedde i början av året. Under 1974 byggs fler daghem än någonsin. Men det är lika tillfälligt som de tillfälligt fördubblade anordningsbidragen till barnstugeplatser. Planerna för 1975 och 1976 uppvisar en mycket kraftig nedgång enligt en kommunenkät som socialstyrelsen gjort under 1974. Kommunerna planerar t. o. m. att bygga färre daghemsplatser de åren än de gjorde 1973.

Det är mot bakgrund av denna nedåtgående trend som jag har gjort en förfrågan huruvida socialministern är beredd att föreslå en förlängning av anordningsbidraget för dag- och fritidshem eller någon annan form av stöd till kommunerna för att garantera en snabb utbyggnad.

I det svar jag har fått påpekas det mycket riktigt att regeringen vidtagit en rad åtgärder under de senaste åren för att underlätta en utbyggnad av kommunernas barnomsorg. Men de åtgärder som vidtagits är helt otillräckliga, vilket ju också klart framgår av den akuta kösituation som kommunerna har i dag.

Det finns enligt min mening olika sätt att stimulera och garantera barnomsorgsutbyggnad.

För det första kan det ske genom att ytterligare ekonomiska garantier ställs till kommunernas förfogande från statens sida. På sikt är det nödvändigt att staten helt tar över kommunernas kostnader för barnomsorg. Ett krav som vpk rest är att staten som ett första led tar över personalkostnaderna, som ju uppgår till 70 procent av driftkostnaderna.

För det andra kan statliga normer reglera en garanterad utbyggnad.

Torsdagen den
14 november 1974

*Om ökat stöd till
kommunernas
barnstugeutbyggnad, m. m.*

Det skulle vara ett effektivt sätt att lösa utbyggnaden av barnomsorgen.

Att låta varje barn gå i skola är i dag en självklarhet för alla människor. Ingen protesterar mot att skolan kostar pengar. Det borde vara lika självklart med rätten för alla barn – antingen de har bortaarbetande föräldrar eller ej – att få barnstugeplats eller lekskoleplats som med rätten att gå i skola. Skolan är en god samhällsinvestering, heter det, och det är förvisso barnstugan också.

Socialministern säger sig vara medveten om nedgången i utbyggnadstakten och vill med anledning därav understryka angelägenheten av en fortsatt snabb barnstugeutbyggnad. Hur skall det ske? Det pekas på att de höjda driftbidragen och det faktum att vi fått en förskolelag med skyldighet för varje kommun att upprätta en särskild förskoleplan skulle stimulera kommunerna att bygga ut snabbare. Det första kan jag hålla med om, även om jag, som jag tidigare sagt, inte anser det ekonomiska stödet vara tillräckligt omfattande. Men det andra, att bara för att kommunerna får skyldighet att planera så skulle detta faktum få inverkan på den faktiska utbyggnaden, tror jag är en helt felaktig förhoppning. Att kunna redovisa sina behov av utbyggnad för en rullande femårsperiod är ju bara en statistisk redovisning, som i sig inte förpliktar till någon utbyggnad.

Avsikten, sägs det i interpellationssvaret, är att dessa frågor skall bli föremål för lokala politiska bedömningar. Dessa politiska bedömningar – vill jag påstå – har vi haft hela tiden. Och det är de politiska bedömningarna som omfattas av majoriteten av våra kommunalpolitiker som lett till den horribla, katastrofala situation vi i dag har på barn-tillsynsområdet.

Barnstugepolitik, barnomsorgspolitik är tydligen att vilja men inte kunna. Det kan jag med beklagande konstatera av det svar jag fått i dag.

Jag skulle till slut bara vilja fråga: Hur tänker socialministern möta det allt högljuddare och alltmer påträngande krav som kommer från hundratusentals barn och föräldrar, främst då kvinnor förstas, på att barnomsorgen byggs ut till fullo? Det räcker inte, menar jag och många med mig det kan jag försäkra, med vackra målsättningar och fagra löften, utan det behövs ett konkret handlingsprogram.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Vi är alla överens om att utbyggnaden av barnstugorna måste fortsätta i snabb takt. Det vill jag gärna återigen understryka. Men jag vill i detta sammanhang också betona kommunernas ansvar på detta område. Det är min förhoppning att de nya bestämmelserna i förskolelagen om att varje kommun fr. o. m. nästa år skall upprätta en förskoleplan skall leda till en bättre utbyggnadsplanering av förskoleverksamheten. I förskoleplanen skall anges på vilket sätt och i vilken utsträckning kommunen under den närmaste femårsperioden avser att tillgodose behovet av daghem och annan förskoleverksamhet. Jag vill understryka att det är av största vikt att lokala politiska, fackliga och andra

organisationer deltar aktivt vid utarbetandet av förskoleplanerna och framför sina synpunkter på utbyggnaden. Jag tror, herr talman, att detta är en väsentlig sak. Det är arbetet inom den egna kommunen och det egna bostadsområdet som i hög grad bestämmer dagshemsutbyggnaden.

Om statens bidrag till kommunernas förskoleverksamhet skall utgå generellt eller anknytas till exempelvis personalkostnaderna är huvudsakligen en fråga som hänger samman med bidragens storlek. Jag vill upprepa att driftbidragen till daghem och fritidshem har höjts i flera omgångar under senare år. Driftbidragen till daghemmen höjdes den 1 januari 1972 till 4 000 kronor, den 1 juli 1973 till 5 000 kronor och den 1 juli 1974 till 6 500 kronor. Motsvarande höjningar har skett också när det gäller driftbidragen till fritidshem.

Det här är en viktig fråga, och jag har i mitt svar understrukt att det är angeläget med en fortsatt snabb dagshemsutbyggnad.

Det bör, herr talman, också observeras att fördubblingen av anordningsbidraget hade ett klart konjunkturstimulerande syfte; det angavs i propositionen. Ett sådant konjunkturläge har vi inte i dag.

Då det gäller den fortsatta dagshemsutbyggnaden och statsbidragsfrågorna har jag redan sagt, herr talman, att jag inte två månader före budgetpropositionen kan stå här i kammaren och i precisa former ange vad den skall innehålla. Men självfallet är de här frågorna angelägna för mig och för regeringen i övrigt.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Det är skönt att vi tydligen är ganska överens om tagen. Men utbyggnadsplaneringen i kommunerna är det väl inget större fel på i dag, annat än att beräkningen av antalet förvärvsarbetande kvinnor inte räcker som underlag för att fastställa behovet. Där är vi inte överens. Vi i vpk anser att barnstugor skall finnas för alla barn som vill vara där. Om kommunerna nu inte anser sig ha pengar till en tillräcklig utbyggnad, då står vi bara där.

Anna-Greta Leijon, som är bas för delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor, medger att framtiden ser dystert ut för barntillsynen, men hon tycker inte att alla beslut om barntillsyn skall läggas på staten. Det kan väl i och för sig vara riktigt, men hon fortsätter: Det stämmer illa med att vi på andra håll vill decentralisera beslut. Men det ställer också krav på kommunerna att verkligen prioritera barnomsorgen.

Jag förstår ärligt talat inte hur den ekvationen skall gå ihop, om inte staten tar ett större ekonomiskt ansvar. Det framgår ju klart, eftersom regeringens stimulanspaket innebar en ökad utbyggnad under 1974, att det är ekonomin det rör sig om. Men om kommunerna bygger och sedan inte kan hålla barnstugorna i drift, vilket också hänt på vissa håll, har man ingenting vunnit. Tomma byggnader är ju inte ekonomiska ur någon synpunkt.

Kommunerna klagar helt riktigt över att beslut i riksdagen ökar deras ekonomiska pålagor. Det skattestopp som kommunerna drabbades av

Om ökat stöd till kommunernas barnstugeutbyggnad, m. m.

Torsdagen den
14 november 1974

*Om ökat stöd till
kommunernas
barnstugeutbyggnad, m. m.*

var ju framför allt till för att hjälpa de lågavlönade och barnfamiljerna, som hårdast känner det kommunala skattetrycket. Men det får inte innebära att de drabbas bakvägen genom att servicen till dem först drabbas av nedskärningar. Det är ju vad som händer med den minskade barn-tillsynsmöjligheten.

Nedskärningen drabbar även dagbarnvårdarna, som klagar över att de får färre barn att vårda och därmed minskade inkomster. Dagbarnvårdarna är en av de yrkesgrupper som har osäkra anställningsförhållanden utan inkomstgaranti, som använts som regulator för kommunernas ekonomi. De skall bara ställa upp när de behövs.

Vi måste ställa krav på regeringen, och det måste vara staten som tar det ekonomiska ansvaret.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Det är alldeles uppenbart att vi är överens i det stora hela när det gäller insikten om hur viktigt det är att barntillsynsmöjligheterna byggs ut mycket snabbare.

Jag känner väl igen siffrorna i detta sammanhang och är mycket glad över att man efter hand har ökat de åtaganden som staten har i förhållande till kommunerna. Men jag tror inte att det räcker med bara ekonomiska åtgärder. Jag tror att den goda viljan hos våra kommunalpolitiker tyvärr fattas när det gäller att besluta om en utbyggnad. I valtider är det ju mycket populärt att föra fram förslag om en utbyggnad av barnstugeverksamheten. Men när man sitter i kommunerna fattas den goda viljan. Då är man inte längre beredd att skriva på de paroller som man har ställt upp till val med.

Delegationen för jämställdhet har sagt att vi måste vädja till kommunerna att göra ekonomiska omprioriteringar. Jag tillhör dem som är beredda att göra sådana omprioriteringar. Jag vill prioritera barntillsynsutbyggnad före en mil ny motorväg och på det viset få över 4 000 daghemsplatser. Men jag är tyvärr ganska ensam om att vilja göra den omprioriteringen. I stället för att skaffa ett nytt Viggen-flygplan anser jag också att man skulle bekosta 1 000 daghemsplatser.

Jag tror inte att det förhållandet att vi har fått en förskolelag leder till några konkreta åtgärder bara för att man har ålagt kommunerna att planera. Det är ju inget nytt fenomen att man planerar i kommunerna. Det har vi gjort så länge som jag har suttit i den sociala centralnämnden i Huddinge och tidigare i barnstugestyrelsen, som den hette. Under tio år har vi planerat och beräknat behov kors och tvärs. Men det har ju inte lett till någon nämnvärd utbyggnad.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Jag vill ännu en gång understryka angelägenheten av en fortsatt snabb utbyggnad. Detta är ett område som i dag och för framtiden är så väsentligt att stora ansträngningar måste göras för en kraftfull fortsatt utbyggnad.

Samhället – i det här fallet staten – har ju också gjort insatser. Jag har, herr talman, tidigare nämnt några siffror, och jag skall inte upprepa dem. Men resultatet framgår av ett par andra siffror. Antalet platser i daghem år 1970 var 33 000. Vi har nu år 1974 närmare 63 000 platser.

Men bristen på daghemsplatser är stor på många håll, och de redovisade planerna för 1975 och 1976 har ju också oroat oss.

Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på att det jag här i kammaren har strukit under, nämligen kommunernas skyldigheter att upprätta förskoleplaner, är väsentligt. Och det nya i detta är ju framför allt att organisationerna – de politiska partierna och organisationerna i kommunerna – direkt skall ha ett engagemang och också ta ett ansvar för att dessa frågor i kommunen verkligen får den placering och prioritering som de sannerligen behöver ha.

Detta är någonting som jag tycker att fru Nordlander och fru Lantz skall observera, för det är viktigt och väsentligt. Meningen är att man skall upprätta de här planerna för en tid av fem år, och det kommer att styra mycket av utvecklingen i fortsättningen.

Att jag sedan några månader före budgetpropositionens framläggande inte kan gå in på statsbidragsfrågorna vill jag bara ånyo understryka. Men alla goda krafter, herr talman, bör sättas in för att ute i kommunerna ge den fortsatta utbyggnaden all den stimulans som är möjlig.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Socialministern nämnde att 1970 hade vi 33 000 daghemsplatser. Jag har en annan siffra: 1968 skulle vi ha behövt 270 000 daghemsplatser. Det är en viss differens mellan dessa siffror som säger en del om hur långt bakefter vi kommer.

Socialministern påpekar ånyo att han anser en snabb utbyggnad angelägen. Då skulle jag återigen vilja fråga: Är man beredd att ge de ekonomiska garantier som måste ges till kommunerna för att en sådan utbyggnad som vi tydligen är överens om och som behövs skall komma till stånd? Och eftersom jag inte tror att viljan finns hos våra kommunalpolitiker frågar jag också: Är man beredd att från regeringens sida förorda en central styrning i denna fråga?

Överläggningen var härmed slutad.

§ 24 Ang. fjärrbusstrafiken i Norrlands kustområde

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Nordins* (c) den 16 oktober framställda interpellation, nr 89, och anförde:

Herr talman! Herr Nordin har frågat om jag är beredd att medverka till dels att allmänheten i de områden som avses i interpellationen tillförsäkras en fullgod service beträffande fjärrbusstrafik, dels att trafik-

Torsdagen den
14 november 1974

Ang. fjärrbusstrafiken i Norrlands kustområde

tillstånd lämnas på sådant sätt att mindre företag inte missgynnas och därvid uttala att krav på sammanläggning av företag inte ställs som villkor.

Den trafik som åsyftas i interpellationen är s. k. veckoslutstrafik, och herr Nordin nämner särskilt veckoslutstrafiken mellan Norrland och Stockholm.

I propositionen 1972:81 hade jag anledning att erinra om vissa uttalanden i samband med tillkomsten av förordningen (1940:910) angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. och att ge uttryck för min uppfattning om hur dessa inverkade på bedömningen av veckoslutstrafiken. Jag förordade också i propositionen en mindre restriktiv tolkning av yrkestrafikförordningen när det gäller att meddela tillstånd till veckoslutstrafik.

Genom att riksdagen godkände propositionen i denna del blev det fastslaget att den s. k. veckoslutstrafiken, som i stor utsträckning drivits med stöd av tillstånd till beställningstrafik, är att anse som linjetrafik och därför kräver linjetrafiktillstånd. Vidare öppnades vissa möjligheter för andra än SJ och redan etablerade linjetrafikföretag att driva veckoslutstrafik.

För att underlätta en anpassning till den nya situationen beslöt Kungl. Maj:t den 22 september 1972 att den som utfört veckoslutstrafik med stöd av beställningstrafiktillstånd och som ansökt om linjetrafiktillstånd före den 1 november 1972 får fortsätta med trafiken till dess hans ansökan blivit slutligt prövad.

Ett stort antal ansökningar om linjetrafiktillstånd avseende veckoslutstrafik har ingivits och prövats av länsstyrelserna. Av dessa har Kungl. Maj:t i ett beslut den 28 juni 1974 efter besvär avgjort ett trettiotal, som gäller trafiken mellan Norrland och Stockholm.

Som en bakgrund till detta beslut vill jag erinra om att det i de aktuella relationerna sedan länge finns en veckoslutstrafik, som drivs i samarbete mellan de etablerade linjetrafikföretagen. De betecknas i beslutet den 28 juni "samtrafikföretagen". Därutöver har – i synnerhet under senare år – tillkommit en rad företag som drivit trafiken med stöd av enbart tillstånd till beställningstrafik. Det var ansökningar från bl. a. dessa senare företag som avgjordes genom beslutet.

Ett bifall till samtliga ansökningar hade inneburit veckoslutstrafik mellan Norrland och Stockholm av ett trettiotal olika företag. Även om det finns ett betydande trafikunderlag måste en sådan uppsplätning av tillstånd uppenbart medföra en orationell driftstruktur och ett dåligt utnyttjande av tillgängliga resurser. En rationell drift och rätt avvägda resurser är väsentliga förutsättningar för att trafiken skall kunna fungera under trafiksäkra former och med en sund prissättning, men också för att kravet på tillfredsställande arbetarskydd och anställningstrygghet skall tillgodoses.

Det förelåg därför inte förutsättningar för bifall till de gjorda ansökningarna. Lösningar för att tillgodose trafikbehoven får i stället utformas på annat sätt, och i Kungl. Maj:ts beslut redovisas två alternativ. Det

Torsdagen den
14 november 1974

Ang. fjärrbusstrafiken i Norrlands kustområde

ena är att företag som önskar utföra trafiken och är lämpliga härför sammanför behövliga resurser i ett gemensamt företag, som i egenskap av trafikutövare driver trafiken och ansvarar för trafikutövningen. Ett sådant gemensamt företag måste ha de resurser i fråga om fordon och egen administration och personal som behövs. Om ett sådant företag kommer till stånd anses i beslutet förutsättningar föreligga för att meddela det linjetrafikillstånd i de aktuella relationerna. Det andra alternativet är en utbyggnad av veckoslutstrafiken inom ramen för samtrafikföretagens verksamhet och med utnyttjande av de utomstående företagens resurser. Detta innebär alltså att de utomstående företagen som entreprenörer eller i annan samarbetsform ställer behövliga resurser till samtrafikföretagens förfogande som ett komplement till deras samtrafik och inordnad i denna. I beslutet förutsätts att en lösning enligt något av angivna alternativ skall kunna vara klar till utgången av februari 1975.

Ansvaret för de överläggningar och åtgärder som behövs för en lösning enligt angivna riktlinjer åvilar enligt beslutet i första hand de ifrågasvarande företagen själva. Genom att länsstyrelserna har ansvar för ett ändamålsenligt anordnande av trafiken är det emellertid väsentligt att länsstyrelserna redan från början tar del i arbetet. Eftersom det är fråga om att välja en övergripande trafiklösning som berör flera olika relationer understryks vikten av att samordningen länsstyrelserna emellan får en effektiv form, lämpligen genom en för ändamålet bildad samarbetsgrupp.

De i beslutet förutsatta överläggningarna har inletts, och flera sammanträffanden mellan företrädare för länsstyrelserna och trafikutövarna har ägt rum.

Som framgår av min redogörelse har ett av de viktigaste syftena med beslutet varit just att tillförsäkra allmänheten en tillfredsställande trafikförsörjning. Beslutet innebär inte någon form av monopolisering. Tvärtom lämnas här utrymme för mindre företag att i fråga om veckoslutstrafiken utefter Norrlandskusten gå samman och verka i en form som kan göra dem konkurrenskraftiga och effektiva genom möjligheten till ett rationellt utnyttjande av de samlade resurserna.

Sammanfattningsvis vill jag uttala att jag är övertygad om att en lösning av veckoslutstrafiken enligt de i beslutet angivna riktlinjerna kommer att vara till gagn för den resande allmänheten, trafikutövarna och de i företagen anställda.

Herr NORDIN (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för det utförliga svaret på min interpellation.

Problemet med veckoslutstrafiken är naturligtvis av principiell natur, men det illustreras bäst med praktiska exempel, så som jag gjort i min interpellation. Mitt exempel gäller två ångermanländska trafikföretag. Det ena, Bröderna Lindström i Husum, ligger i det järnväglösa området mellan Umeå och Örnsköldsvik. Det andra är Byberg & Nordin, Nordingrå, som ligger i det järnväglösa området mellan Örnsköldsvik och Kramfors.

Torsdagen den
14 november 1974

Ang. fjärrbusstrafiken i Norrlands kustområde

Båda företagen är gamla och seriöst arbetande och absolut inga piratföretag. Båda företagen bedriver jämsides med veckoslutstrafik även lokal linjetrafik och handhar skolbarnstransporter. Båda företagen var tidigt ute – kanske t. o. m. först med att etablera fjärrbusstrafik på Stockholm – på den här aktuella sträckan. Båda företagen har en modern vagnpark, en ansvarskännande ledning och en kunnig personal. Båda företagen har kunnat uppvisa en mycket god beläggning på sin Stockholmstrafik.

Båda företagen har haft länsstyrelsens stöd. Inga klagomål från resenärerna har hörts. Min egen kommun, Örnsköldsvik, har flera gånger engagerat sig i uppvaktningar inför statsrådet för att stötta Bröderna Lindström i Husum, som ligger inom vår kommun. Men detta och det faktum att statsrådet vidimerat att trafikunderlaget finns, har ändå inte räckt till. Tur efter tur har indragits på grund av kommunikationsdepartementets handläggning av ärendet. Det har t. o. m. inträffat att ett annat, större företag erhållit tillstånd i stället. Frågetecknen hopar sig!

I sin tidigare handläggning och i sitt svar i dag har statsrådet Norling gång efter annan kommit in på att flera trafikutövare skall sammanföras i ett gemensamt företag, alternativt att de små skall vara underentreprenörer till de större. Vad finns det för motiv till detta? Jag hoppas att statsrådet inte är fången i den, speciellt bland socialdemokrater, omhuldade filosofin att vad som är stort är bra, och vad som är större är ännu bättre. Jag hoppas att statsrådet i stället vill medverka till att de resurser som finns i de här företagen i form av kunnig personal och dyrbara fordon blir effektivt utnyttjade. Här rör det sig ändå om 14 fordon och sysselsättning för ett trettiotal personer.

Låt mig särskilt betona att resenärerna i dag kräver inte bara låga biljettpriser utan också en god service. Bevisligen är servicen bäst hos företag i den här aktuella storleken – de står till tjänst med bokning vardag som helgdag fram till bussens avgång. Och ortsbefolkningen vill och bör få vända sig till ortens företag.

Slutligen måste jag fråga om de påtryckningar som statsrådet gjort och gör i sammanläggningssyfte beträffande bussföretagen har något stöd i tidigare uttalad målsättning. I propositionen 1972:81 sades ingenting om detta. Inte heller i riksdagsbeslutet i maj 1972.

När statsrådet nu säger sig vara övertygad om att en lösning av veckoslutstrafiken enligt de i beslutet angivna riktlinjerna kommer att vara till gagn för den resande allmänheten, trafikutövarna och de i företagen anställda, så måste jag konstatera att statsrådets svar inte övertygar mig, inte trafikutövarna och inte heller personalen. Jag hade nog väntat någon strimma av hopp, särskilt med tanke på den stolta deklARATIONEN i propositionen 1972:81 där det hette: "Målet för den statliga trafikpolitiken är att för landets olika delar trygga en tillfredsställande transportförsörjning till lägsta möjliga kostnader och under former som medger effektivitet och en sund utveckling av trafikmedlen."

Torsdagen den
14 november 1974

Ang. fjärrbusstrafiken i Norrlands kustområde

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag vet inte hur djupt in i det beslut som regeringen fattade i slutet av juni herr Nordin har forskat. Av det inlägg som han levererade här fick jag tyvärr den uppfattningen att han inte har läst beslutet över huvud taget.

Det är nästan ofattbart att tänka sig, herr talman, att man efter det beslutet och dess innehåll kan gå upp och göra ett sådant svepande och allmänt inlägg som herr Nordin här gjorde. Därför frågar jag mig, herr talman, i vilken del jag skall börja den här diskussionen och om det över huvud taget är någon mening med att ta upp tiden med att informera herr Nordin om vad det är som vi har beslutat.

Men det kanske trots allt ändå är nödvändigt, eftersom okunnigheten är allas fiende. Jag tar mig därför friheten, herr talman, att något försöka med vad jag skulle vilja kalla en elementär undervisning i vad 1972 års beslut och regeringens beslut av den 28 juni i år innebär.

Innebörden av 1972 års beslut har diskuterats i skilda sammanhang, och olika synpunkter har naturligtvis förts fram. Man har t. ex. velat göra gällande att jag i propositionen fört fram en ny tolkning av begreppet linjetrafik, närmare bestämt när det gäller kravet på att trafiken skall vara regelbunden. Låt mig få understryka att jag den gången bara erinrade om förarbetena till 1940 års yrkestrafikförordning. Någon ny innebörd av förordningen var det alltså inte alls fråga om; inte heller var det en tolkning som på något sätt stod i strid med den domstolarna hade tilllämpat – det finns såvitt jag vet inget domstolsutslag som ger uttryck för annan tolkning än den jag förordade och som riksdagen godkände. I stället finns det från tiden före propositionen 1972 ett par fällande domar, som helt överensstämmer med slutsatserna i 1972 års proposition.

Det har också sagts att 1972 års beslut här i kammaren skulle innebära en åtstramning i fråga om myndigheternas hållning till veckoslutstrafiken – herr Nordin var bl. a. inne på det. Det är sannolikt, herr Nordin, att beslutet fick den effekten beträffande den olagliga trafiken. I så fall hälsar jag det med största tillfredsställelse. Den principiella inställningen i beslutet var emellertid att man borde vara mindre restriktiv vid tillståndsgivningen – i motsats till vad herr Nordin här säger var innebörden således att man skulle vara *mindre* restriktiv vid tillståndsgivningen. Jag har understrukt det vid olika tillfällen, och jag finner anledning betona att riksdagens godkännande av mitt förslag 1972 varit en förutsättning för att regeringen nu i beslutet den 28 juni i år skulle kunna gå med på att låta ytterligre företag – utöver de s. k. samtrafikföretagen – driva veckoslutstrafik på Norrland.

Herr Nordin har i interpellationen tagit fram vissa exempel, som han här också gick litet närmare in på, där regeringens beslut av den 28 juni enligt hans mening gett mindre lämpliga resultat. Vi kan kanske inte här gå in på detaljerna i detta omfattande och i vissa avseenden komplicerade beslut, men vi bör hålla i minnet att beslutet är av interministisk karaktär i den meningen, att det nu ankommer på bl. a.

Torsdagen den
14 november 1974

Ang. fjärrbusstrafiken i Norrlands kustområde

länsstyrelserna att besluta om trafikens anordnande efter de riktlinjer som regeringen dragit upp.

De problem som herr Nordin tar upp torde hänga samman med bestämningen av begreppet veckoslutstrafik. Innebörden av det uttrycket måste slås fast, eftersom det endast är i fråga om sådan trafik som myndigheterna i enlighet med 1972 års proposition skall tillämpa en mindre restriktiv tillståndsgivning. Det förhållandet understryks i regeringens beslut av den 28 juni i år. Såsom också framgår av propositionen utgör veckoslutstrafiken på längre sträckor ofta ett viktigt komplement till den mera reguljära linjetrafiken och tillgodoser ett angeläget behov. Det framhålls också att avvägningen mellan dessa två former av trafik måste ske med beaktande av den traditionella linjetrafikens behov och med hänsyn till de trafikanter som är i behov av en sådan trafik.

Dessa förhållanden understryker vikten av att veckoslutstrafiken tidsmässigt avgränsas till att avse just veckosluten. Här tangerar vi framställningar från ett av de företag herr Nordin tagit upp i sin interpellation. I samma riktning – alltså avgränsningen till veckosluten – talar den omständigheten att veckoslutstrafiken särskilt kostnadmässigt bygger på att i trafiken insätts överskottskapacitet i form av fordon och andra resurser som under mellanveckodagarna binds i bl. a. skolskjutsverksamhet och reguljär linjetrafik.

De förhållanden som jag här redovisat, och som för övrigt framgår av interpellationen, återopas i regeringens beslut som grund för att begreppet veckoslutstrafik ges en restriktiv tolkning. Ett generellt uttalande om vilken trafik som med hänsyn till avgångstider och ankomsttider bör hänföras till veckoslutstrafik ansåg vi emellertid inte vara möjligt. För de längre relationerna måste beaktas att uppehållet på besöksorten under veckoslutet varar så länge att det föreligger motiv för resan.

Med utgångspunkt i dessa överväganden skedde vid beslutet en prövning från fall till fall. Svårigheten för ett enskilt företag att ordna sin trafik rationellt med de begränsningar som veckoslutsbegreppet uppställer visar också på behovet av en samordning av trafikinsatserna. Herr Nordin delar sin oro med en oro som har framförts från bussägarhåll inför de problem som kan uppkomma när det gäller att anpassa trafikutbudet till den sanering som nu sker av veckoslutstrafiken. Regeringen har i ett par omgångar beaktat detta, trots att det egentligen är fråga om att stoppa en sedan många år tillbaka olaglig trafik. Det är det som det har gällt. Vårt syfte är att styra utvecklingen in i rätta banor, och vi har inte något intresse av att över en natt ändra denna bild. Därför beslöts i september 1972, som jag sade i mitt skriftliga svar, att de som redan bedrev veckoslutstrafik skulle få fortsätta till dess att ansökningarna om tillstånd till trafiken hade prövats slutligt. Bakom den här mjuka linjen ligger ett starkt intresse från vår sida att undvika en försämring för den resande allmänheten genom alltför snabba förändringar som inte ger tid för anpassning.

Man kan sedan, som herr Nordin gör, fråga sig vad meningen är bakom

tanken att bilda allt större och större företag. Man har från vissa håll gjort gällande att regeringens beslut av den 28 juni 1974 tvingar fram storbolag och hindrar små företag. Man talar om att ett eller ett par av de redan befintliga företagen hade kunnat få tillstånden i stället. Jag nämnde i mitt svar att det fanns ett 30-tal företag som alla ville driva veckoslutstrafik mellan Stockholm och olika samhällen på Norrlandskusten. De flesta – jag hoppas även herr Nordin – vill väl ändå hålla med mig om att vi inte kan ha 30 olika tillståndsinnehavare för trafik utefter Norrlandskusten. En sådan ordning skulle omöjliggöra all trafikplanering. Det var inte heller möjligt att välja ut ett par av dessa företag och ge dem tillstånd. Det hade varit högst osmakligt. Ett sådant förfarande skulle i flertalet fall blivit helt godtyckligt och självfallet upplevts som djupt orättvist av dem som inte fick tillstånd. I stället valdes en lösning som i olika alternativ ger alla chans att vara med, om de vill samverka och delta i en seriös trafik utefter Norrlandskusten. Ingen är utestängd.

Jag har, herr talman, med detta ganska långa inlägg sammanfattningsvis velat säga att det beslut som regeringen fattade i juni i år utifrån propositionen 1972:81 har haft och har ett enda syfte: att få en för den resande allmänheten riktigt ordnad och så långt möjligt prisbillig, trafiksäker och miljövänlig veckoslutstrafik med buss utefter Norrlandskusten. Jag hoppas – och är ganska övertygad om – att herr Nordin ändå omfattar de värderingarna när han diskuterar denna viktiga fråga.

Herr NORDIN (c):

Herr talman! Kommunikationsministern och jag kan ha delade meningar om flera saker i detta sammanhang – det torde den hittillsvarande debatten ha visat. Men jag vill gärna deklarerat att jag i *ett* avseende inte har någon annan mening än kommunikationsministern. Det gäller det beslut som riksdagen fattade 1972 och i vilket det sades att den dittillsvarande beställningstrafiken, som äger rum under veckosluten och som har en viss turtäthet, i fortsättningen skulle betraktas som linjetrafik. Tillstånd för denna trafik skall meddelas efter ansökan. Det sade riksdagen, och det har jag naturligtvis läst. Det beslutet står fast.

Propåerna i detta sammanhang väckte rätt stor oro på sina håll: hos resenärerna och hos företagen. Utskottet mildrade som bekant propositionens förslag något. Jag vill också erinra om att kommunikationsminister Norling själv inledde debatten i riksdagen i maj 1972. Han ville då lugna de oroliga känslorna genom att säga följande:

”Åtskilliga av de företag som driver kompletterande trafik av det slag som jag nu beskrivit kan bedömas ha möjlighet att utöva trafiken även i de former som krävs för linjetrafik.” Detta är, tillade herr Norling, ”en uppmjukning jämfört med nuvarande praxis – att den i 12 § inskrivna förtursrätten inte får utgöra hinder mot att man lämnar linjetrafiktillstånd även till annat företag än det som redan nu driver linjetrafik med järnväg eller buss i samma relationer”.

Torsdagen den
14 november 1974

*Ang. postservicen åt
landsbygdsbefolk-
ningen*

Sedan sade herr Norling på samma sätt som han sagt i dag: Vi är inte ute efter att monopolisera veckoslutstrafiken; valfrihet skall råda.

Det är självklart att de här företagen och de berörda resenärerna kände sig lugnade. Naturligtvis blir man då desto mera oroad när man nu möter en ny tanke som det inte sades ett knäpp om 1972, nämligen att förutsättningen för tillstånd skulle vara sammanläggning av företag. I interpellationssvaret fick jag inte något svar i det avseendet. Nu har kommunikationsministern i sitt andra inlägg kommenterat detta. Möjligen kan jag tolka det så, att kommunikationsministern är på det klara med att det här är en allvarlig sak. Den betraktas som allvarlig av dem som drabbas. Det är inte populärt, och det är sannolikt att vi får anledning att föra en ny debatt om detta.

Jag vill för övrigt i detta sammanhang inte fästa mig så mycket vid vad som är gjort – detta är ju inte någon dechargede-batt – utan jag är mera ute efter att få höra vad som skall ske. Men skulle vi inte till sist bara kunna säga att den dialog som vi fört i alla fall har visat att det finns anledning att ta sig en närmare funderare på den framtida preciseringen av de principer som gäller för linjetrafiktillstånd för veckoslutstrafik? Vore det inte skäl att riksdagen fick tillfälle att säga sin mening innan den framtida marschriktningen blir definitiv?

Överläggningen var härmed slutad.

§ 25 Ang. postservicen åt landsbygdsbefolkningen

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Nilssons i Agnäs (m) den 16 oktober framställda interpellation, nr 100, och anförde:

Herr talman! Herr Nilsson i Agnäs har frågat mig vilka åtgärder jag planerar för att åstadkomma bättre rättvisa mellan landsbygdens befolkning och befolkningen i tätorter och städer vad avser postservice.

Jag har tidigare vid olika tillfällen här i riksdagen redogjort för den postala servicen på landsbygden och hur denna service successivt utvecklats och förbättrats.

Herr Nilssons fråga föranleder mig emellertid att ånyo redogöra för de serviceformer som är aktuella.

Den helt övervägande delen av landsbygdsbefolkningen har nu postgång varje vardag. Inom ramen för en i sin helhet självfinansierad post-rörelse har postverket möjlighet att utföra tjänster som i företagseko-nomisk mening inte är lönsamma. Jag vågar påstå att postverkets ser-viceformer är generösa framför allt i glesbygden. Som alltid måste dock en avvägning göras mellan rimliga krav på servicenivå och de stigande kostnader som en personalintensiv verksamhet som postverkets fått vid-kännas under senare år. På landsbygden har man successivt fått söka sig fram till nya serviceformer för att kunna bibehålla och förbättra post-

servicen trots ökande kostnader.

När herr Nilsson säger att postverkets indragning av postkontor och lantbrevbärlinjer är ett exempel på en fortgående försämring av landsbygdens service är detta inte riktigt. Det är i stället så, att när mindre postanstalter på landsbygden avvecklas, de i allmänhet blir ersatta med just lantbrevbäring.

Tidigare var det naturligt att allmänheten fick uträtta sina postärenden vid en fast postanstalt av något slag. Ett system av enbart fasta postanstalter är dock inte så flexibelt på landsbygden att det utan vidare kan anpassas till ändrade förhållanden vad beträffar hushållsunderlag, avstånd till postanstalt m. m. Det ligger då nära till hands att söka utveckla någon sorts rullande postanstalt. Lantbrevbäraren ger numera en sådan rörlig postservice.

Övergången till lantbrevbäring innebär vanligen betydande fördelar för de berörda hushållen. Dessa får sin post hemburen och behöver ej färdas till postanstalt för att kunna hämta värdeförsändelser, skicka paket, hämta ut pengar osv. I många fall får också kunderna sin post tidigare än när de betjänades av en mindre postanstalt.

Lantbrevbäringsnätet har successivt byggts ut och omfattar nu ca 190 000 km. Sedan år 1960 har ca 105 000 hushåll, som tidigare inte haft någon postutdelning, fått lantbrevbäring. Ytterligare ca 142 000 hushåll har under samma tid fått annan förbättring av servicen, t. ex. kortare avstånd till sina postlådor i samband med att befintlig lantbrevbäring sträckts ut. För närvarande betjänas ca 605 000 fasta och ca 185 000 tillfälliga hushåll genom lantbrevbäring.

När lantbrevbäringen byggs ut ersätter den, som jag nyss nämnt, i väsentlig grad befintliga fasta postanordningar – t. ex. poststationer och postombud – medan den postutdelning som eventuellt redan finns inom området inlemmas i den nya lantbrevbäringen. Härigenom kan utbyggnaden och serviceförbättringarna genomföras utan kostnadsökning för postverket och dess kunder. Jag vill i sammanhanget framhålla att postverket i samtliga omorganisationsfall inhämtar de berörda kommunernas synpunkter och informerar den berörda allmänheten, innan någon omläggning av postservicen genomförs. De synpunkter och önskemål som då kommer fram blir beaktade tillsammans med verkets personella och organisatoriska krav, innan postverket fattar sina beslut.

Utbyggnaden av lantbrevbäringsnätet har möjliggjorts genom att lantbrevbäringen successivt motoriserats. Numera används bil på nära 99 procent av linjelängden. Lantbrevbäringen har allmänt fungerat till belåtenhet, och några önskemål om återgång till den gamla ordningen med fast postanstalt har, med något enstaka undantag, inte förts fram.

Jag vill i detta sammanhang också framhålla att kravet på hushållsunderlag för inrättande av lantbrevbäring successivt sänkts. Före år 1956 krävdes 10 hushåll per km, 1956 sänktes detta krav till 3 à 4 hushåll, och från 1966 gäller kravet 2 hushåll per km. En ytterligare sänkning skulle medföra en orimlig ökning av postverkets årliga kostnader för

Torsdagen den
14 november 1974

*Ang. postservicen
åt landsbygdsbe-
folkningen*

landsbygdistributionen i förhållande till de serviceförbättringar som därigenom kunde vinnas, även om man bortser från den befolkningsminskning som successivt har ägt rum på landsbygden.

Inom områden där bebyggelsen är så gles att underlag saknas för lantbrevbäring betjänas kunderna i allmänhet genom postväskbefordran. Genom postväskor utväxlas i stort sett alla slags försändelser. Värdeförsändelser och medel för utbetalningshandlingar utsänds för närvarande först sedan vederbörande avi eller utbetalningshandling inkommit till postanstalten kvitterad. Postverket undersöker om det bl. a. med hänsyn till säkerhetsaspekterna är möjligt att skicka ut pengar och värdeförsändelser till postväskkunderna samma dag utbetalningshandlingarna respektive försändelserna ankommit till postanstalten. Ett sådant förfarande skulle innebära en påtaglig serviceförbättring för postväskkunderna.

Ett verksamt tillskott till landsbygdens postservice är vidare, att postverket sedan något år tillbaka börjat inrätta ett nytt slag av postanordning på landsbygden, nämligen s. k. postställe.

Postställe inrättas bl. a. för att när så behövs komplettera den utbyggda lantbrevbärservicen. Härigenom kombineras fördelarna med lantbrevbäringen – i form av hembäring av post och möjlighet att utan att uppsöka postanstalt kunna uträtta samtliga postärenden – med att de kunder som så önskar eller som någon gång inte hunnit passa lantbrevbäraren kan få sin postservice mellan fasta tidpunkter i en bestämd lokal. Postställe kan också inrättas för att självständigt betjäna en mindre tätbebyggelse inom ett område där underlaget – minst ett 40-tal sammanliggande hushåll – inte är tillräckligt för en postanstalt eller för lantbrevbäring.

På orter som tidigare betjänats av postombud och som nu får postställe blir det en märkbar förbättring för kunderna, eftersom man vid poststället också kan uträtta bankärenden, vilket i regel inte är fallet hos postombud.

I januari i år träffades överenskommelse mellan socialstyrelsen och poststyrelsen om s. k. särskild landsbygdsservice åt kommunerna. Detta innebär att lantbrevbärarna kan ombesörja varudistribution åt kunder på landsbygden samt fungera som kontaktman mellan boende utmed lantbrevbäringslinjen och kommunen. Kommunerna har visat stort intresse för denna service.

Med det sagda har jag velat påvisa att det inom postverket bedrivs en kontinuerlig verksamhet i syfte att genomgående förbättra servicen för invånarna på landsbygden. De åtgärder som postverket därvid vidtar ligger enligt min mening väl i linje med de regionalpolitiska mål som riksdagen ställt upp.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret. Det är oerhört utförligt, och bara att läsa upp det är en prestation. Det är ett helt kompendium av vad som man från departementet anser har skett på det här området. Jag är också övertygad om statsrådets positiva inställning i den här frågan och om hans uppriktiga intresse av att det

skall bli bra förhållanden.

När vi beslutade om regionalpolitiken för ett par år sedan talades det om att man i görligaste mån skulle se till att alla delar av landet fick så bra service som möjligt. År 1973 på sommaren gjordes en enkät i vissa områden i Västerbottens inland, där vi frågade vilket man ansåg vara mest omistligt: affären, butiksbusen eller posten. Svaret blev, vilket var överraskande för oss, att det inte var affären utan posten. Jag träffade då människor som påstod att de i samtal med en postmästare i ett visst område hade fått höra, att det t. o. m. kunde tänkas att de skulle bli tvungna att själva hämta posten i tätorten därför att de bodde så till att det var omöjligt att för en rimlig kostnad komma ut med den. De hade bott där i alla tider, och postservicen hade fungerat bra tidigare. Nu skulle det även dras in busslinjer osv., och man oroade sig över att postservicen försvann.

Sedan jag läst svaret måste jag uppfatta det som att kommunikationsministern i stort sett är nöjd med utvecklingen. Han medger att alla hushåll inte har daglig postgång, men att det är mycket få som inte har det. Jag tror att detta är riktigt. I svaret talas det outhärligen om förbättring. Ordet förbättring används mycket ofta. Jag får därför en känsla av att det anses att det som går att göra i stort sett är gjort med undantag av det som nämns på sista sidan i interpellationssvaret om att postställena kanske kan utvecklas. Det samarbete med annan service som lantbrevbärarna har och som är under prövning, anser jag också är mycket bra.

Förhållandena på postservicens område upplevs på många ställen som hämmande för utvecklingen, även där man har kommit bort från en negativ trend i fråga om befolkning och inte längre har en avfolknings-trend. Man märker dock att för vissa personer som skulle vilja komma tillbaka och bosätta sig ute på landsbygden i stället för att bo i staden och arbeta är postförhållandena det avgörande. Därför hade jag hoppats att man från samhällets sida hade kunnat vara ännu mer positiv än det här svaret visar.

Det står på s. 1 i svaret om generositeten, de rimliga kraven på servicenivå och stigande kostnader. Jag tror att de flesta människor som nu bor i Stockholm eller andra tätorter skulle, om de försökte bo i de områden det här gäller, säga att det är fantastiskt stor skillnad, att det inte finns någon jämlikhet. Även jag medger att man inte kan kräva samma service på alla områden, i storstaden och ute i Lyckselebygden, som det varit debatt i tidningarna om det senaste året just med anledning av posten. Men när det gäller kostnader tror jag att samhället skulle vara benäget att ta större sådana för att just understryka jämlikheten.

På s. 2 behandlas den fasta postanstalten. Det vore naturligt att få uträdda postärendena där. Vi måste nog erkänna att det skett en försämring. Det var bra med fasta postanstalter, och jag tror att man i vissa fall kunnat behålla postanstalten längre än som skett och kanske för alltid. Här skulle man kunnat gå in med medel från annat håll om

det nu skall hållas så hårt på att posten skall bära sig. Jag tycker att människorna här, som visserligen inte betalar högre porto men som bor på platser där det i övrigt är dyrt att leva, skulle kunna få ett tillmötesgående på detta område. Det är naturligtvis inte herr Norlings område men vi får tänka på budgeten som en helhet i landet.

Vad jag ställer mig mest frågande inför är fördelarna av övergången till lantbrevbäring för de berörda hushållen. Det har blivit så här i landet att i de flesta familjer arbetar både man och hustru och då kommer lantbrevbäraren sina regelbundna turer på en tid när man inte är hemma. Han stoppar posten i brevlådan. Men han har också skyldighet, har det upplysts mig, att någon dag i veckan komma in i hemmet även om det ligger en bit från vägen han kör. Det är ofta mycket svårt att passa honom. Det har man sagt mig i både Norrland och Västsverige sedan man läst denna interpellation – man tycker inte att denna lösning är så bra. Är det då väldigt långt till närmaste fasta postanstalt upplever man det som mycket negativt.

Alla siffror som står här är mycket intressanta om hushållen etc., men jag skall inte gå in på dem. På s. 3 står det att man inte har något önskemål om återgång till den gamla ordningen med fasta postanstalter utom i enstaka undantagsfall. Det tycker jag är en mycket egendomlig uppgift. Jag tror att den är riktig men det måste råda olika uppfattningar på olika områden. Jag har nämligen även i mitt vanliga arbete en hel del resor att göra och jag tycker att folk i regel säger att nog hade det varit bättre om vi fått behålla den fasta postanstalten och att de skulle vilja återgå till det. Det är min uppfattning.

Man gör beräkningar om antalet hushåll som underlag. Jag vet inte vem som gör dessa bedömningar att det just skall vara två hushåll per kilometer, och jag måste fråga kommunikationsministern om det kan tänkas att det t. o. m. finns människor som måste fara ganska lång väg och hämta sin post själva. Om det inte bor så många som två familjer per kilometer betyder det att de måste trava i väg och hämta posten. Jag har inte riktigt kunna förstå svaret på det här området.

När jag i min ungdom var verksam i Arjeplog och Arvidsjaur i Norrbotten mötte jag postväxsystemet. Jag trodde då att det var ett system som snart skulle försvinna. Nu tycks det i stället byggas ut. Jag medger att det på vissa områden naturligtvis är det enda möjliga. Men jag tror också att man måste beklaga de människor som endast har den servicen att tillgå.

När det så gäller postställe tycker jag det är för tidigt att utvärdera just detta, men jag är i princip positiv till det. Jag tycker att det i vissa fall är bättre än att man gör en lantbrevbäringslinje. Ta t. ex. Agnäs där jag är skriven här i riksdagen. Det är inte en stor ort. Den har haft poststation och nu har det blivit postställe. Om jag jämför det med vad en lantbrevbäringslinje skulle betyda tror jag det måste anses positivt att det blev postställe. Om folk kände till den möjligheten skulle de nog hellre välja postställe än lantbrevbäring. Man skulle kunna ha fler

postställen och om några år kunna säga hur det utfaller.

Det sägs också i svaret att man frågar kommunerna och allmänheten innan man beslutar om omläggningar, och det är väl riktigt. Men nog har jag en känsla av att postverket på många håll lyssnar ganska litet på vad som sägs. Det kanske heller inte är möjligt att höra på alla, jag medger detta.

Landsbygdsservicen verkar vara en utveckling i rätt riktning, och jag hoppas att den skall kunna utbyggas ännu mer. De sammanfattande orden om att de åtgärder som postverket vidtar enligt statsrådets mening ligger väl i linje med de regionalpolitiska mål riksdagen ställt upp, kan jag i stort sett instämma i, men samhället bör kanske också gå in på annat sätt. Det måste övervägas om man inte kan tänka sig att postverket får ännu mer vederlag från annat håll för att postservicen skall kunna bibehållas på en högre nivå.

Jag tackar än en gång för svaret.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag tror inte att det tjänar någonting till att ta upp en mera djupgående diskussion om lantbrevbärarservicen kontra fasta postanstalter eller något annat. Jag tyckte mig hos herr Nilsson i Agnäs ändå kunna utläsa att det som sker på detta område och det som jag refererat i mitt svar av herr Nilsson uppfattats som ett försök att bygga ut denna viktiga service. Man får ta det i etapper för att hitta rätt i den här många gånger svåra problematiken. Jag tror att vi kan vara överens om – och är väl det också – att den gemensamma strävan måste vara att inom ramen för de resurser, som vi vet inte kan räcka till allting, skapa ökad jämlikhet även på detta område mellan människor i landets olika delar, oavsett om de bor i tätort eller i glesbygd. Vad gäller befordran och utdelning av post liksom möjlighet att uträtta alla slags postärenden skall självfallet alla människor, var de än bor, ha en så långt möjligt god service.

Ett sätt att uppnå det målet är att – som vi försöker göra – fortlöpande utveckla olika former för denna service, former som får anpassas till olika strukturer i glesbygd och tätort. Detta underlättas av de snabba förbindelserna och en ökad tillgång på bilar för lantbrevbäring samt andra maskinella hjälpmedel som finns för posthanteringen. Det bör således kunna ske en fortlöpande anpassning av postservicen till ändrade förutsättningar, vilket – utan att man försämrar servicen för någon – bör ge de rationaliseringsvinster som erfordras för att vi skall ha råd att bygga ut servicen där det behövs.

Jag vill avrunda med att säga att det finns en klar målsättning hos regeringen, inte att försämrade utan att om möjligt förbättra postens service åt sina kunder. Efter diskussioner med postverket vet jag också att postverket uppfattar sin uppgift på det sättet. Jag tror således att vi, om jag får uttrycka mig så, är på rätt väg när det gäller att lösa en i många avseenden mycket svår servicefråga.

Torsdagen den
14 november 1974

*Om stöd åt den
mindre sjöfarten*

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Det är inte mycket att tillägga. Vid en tidigare diskussion i dag tog herr Takman upp ett postärende som gällde en av landets mest centrala delar, nämligen Stockholm. Det visar att man t. o. m. här ibland tycker att det sker försämringar. För den som kommer från en glesbygd förefaller det som om postanstalterna låg väldigt nära varandra här, men när man även här ibland upplever att postservicen försämrats förstår jag att det inte är lätt att vara kommunikationsminister eller postchef.

Jag vill emellertid vädja till statsrådet Norling att vara lyhörd och generös om det från bygder i stödområdet kommer sådana tongångar att det just är postservicen som avgör exempelvis befolkningsutvecklingen. Det talas om generositet i svaret och jag tror att den finns. Jag antar att vi kan utverka att man – i den mån postverket tycker att en sak är för dyr – kan gå in med pengar från annat håll. Hur det skall ske får vi väl se i framtiden. Jag tackar än en gång för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 26 Om stöd åt den mindre sjöfarten

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Lindhals* i Hamburgsund (fp) den 16 oktober framställda interpellation, nr 112, dels herr *Torwalds* (c) i kammarens protokoll för den 7 november intagna fråga, nr 329, och anförde:

Herr talman! Herr Lindahl i Hamburgsund har frågat mig om jag är beredd att snabbt vidtaga åtgärder för att trygga den mindre sjöfartens framtid i Sverige. Herr Torwald har frågat mig om vilka åtgärder jag är beredd att vidtaga för att stimulera och möjliggöra åter- och nyanvändning av efterfrågeanpassade mindre fartyg av storlekar upp till omkring 1 000 ton dödsvikt.

Jag besvarar interpellationen och den enkla frågan i ett sammanhang.

Vi har hittills under år 1974 kunnat notera en ökad försäljning till utlandet av mindre svenska torrlastfartyg. Det rör sig huvudsakligen om fartyg i storleksordningen 400 à 500 bruttoregister-ton med relativt hög ålder. Enligt min mening torde den ökade försäljningen i stor utsträckning berott på de höga priserna på mindre andrahandsstonnage och fartygens relativt höga ålder. Den ökade försäljningen kan också ha samband med företagsstrukturen inom den svenska kustsjöfarten – med många små företag som ofta drivs av personer i relativt hög ålder.

När det gäller åter- och nyanvändning av tonnage för den mindre sjöfarten vill jag erinra om de finansieringsmöjligheter som finns genom lånefonden för den mindre skeppsfarten. Kapitaltillgångarna i fonden har under senare år uppgått till storleksordningen drygt 50 miljoner kronor. I enlighet med förslag i statsverkspropositionen för innevarande budgetår

har fonden förstärkts med ett belopp av 8 miljoner kronor, och på tilläggsstat I – som i dagarna förelagts riksdagen – föreslås ytterligare 10 miljoner kronor anvisade för ändamålet.

Beträffande de allmänna marknadsmässiga och tekniska betingelserna för den mindre skeppsfarten kan nämnas, att vissa studier för närvarande – på uppdrag av transportforskningsdelegationen – utförs av handelshögskolan i Stockholm och Stiftelsen Svensk skeppsforskning. Rapporter väntas föreligga i början av nästa år. Rapporterna kommer då bl. a. att tillställas den trafikpolitiska utredningen, som får överväga dem inom ramen för sitt utredningsuppdrag.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min interpellation. Det är ett svar som verkligen behöver utsättas för en närmare granskning och knappast kan betecknas som tillfredsställande.

Får man tro kommunikationsministern beror den kraftiga minskningen av svenskt kusttonnage genom försäljning till utlandet på höga priser och fartygens relativt höga ålder.

Men, herr talman, de höga priserna på kusttonnage just nu beror på goda konjunkturen och goda frakter. Orsaken till att de svenska småredarna säljer sina fartyg till utlandet är att de inte tror på någon framtid för sin verksamhet i Sverige. Därför säljer de sina fartyg medan priserna är bra – när de kan få mycket för sina fartyg – i stället för att utnyttja de goda frakterna.

Och orsakerna till att småredarna inte tror på en framtid är att de inte har möjligheter att konkurrera på någorlunda lika villkor med sina kolleger i andra länder. En av anledningarna till detta är den svenska tillämpningen av mättnings- och utrustningsregler.

Låt mig få ge ett par exempel. För en liten tid sedan var det aktuellt för en svensk redare att köpa ett norskt tankfartyg, byggt år 1968 enligt högsta standard. Det hade gått i kemikalietrafik i Norge och var synnerligen väl underhållet. Detta fartyg var alltså aktuellt för inköp av en svensk redare. Det besiktigades och man fann att det – för att fartyget skulle uppfylla svenska fordringar – behövde göras ändringar på 39 punkter, om jag minns rätt. Det rör sig alltså om ett relativt nytt fartyg, som är byggt enligt till stor del samma formella regler – utom vissa regler på utrustningssidan – som vi har i Sverige. Men kostnaderna för att ändra om detta fartyg så att det passade i Sverige blev helt enkelt för höga. Det gick inte.

Ett annat exempel kan gälla inköp av en dansk s. k. paragrafbåt som ligger under någon av våra magiska bruttotonsgränser, låt oss säga en båt med bruttotonnaget 299 ton eller 399, som är den högre gränsen. På de danska båtarna har man byggt ihop pentry- och mässutrymmena till ett enda utrymme; pentryt är avskilt från mässen med en halv vägg. Det gör att hela utrymmet är mättningsfritt och fartyget klarar sig alltså under denna gräns. Detta godkänns inte enligt svensk standard. Här

Torsdagen den
14 november 1974

*Om stöd åt den
mindre sjöfarten*

måste man bygga upp halvväggen till en hel vägg, varpå en del av utrymmet blir mätningsskyldigt. Fartyget kommer då över denna magiska tongräns och kräver enligt svenska bestämmelser en betydligt större besättning helt enkelt bara på grund av att man måste bygga upp denna halvvägg. Det är mycket underligt att den svenska tolkningen i många fall är så restriktiv och ganska speciell. Därför vill jag ställa en fråga till statsrådet: Är statsrådet beredd att medverka till en harmonisering av utrustningsreglerna och en gemensam internationell tolkning av mätningsskyldigheterna?

Jag har nu något berört bemanningsreglerna. Man kan säga att de svenska bemanningsreglerna gör det svårt för svenskt tonnage att konkurrera på lika villkor med utländskt, främst danskt, norskt och västtyskt tonnage. Som det nu är avgjort bestäms besättningens storlek på varje fartyg enligt föråldrade regler, där man går på fartygets bruttotonnage. Ett fartygs fysiska storlek har således ett ringa samband med besättningsstorleken.

Förutom exemplet med det danska fartyget som jag nyss nämnde kan jag lämna ytterligare ett exempel på hur dessa regler kan slå i praktiken: Ett modernt kustfartyg på drygt 1 000 ton projekteras. Det är så rationellt som man över huvud taget kan tänka sig ett sådant: lastutrymmena är i stort sett bara en fyrkantig låda, inga döda vinklar, inga krokiga rum e. d., maskinrum och besättningsutrymmen längst akterut och stora luckor. Ett sådant fartyg är mycket attraktivt för dem som vill utnyttja fartygets tjänster. Det är bara det att med nuvarande regler är det inte lönsamt att försöka bygga ett sådant fartyg. Om man bygger exakt samma fartyg men lägger in ett s. k. shelterdäck, dvs. litet plåtbitar och ett däck en bit ned i lastrummet – grejor som är i vägen, som ingen vill använda och som förordar fartyget – då kommer man genom dessa mystiska mättningsregler under en sådan här paragrafgräns och klarar sig med väsentligt mindre besättning. Detta tycker jag inte är ett rimligt förhållande.

Jag skulle vilja ställa ytterligare en fråga till herr Norling: Är statsrådet beredd att medverka till en sådan förändring av bemanningsreglerna att det blir fartygets fysiska storlek och utrustning som bestämmer besättningens storlek?

Herr talman! Som statsrådet Norling är mycket väl medveten om har företrädare för den mindre sjöfarten uppvakat såväl kommunikationsministern som sjöfartsverket.

Efter vad som har förljudits var det enda råd man fick att de ca 30 redare som sålt sina fartyg borde gå tillsammans och beställa nybyggen. Rådet om en sådan sammanslagning motiverades med att om många gick ihop, så skulle rederiet bli så starkt att de skulle ha lättare att göra sig hörda.

En annan synpunkt som skulle ha nämnts är att om det blev en serie båtar så fick man ta helt andra sysselsättningspolitiska hänsyn än om det är fråga om en och en båt.

Jag hoppas att kommunikationsministern tar avstånd från sådana resonemang. För det är väl inte det enskilda bolagets storlek som är av-

görande? Tio båtar ger ju lika mycket arbete oavsett om de ägs av tio småredare eller ett större bolag.

Det enda positiva i statsrådets svar är att lånefonden för den mindre sjöfarten tillföres ytterligare 10 miljoner kronor på tilläggsstat. Det är bra. Men det är inte det enda som är viktigt. Det är bedömningen av om det är möjligt att driva fartygen eller ej som till syvende og sidst är avgörande vid åter- och nyanskaffning.

Statsrådet talar så om vissa studier som bedrivs, och det är egentligen ett klart svar på min fråga. Frågan var: "Är kommunikationsministern beredd att vidta snabba åtgärder för att trygga den mindre sjöfartens framtid i Sverige?" Svaret är i klartext: Nej.

Herr talman! Med tanke på den snabba avvecklingen av det svenska kusttonnaget och kommunikationsministerns svar på min fråga anser jag det vara motiverat att nu ställa följande fråga till honom: Vill statsrådet ha kvar någon svensk kustsjöfart?

Herr TORWALD (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret.

Inledningsvis skulle jag vilja nämna några siffror; det är de som närmast har motiverat min fråga. Det finns en särskild rederiförening för mindre fartyg, och dess medlemsutveckling säger egentligen det mesta.

Den 1 januari 1972 hade föreningen 193 fartyg i sin medlemskader, och de redovisade 113 000 dödviktston. Ett år senare, alltså den 1 januari 1973, hade antalet fartyg sjunkit med 5 till 188, men tydligen hade fartygsstorleken i stället ökat något så att man hade 124 000 dödviktston. Den 1 januari 1974 ser vi ungefär samma tendens. Antalet fartyg har minskat med ytterligare 10 och är 178, men dödviktstonnaget har ökat med 5 000 till 129 000 ton. Det skrämmande är emellertid att den 1 september 1974 har fartygens antal minskat med inte mindre än 27, från 178 till 151, och antalet dödviktston som fartygen kan prestera har sjunkit från 129 000 till 103 500.

Det är alltså framför allt det här årets utveckling som inger stora farhågor. Ser man på vad som hänt med de här båtarna fram till den 1 september i år – jag är inte riktigt säker på tidpunkten – finner man att inte mindre än 34 fartyg har sålts, och av dem har 21 – alltså ganska exakt två tredjedelar – gått till utländska redare och finns inte kvar i den svenska handelsflottan. Under samma tid har 10 fartyg anskaffats, men av dem hänför sig 8 till interna transaktioner mellan svenska redare, så i realiteten är det bara 2 fartyg som verkligen har tillkommit – ett på 3 187 dödviktston och ett på 960 dödviktston.

Det är denna utveckling som har gjort att man måste fråga sig vilka åtgärder som kan vidtas för att öka benägenheten, eller kanske snarare möjligheten, att skaffa nya fartyg i de här storleksklasserna. Ett faktum är nämligen att det är ganska stor efterfrågan på sådant tonnage. Det finns t. o. m. exempel på att svenska speditörer är ute och försöker teckna långtidskontrakt med utländska båtar därför att de inte kan få fram

Torsdagen den
14 november 1974

*Om stöd åt den
mindre sjöfarten*

svenskt tonnage av den här storleken.

Herr Lindahl i Hamburgsund har redan gått in på de flesta detaljerna beträffande mätning och annat, och jag skall inte ta upp kammarens tid med att upprepa dem. Jag vill bara hänvisa till den interpellationsdebatt vi hade den 20 maj i år, då kommunikationsministern redovisade en enligt mitt förmenande glädjande positiv inställning när det gällde att försöka få en lösning på dessa problem. Jag förstår att de kan vara svårbemästrade, men jag är ändå något besviken över att man hittills inte har kommit fram till en bättre lösning.

Det är uppenbart att sjöfartsverket i byråkratiskt nit eller på andra grunder håller fast vid ett parametertänkande som förefaller orimligt. Man tar där alltså inte hänsyn till fartygets storlek eller manöverbarhet, utan man håller sig till vissa bestämda parametrar, som bygger på andra fakta. Som herr Lindahl i Hamburgsund redan har redovisat är det orimligt att hålla fast vid detta. Avgörande för vilken bemanning man skall ha på ett fartyg måste ju vara fartygets egenskaper, tekniska utrustning osv., och inte mer eller mindre mystiska mätningsregler när det gäller däckkonstruktioner och annat som inte har någon betydelse för fartygets hanterande på ett säkert sätt, t. ex. i kanaler.

Jag skulle alltså vilja avsluta detta inlägg, herr talman, med att fråga om statsrådet vill medverka till att bedömningsreglerna för de mindre fartygen anpassas till deras manöverförmåga och tekniska standard, varigenom förmågan att konkurrera med internationella fartyg i samma storleksklass kunde förbättras.

Herr LQTHIGIUS (m):

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag uppträder så här pass sent. Det var så mycket frågor och interpellationer i dag för kommunikationsministern.

Men jag har ändå suttit här och väntat för att få lyssna på alla dessa kommunikationsfrågor – det är min uppgift att lära mig mer av dem. Själva slutfrågan var också ganska intressant, och det är nödvändigt att få den penetrerad ordentligt.

Vi har i mitt parti gjort en ganska ingående sjöfartsstudie, ett kompendium som är ganska tjockt och som jag vid tillfälle skall be att få överlämna till kommunikationsministern. Det är inte helt färskt – det är ett och ett halvt eller två år gammalt – och behöver kompletteras med en del saker. Men vi har kommit fram till att man ändå borde ha en viss optimism för framtiden när det gäller möjligheterna för även det mindre tonnaget i vårt land, under förutsättning att man arbetar efter vissa principer.

Låt mig ta upp detta problem från början. Det är en rad saker som vi mera generellt känner till. Men jag tycker att det är konstigt hur statsmakterna och kanske en del av företagsamheten – kanske även allmänheten – i mycket stor utsträckning stirrar sig blinda på att transportererna här i Sverige skall ske på land. Man ser sjötransporterna som

nästan huvudsakligen användbara mellan olika nationer. Man glömmer att vi nästan bor på en ö – i varje fall på en jättestor halvö. Räkna man med den skandinaviska halvön – med Norge – så är området åtkomligt från olika håll för vår sjöfart. Man skulle mera kunna utnyttja denna transportform av ekonomiska skäl, av miljöskäl och av rationella skäl.

Vi har konstaterat – och det har sagts här av mina meddebattörer – att småtonnaget i accelererad takt lämnar vårt land. Jag vet inte om myndigheterna anser – kommunikationsministern har ännu inte hunnit svara på det – att detta är en fördel för landet. Det verkar nästan så.

Statsmakterna kan säga: Det är skönt att bli av med detta gamla tonnage. Och man kan förstå att myndigheterna säger så. Det konstiga är då bara att Danmark, Tyskland, Polen m. fl. köper detta tonnage. De utökar sitt tonnage, vi minskar vårt tonnage av denna typ, och vi får väldigt litet tillbaka i det sammanhanget.

Så kommer jag till kommunikationsministerns svar: Att vi mister tonnage beror på att man utomlands betalar ett bra pris för andrahands-tonnaget. Nästa fråga som man bör ställa och penetrera är då: Varför gör man det i andra länder? Jo, naturligtvis därför att man tror på nödvändigheten och behovet av tonnagets användning och har nytta av det.

Det löjliga är att här byter man alltså flagg och så går samma fartyg tillbaka till de svenska hamnarna och tar hand om de transporter som svenska fartyg har haft. Man överlämnar således till andra länder att sköta en del av dessa transporter.

Kommunikationsministern sade att företagsstrukturen ändras och att personer i hög ålder tycker att det är lämpligt att sälja. Varför gör man då det? Jo, det är helt naturligt att när inga ungdomar vill ta vid säljer man, och man försöker givetvis sälja i en lämplig situation.

Men själva huvudfrågan är: Varför vill inga ungdomar ta vid? Varför vill de inte fortsätta denna verksamhet, trots att det kan sägas vara relativt väl sörjt för utbildningen? I det sammanhanget vill jag erinra om att det sker en hel del tragedier för närvarande, inte minst på befälssidan, när det gäller den här typen av båtar, där rätt många mister sina arbeten.

Vilken grund finns för att vi borde behålla och förbättra vårt tonnage? Ja, sjötransporter av det här slaget innebär enligt mitt förmenande billiga transporter och stor rörlighet. Vi binder oss alltså inte bara för ett begränsat antal transportformer, om vi inte behåller detta tonnage, utan det uppstår också andra nackdelar. Genom att använda tonnaget åstadkommer vi däremot en flexibilitet som är nödvändig och riktig. Vi behöver denna transportform för miljöfarligt gods och ohanterligt gods. Det är ett energisnålt sätt att transportera vissa varor – det mest energisnåla vi för närvarande har.

Vidare upprätthåller vi en bättre beredskap. Jag vill påminna om att en statlig utredning omkring år 1955 konstaterade att bara av beredskapsskäl skulle det vara vettigt och riktigt att staten subventionerade den mindre sjöfarten.

Långt borta är nu det allvar man kände tio år efter kriget, och ändå vet vi hur labilt läget kan bli. Omkring 1970 – alltså bara 15 år senare – kom nästa utredning på området till nya slutsatser och sade: "Ett bi-behållande av det mindre tonnaget bör vara grundat på företagsekonomiska förutsättningar. Staten bör ej bidra med subventioner." Man ansåg t. o. m. att den mindre skeppsfarten borde ge upp om den inte kunde stå på egna ben. Detta är tongångar som ännu, tycker jag, ofta spelas upp.

Jag tycker, från mina principiella synpunkter, att man skall utgå från företagsekonomiska förutsättningar – det skall man göra i de flesta fall – men det går inte att göra det om man inte tar in hela frågeställningen mot bakgrund av småföretagsamhetens besvärliga situation i dag.

Jag vill fråga kommunikationsministern: Har argumenten när det gäller beredskapsfrågorna ingen relevans längre? Några åtgärder som föreslagits visar hur man skulle kunna göra. Jag skall här syna några av dem.

Om man vill framtvunga en förnyelse kan man göra det lagstiftningsvägen och genom hanterandet av lagstiftningen. Det har också gjorts. Men om man inte vill ta död på näringen måste man enligt mitt förmenande anpassa lagstiftningen så att vi håller generösa dispensmöjligheter öppna, så att den företagsamhet det här gäller successivt och av egen kraft kan förbättra sin situation. Jag syftar här t. ex. på bemanningsfrågan, på en praktisk successiv förbättring av de ombordanställdas villkor och på lotsfrågan – som borde kunna anpassas till de mindre fartygens situation och rörlighet – samt på de anställdas vana att segla i svenska farvatten, vilket gör att de inte behöver bli utsatta för så stora risker som andra. Vidare tänker jag på uppehållet av konkurrensneutraliteten mellan olika transportgrenar, på transportstödet – som kommunikationsministern och riksdagen tyvärr har avslagit några år i följd – på hamnavgifternas anpassning till de mindre fartygen och på hamntekniken, som i vissa hamnar inte är anpassad till denna fartygstyp utan till större och mera rationella fartyg. Slutligen tänker jag också på mindre hamnar, dit detta tonnage kunde gå för att komma nära tillverkningen och där man med relativt enkla medel och med någon modernisering av hamnarna kan förbättra möjligheterna för de mindre fartygen att komma närmare godset genom införande av mera passande lastningsteknik.

Viljan att göra något finns. Det har kommunikationsministern förklarat. Men jag vill fråga: Är den tillräcklig? Jag menar att den inte är det. Utvecklingen har visat att så inte är fallet.

När vi nu noterar alla dessa besvärligheter, så måste man – vilket vi också har framhållit – försöka hitta former för att klara den ekonomiska sidan av problemen. Och där är ett kraftfullt kreditstöd det viktigaste. Kommunikationsministern har ju också, vilket vi fick kännedom om häromdagen, beviljat ytterligare 10 miljoner kronor. Men räcker det? Är det nog för att klara den situation som dessa fartyg i dag befinner sig i? Redarna har exempelvis begärt skattefri avsättning av rörelsevinst till en nyanskningsfond. Jag vet inte om något sådant har föreslagits

eller kan komma att föreslås. Men det är ett sätt på vilket redarna själva kan förbättra den nuvarande situationen. Den enklaste och billigaste formen är nämligen en aktiv medverkan från fartygsägarnas sida som samtidigt innebär ett eget ansvarstagande.

Vidare är det så att småföretagsamheten i vårt land befinner sig i en särskilt svår situation på grund av den hårda skattebelastningen, som hårt drabbar den enskilde småföretagaren. När vi nu har en hård skattebelastning tycker jag att det är myndigheternas skyldighet att genom olika stödåtgärder försöka medverka till att upprätthålla en verksamhet som man tror att det är riktigt att bedriva även i fortsättningen.

Jag vill till sist inte underlåta att säga att även redare med mindre tonnage måste ha ett ansvar för sin verksamhet. Här brister det en del. Men anledningen till de brister man kan peka på i dessa avseenden är att redarna i dagens situation i så stor utsträckning förlorat tron på sina egna möjligheter, trots att de med anledning av den utveckling vi kan se framför oss inte borde hysa så negativa förväntningar.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Herr Lindahl sade i sin interpellation att utvecklingen för den svenska kustsjöfarten är allvarlig. Detsamma säger herr Torwald och nu senast också herr Lothigius. Orsakerna skulle i korthet vara den svenska tillämpningen av skeppsmättningsreglerna, utrustningsreglerna och bemanningsreglerna, kapitalanskaffningssvårigheter osv.

Beträffande kapitalanskaffningen har jag redan i mitt svar redovisat de åtgärder som jag vidtagit innevarande budgetår.

När det gäller skeppsmättnings-, utrustnings- och bemanningsreglerna vill jag framhålla att den standard som vi i Sverige strävar efter att upprätthålla i stort sett enbart har att göra med säkerhetsmässiga faktorer och värderingar. Åtgärder för att trygga den mindre sjöfartens framtid får i vårt land inte gå ut över säkerheten.

Herr Lindahl påstod att de som sysslar med den här verksamheten inte tror på någon framtid. Jag kan instämma i det så till vida att jag kan säga att jag inte heller tror på någon framtid med det gamla tonnaget. Så långt tror jag att vi kan vara ense när det gäller framtiden.

När vi importerar sådana här fartyg från andra länder kräver vi i Sverige att de säkerhetsmässigt och även på annat sätt skall motsvara ett nytt fartyg. Vi följer då 1965 års lag om säkerheten på fartyg. Man kan tycka vad man vill om sådana krav, men vi har bestämt oss för att följa dem tills vidare. Säkert kommer vi inte heller att ändra den bedömningen.

Herr Lindahl frågade mig, sedan han beskrivit närliggande länders regler och krav, om jag är beredd att medverka till en harmonisering av säkerhetskraven och andra bestämmelser. Jag vill svara att jag inte har någonting emot en harmonisering, men det får inte bli en harmonisering bort från de svenska bestämmelserna, för de bygger på de säkerhetskrav som ju vi vill att våra båtar skall uppfylla.

Det är inte riktigt att säga att en rad länder omkring oss skulle ha

Torsdagen den
14 november 1974

*Om stöd åt den
mindre sjöfarten*

några helt avvikande mättningsregler. Jag vet inte nu vilka länder herr Lindahl i Hamburgsund kan ställa sig upp och säga att det gäller. Jag vet *ett* land – och ett ganska stort land dessutom, söder om oss – som kanske tubbar litet på det här avsnittet, men något annat land som i någon mån skulle avvika från dessa regler känner jag inte till.

Herr Lindahl i Hamburgsund påstår att jag vid något tillfälle – kanske rent av vid flera tillfällen – skulle ha gett uttryck för uppfattningen, att det bästa vore en sammanslagning eller sammanläggning av flera ägare till sådana fartyg. Antingen hörde jag fel eller också sade herr Lindahl det. Då blir min fråga: I vilket sammanhang skulle jag ha sagt det och till vem skulle jag ha sagt att en sammanläggning eller en sammanslagning skulle vara den riktiga lösningen? Jag har alltså inte gjort det. Här står tydligen uppgift mot uppgift. Jag ber därför herr Lindahl att försöka klara ut vem som har sagt det – jag har i varje fall inte gjort det.

Problemet skulle enligt herr Lindahl då närmast vara att få svar på frågan, om jag vill ha kvar någon svensk kustsjöfart eller inte. Den frågan har också ställts av någon av de andra debattörerna här. Jag skulle vilja säga att problemet för den svenska kustsjöfarten såväl tidigare som nu i första hand och i grunden är att man genom åren ofta har köpt ålderstiget och icke ändamålsenligt tonnage. Där har vi såvitt jag förstår grunden till den situation vilken vi befinner oss i. Det har sällan eller aldrig varit tal om att köpa nytt tonnage. När jag säger detta slår det mig att de ord om en sammanläggning som herr Lindahl ville lägga i min mun men som jag icke har yttrat kanske jag borde ha sagt för länge sedan – då kanske man hade haft råd att köpa nytt tonnage.

För mig är det också fråga om kraven och synpunkterna från de anställdas organisationer. Ingen av de tre debattörerna har sagt någonting om detta, men jag är skyldig att också ta hänsyn till de anställdas krav och synpunkter antingen det gäller bemanningsregler, säkerhet, utrustning eller någonting annat. Jag måste ta med deras bedömningar när de här frågorna skall behandlas och avgöras. Jag känner inte till hur stor hänsyn herrar Lindahl och Torwald tar eller anser sig behöva ta till de ombordanställdas synpunkter, men *jag* kan i varje fall inte bortse från dem.

Sedan, herr Torwald, är det så – om vi skall tala något mera om exempelvis bemanningsfrågan – att om man köper nytt tonnage kan man slippa undan med mindre bemanning; då behöver man mindre bemanning i maskin och kanske också i något annat sammanhang. Vi bör alltså mycket noga skilja mellan bemanningsreglernas olika betydelse på ett gammalt fartyg och på ett nytt fartyg.

Herr Lothigius sade att de fartyg som sålts från oss har sålts till Norge, Danmark och Västtyskland. Och så frågar herr Lothigius: Varför köper de länderna våra båtar i andra hand? Varför kan inte vi behålla de båtarna själva? Varför kan Norge, Danmark och Tyskland köpa dem? Jag tog då fram förteckningen över avförda fartyg under 1974, herr Lothigius,

och det visade sig att de som har köpt våra båtar under år 1974 – det är alltså s. k. paragrafbåtar – är Libanon, Nya Guinea, Norge i ett fall, Italien, Libanon igen, Italien, Finland, Elfenbenskusten, Panama, Jugoslavien, Grekland, Italien, Iran, Panama, Singapore, Syrien, Panama och Syrien.

Det var annat än Norge, Danmark och Västtyskland, som herr Lothigius nämnde. Det var en båt till Norge av alla dessa och dessutom en båt till Finland, om vi nu tar med även det i sammanhanget. Det är viktigt att vi håller reda på sådana fakta om vi skall diskutera vart andrahandstonnaget går. Den förteckning jag läste upp över länder som köpt båtar under 1974 säger ju litet grand om möjligheterna att följa bemanningsregler, säkerhetsregler och annat, herr Lothigius.

På frågan om det är en fördel för Sverige att tonnaget lämnar landet är svaret självfallet nej. Vi behöver kustsjöfarten nu och i framtiden, och vi behöver dessutom en utbyggd kustsjöfart. Allt som kan göras för att förbättra förutsättningarna för denna verksamhet skall naturligtvis göras. Jag bekräftar att Rederiföreningen för mindre fartyg varit uppe hos mig. Vi har haft en mycket lång och genomgripande diskussion, och föreningen har också lämnat en skrivelse med en önskelista i en rad punkter där de vill se ändringar. Några av dessa punkter har nämnts här, bl. a. sjöfartsavgifter. Det tror jag inte är något problem. Våra svenska, statliga sjöfartsavgifter är faktiskt mycket bra anpassade till denna verksamhet. Hamnarna har diskuterats och för dem finns vissa krav. En annan fråga är de skattefria avskrivningarna. Där går det, som herr Lothigius förstår, mycket lättare om det gäller nytt tonnage.

Grunden till bekymren är, såvitt jag kan förstå, att man av och till genom åren har arbetat med tonnage som inte fyllt fordringarna på vare sig säkerhet, utrustning eller bemanning och därför har förorsakat och även förorsakar kostnader som i vissa fall inte står i rimlig proportion till det ändamål, för vilket båtarna utnyttjas. Jag tror att vi i framtiden får föra diskussionen utifrån dessa utgångspunkter.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Jag får börja med att be kommunikationsministern om ursäkt litet. Jag uttryckte mig tydligen så slarvigt att statsrådet trodde att jag pådyvlade honom rådet om sammanslagning. Denna ursäkt är kanske litet förhastad, för efter en stund kom ju kommunikationsministern fram till att det var ett bra råd. Som jag förstod det var det tjänstemän som sade detta vid mer informella samtal, och det var liksom det enda man fick ut av dessa uppvaktningar.

Det är självklart inte fråga om att ge avkall på säkerhetsbestämmelserna. Men det faktum att ett fartygs bemanning är beroende av om det finns en halvvägg mellan pentry och mäss har jag väldigt svårt att se som en säkerhetsfråga. Däremot är det en tolkningsfråga. Det är en fråga om hur vi skall ha det, en standardfråga. Det är våra svenska standardbestämmelser som inte godkänner detta förhållande. Fartyget åker

därför upp i en annan bruttotonnageklass och kräver en annan bemanning. Ett fartyg under svensk flagg kan alltså inte konkurrera på lika villkor med samma fartyg under exempelvis dansk flagg. Det är det jag vill säga med detta exempel, och det är därför jag önskar en harmonisering. Mättningsreglerna är formellt desamma överallt, men tyvärr vet vi att tolkningen av dessa regler är olika i olika länder. Här är Sverige kanske med mycket goda skäl det mest restriktiva landet, men det leder ju till att vi så att säga spärrar ut våra egna fartyg. Det är här inte fråga om att de skall få subventioner eller någonting sådant, utan det är helt enkelt fråga om att de skall kunna tävla på lika villkor.

Jag håller helt med statsrådet om att de anställda naturligtvis så långt det går skall få sina krav tillgodosedda och bästa möjliga villkor. Det är ingen diskussion om den saken. Men om vi kommer i det läget att det inte finns några svenska fartyg, så behövs det inte heller några anställda. Det är också en hänsyn som man måste ta till de anställda. Eller också får de kanske arbeta i samma fartyg under annan flagg, där de ombordanställda har sämre villkor.

Jag kräver inte något slags harmonisering av de svenska villkoren för manskapet nedåt till vad man har på andra håll. Men just när det gäller mättningsreglerna och utrustningsreglerna tycker jag att det borde vara möjligt att åstadkomma en harmonisering.

Jag tycker att statsrådets svar på dessa frågor var minst sagt svävande.

Herr TORWALD (c):

Herr talman! Av svaret framgick att statsrådet primärt betraktade den här frågan som en finansieringsfråga. Men i senare delen av sitt andra anförande breddade han resonemanget, och det tycker jag är riktigt.

Som jag ser det behövs i dag ett tiotal fartyg om 1 000 tons dödviktscapacitet. Man anser att det skulle gå att få dessa fartyg belagda i den svenska trafiken. Men problemet är inte finansieringen av dessa, utan det är att göra upp en sådan driftkalkyl för ett tiotal år att vederbörande redare tror sig om att kunna få det hela att gå ihop. Härvid är bemanningsfrågorna en viktig sak. Men även de statliga lånens korta amorteringstid är viktig; man anser sig inte kunna klara av att amortera de statliga lånen så snabbt, och det betyder mycket för möjligheterna att få en kalkyl att gå ihop.

Säkerheten främst, säger herr Norling. På den punkten instämmer jag med herr Lindahl i Hamburgsund: Vi har inte ifrågasatt säkerheten. Där-
emot har vi diskuterat tolkningen av bestämmelserna.

Jag är ingen expert på det här, lika litet som jag förmodar att kommunikationsministern är det. Men de som känner till det här bättre har sagt att man kan bygga ett fartyg som har 1 000 tons dödviktscapacitet och som också har omkring 1 000 tons bruttovikt men som är mindre än en tusentonnare som bara mäter 299 bruttoton. Den mindre båten som lastar 1 000 ton kräver alltså 9–10 mans besättning, under det att den gamla båten som också lastar 1 000 dödviktston klarar sig – på grund

av mätningsreglerna – med sju man. Då stämmer inte detta med vad herr Norling säger att man på en ny båt bör kunna ha en lägre bemanning än på en gammal. Vi tycker också att det borde vara så, men såvitt vi kan finna fungerar det parametertänkande vi tillämpar på det viset att det faktiskt inte behövs mindre besättning utan större. Då hävdar vi att detta parametertänkande kan leda till att man driver bemanningsreglerna till en småfartygens undergång.

Till sist vill jag gärna tacka kommunikationsministern för att han i sitt svar redovisat att man gett ett uppdrag till transportforskningsdelegationen, ett uppdrag som nu handelshögskolan i Stockholm och Stiftelsen Svensk skeppsforskning arbetar med. Jag tror att det kan vara värdefullt. Jag hoppas under alla förhållanden att kommunikationsministerns uppfattning att nya båtar i princip bör kräva mindre bemanning skall kunna förverkligas

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Det är alldeles riktigt som kommunikationsministern säger att det tonnage som sålts under 1974 har gått till de uppräknade länderna. Jag har fått en andrahandsuppgift som gäller en tioårsperiod där det meddelas att dessa länder har köpt en rad fartyg från vårt land. Jag räknade nu inte upp alla de andra som hade köpt fartyg. Men jag kan förmoda att det är på det viset mot bakgrunden av att våra grannländer – vad jag kan se – har ökat sitt tonnage även av den mindre sorten i förhållande till Sverige. Tittar man t. ex. på från utlandet ankommande fartyg fördelade efter storlek och nation, som man har uppgift på för 1973, så är det en oändligt stor skillnad i procent räknat mellan å ena sidan antalet fartyg från Sverige och å andra sidan antalet fartyg från exempelvis Västtyskland och Danmark – länder som i detta sammanhang verkar vara de stora sjöfartsnationerna. Då kan vi inte komma ifrån att man i dessa länder känner sig ha andra förutsättningar och en annan optimism att arbeta med.

Vi har sålt väldigt många fiskebåtar från Sverige till Danmark. Om jag inte minns fel gick det förra året tio stycken ganska stora fiskebåtar dit. Vi utarmar delvis vår svenska fiskeflotta, som under flera år varit på väg från de svenska kusterna. Detta kan väl kommunikationsministern inte komma ifrån. Men det är inte det tonnaget vi behandlar just nu.

Sedan säger kommunikationsministern att man inte får bortse ifrån de anställdas krav. Detta håller jag med om. Det är alldeles riktigt. Men om man vill uppfylla de ombordanställdas krav måste man också på olika områden ge underlag för att få fram nya fartyg. Det finns många ombordanställda som vill gå på den svenska kustsjöfarten för att vara hemma i sitt eget land. Nu får de välja andra möjligheter eller hamna på landbacken om de vill ha ett annat yrke. Det bör finnas en möjlighet för människorna som vill bo hemma och ändå bedriva denna verksamhet. Det är litet synd att inte optimismen finns hos de unga att träda till och fortsätta denna verksamhet som vi ändå tror – både kommunika-

Torsdagen den
14 november 1974

*Om stöd åt den
mindre sjöfarten*

tionsministern och jag – borde ha en hel del förutsättningar med tanke på miljöfrågor, oljekriser och dylikt.

Problemet är – säger kommunikationsministern – att man har köpt ålderstiget tonnage. Ja, man har naturligtvis inte haft förutsättningar att skaffa sig nytt tonnage. Även i ett tidigt skede skulle man från myndigheternas sida ha öppnat sådana möjligheter för företagsamheten. Då hade man också sluppit att komma i en sådan här situation.

Till sist, herr kommunikationsminister, jag håller verkligen med om att vi skall hålla på säkerheten på olika sätt. Men för att få något så när ordning på det hela tycker jag att man under t. ex. övergångstider kan ha dispensregler som gör det möjligt att mera långsamt och på ett riktigt sätt förnya det tonnage man har, så att vi inte lämnar det ifrån oss så hastigt som vi för närvarande gör i vårt land.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 27 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts propositioner nr 135 till försvarsutskottet och nr 145 till utbildningsutskottet.

§ 28 Föredrogs och hänvisades motionen nr 1945 till civilutskottet.

§ 29 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna nr 153–156.

§ 30 Interpellation nr 157 om ökat antal behöriga lärare för vårdutbildning

Ordet lämnades på begäran till
Fröken PEHRSSON (c), som yttrade:

Herr talman! Utbildningen på gymnasieskolans vårdlinje och på sjuk-sköterskeskolorna är av central betydelse för möjligheten att förverkliga trygghetspolitiken. De elever som genomgår vårdutbildning kommer att ha väsentliga funktioner att fylla, och det är då av stor vikt att de får en god utbildning. Det är också viktigt att utbildningsplatser står till förfogande i tillräcklig omfattning.

Under senare år har det varit en besvärande brist på behöriga lärare inom vårdutbildningen. Mellan en fjärdedel och en femtedel av samtliga tjänster har varit obesatta eller besatta med icke behörig personal. Det stora ombytet på tjänsterna till följd av denna brist medför olyckliga konsekvenser såväl för elever som för dem som skall administrera och leda utbildningen. Vid sjukdom eller liknande är det ofta omöjligt att få tag i vikarier.

För närvarande utbildas ca 220 lärare i hälso- och sjukvård per år. Denna utbildning är otillräcklig om man skall få balans mellan behov och tillgång på lärare under 1970-talet. Samtidigt vet vi att vårdsektorn

kommer att expandera kraftigt de närmaste åren och att det därför finns ett stort behov av välutbildad vårdpersonal.

Uppenbarligen finns ett stort behov av en ökad utbildning av lärare inom vårdutbildningen. Det gäller dels att komma till rätta med de akuta problemen, dels att på lång sikt få balans vad gäller behov och tillgång på lärare inom vårdutbildningen.

Med hänvisning till ovanstående hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr utbildningsministern ställa följande fråga:

Vilka åtgärder är statsrådet beredd vidta för att lärartjänsterna inom vårdutbildningen skall kunna tillsättas med behörig personal?

Denna anhållan bordlades.

§ 31 Interpellation nr 158 ang. innebörden av en svensk anslutning till den s. k. oljeklubben

Ordet lämnades på begäran till

Fru HAMBRAEUS (c), som yttrade:

Herr talman! Enligt tidningsuppgifter kommer regeringen att den 18 november underteckna ett avtal om medlemskap i det internationella energiorganet ECG, den s. k. oljeklubben. Beslutet kommer senare att underställas riksdagen för godkännande.

I tidskriften *Petroleum Intelligence Weekly* den 14 oktober i år finns den avtalstext som ligger till grund för överläggningarna. ECG, som kommer att få betydande autonomi, har av amerikanska myndigheter betecknats som en betydelsefull innovation när det gäller internationellt beslutsfattande. Tidskriften anser att ECG också är kontroversiell, "eftersom den går åtskilligt längre än mekanismerna i andra internationella grupperingar, såsom EG och NATO".

Den svenska diskussionen har mest rört sig om våra möjligheter att bibehålla neutraliteten och om fördelarna med att agera gemensamt om vi skulle hotas igen av stopp för oljeimporten. ECG:s syfte är emellertid betydligt mer vidsträckt. Det går ut på att skapa ett gemensamt internationellt energipolitiskt handlingsprogram för de rika oljekonsumerande länderna.

Artikel 1, kap. I säger:

"De deltagande länderna skall fullfölja det internationella energiprogrammet, som förbereds i detta avtal, genom det internationella energiorganet ---"

Genom artikel 41, kap. VII, binder vi oss för att delta i ett program för den långsiktiga lösningen av energiförsörjningen som omfattar bl. a. kärnkraft.

I den andra rapporten till Romklubben beskrivs en annan väg att försöka lösa den kort- och långsiktiga energiförsörjningsfrågan. Kärnkraften utdöms som alltför dyrbar och endast kortsiktigt möjlig. Satsar vi på

den har vi inte resurser nog för den uthålliga lösningen, nämligen att i tid utveckla metoder för att ta till vara de korttidslagrade energikällorna, dvs. de kontinuerliga energiflödena som drivs av solen. Man föreslår att de rika oljeberoende länderna skulle samarbeta med de oljeproducerande, så att dessa garanterades en permanent roll som energiproducenter också när oljan tagit slut, genom att metoder utvecklas för att ta till vara solenergi i dessa länder, i utbyte mot att de kortsiktigt försåg de oljeberoende länderna med olja.

Dessa tankegångar verkar inte gynnas av ECG, där kärnkraften ingår som en naturlig del i energiprogrammet.

Sverige måste slå vakt om sina möjligheter att självt välja sin energipolitik.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr handelsministern få ställa följande fråga:

Skulle Sveriges anslutning till ECG skapa nya typer av beroenden som kommer att reducera vår handlingsfrihet när det gäller möjligheterna att utforma vår energipolitik?

Denna anhållan bordlades.

§ 32 Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner

Nr 137 angående ändrat huvudmannaskap för stifts- och landsbiblioteken i Linköping, Skara, Västerås och Växjö

Nr 182 med förslag till lag om ändring i förordningen (1965:139) om Svenska skeppshypotekskassan och Skeppsfartens sekundärlånekassa

§ 33 Anmälades och bordlades motionerna

Nr 1946 av herr *Mattsson* i Lane-Herrestad

Nr 1947 av herrar *Norrby* och *Börjesson* i Falköping
avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:142 med förslag till lag om ändring i föräldrabalken, m. m.

§ 34 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framställdes, nämligen av

Nr 342 Herr *Wikner* (s) till herr socialministern om rätt till sjukpenning vid deltagande i vissa hälsosor:

Kan socialministern tänkas överväga att ändra lagen eller medverka till nya tillämpningsföreskrifter så att det blir möjligt för försäkringskassorna att betala sjukpenning till personer som lider av astma, psoriasis och liknande sjukdomar vid deltagande i hälsosor – exempelvis till Kanarieöarna – som ordnas av landstingen?

Nr 343 Herr *Strömberg* i Botkyrka (fp) till fru statsrådet Hjelm-Wallén angående organisationen vid lärarhögskolorna:

Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidtaga för att trots planerad minskad intagning hålla den nuvarande organisationen vid lärarhögskolorna intakt?

Nr 122

Torsdagen den
14 november 1974

Nr 344 Herr *Lundgren* (s) till herr kommunministern angående politisk agitation av kyrkliga tjänstemän:

I vilken utsträckning är svenska kyrkans tjänstemän/präster förhindrade att i samband med konfirmationsundervisning, gudstjänster och besök på pastorsexpeditioner agera i frågor av politisk natur?

Nr 345 Herr *Börjesson* i Falköping (c) till herr socialministern om utbetalning av rescersättning från försäkringskassa mot dubblettkvitto:

Är statsrådet beredd vidtaga åtgärder för att försäkringskassa skall ges möjlighet att betala ut rescersättning mot dubblettkvitto om det kan styrkas att originalkvittot förkommit?

§ 35 Kammaren åtskildes kl. 18.07.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert